

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Pakkoavioliittojen erilliskriminalisointi kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta

Rikosoikeus, vastuu ja vastuuseen asettaminen

Tutkielma

Laatija:

Elisa Viitasalo

9.1.2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tutkielma

Oppiaine: Oikeustiede

Tekijä: Elisa Viitasalo

Otsikko: Pakkoavioliitton erilliskriminalisointi kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta

Ohjaaja: Tatu Hyttinen

Sivumäärä: XVII + 67 sivua

Päivämäärä: 9.1.2022

Pakkoavioliiton erilliskriminalisointi on aika ajoin noussut mediassa esille ja aiheesta on tehty Suomessa myös lakialoite. Suomi on yksi Euroopan harvoista maista, joka ei ole erikseen kriminalisoinut avioliittoon pakottamista. Tutkielmassa aiheena on avioliittoon pakottamisen erilliskriminalisoinnin mahdollisuus Suomessa, kun huomioidaan kriminalisointiperiaatteet. Aiheen käsittely aloitetaan lainopin keinoja käyttäen voimassaolevan rikoslain säännösten tarkastelusta, jonka jälkeen tarkastellaan Grevion raportteja sekä muiden Euroopan maiden käytäntöjä pakkoavioliiton kriminalisoinnin osalta. Esille nostetaan myös Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet pakkoavioliiton rikosoikeudelliselle sääntelylle. Tämän jälkeen tutkielma etenee rikosoikeusteoreettisempaan osuuteen, jossa erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta arvioidaan kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta. Erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta käsitellään kaikkien kriminalisointiperiaatteiden kannalta. Muita lainsäädäntötekniisiä ratkaisuja kuten nykyisten säännösten täydentämistä ei varsinaisesti käsitellä, sillä tutkielmassa keskitytään erilliskriminalisoinnin mahdollisuuden arviointiin kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta.

Keskeisiä lähteitä tutkielmassa ovat Suomen rikoslaki (1889/39), lain esityöt, Istanbulin sopimus, relevantti oikeuskirjallisuus sekä Grevion raportit. Erilliskriminalisoinnin mahdollisuuteen keskittyvässä osiossa tärkein lähde on Sakari Melanderin väitöskirja Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset, sillä Melanderin väitöskirjassa esitellyt kriminalisointiperiaatteet toimivat mittapuuna, joihin mahdollista erilliskriminalisointia verrataan.

Tutkielman johtopäätöksenä voidaan todeta, että nykyiset rikoslain säännökset täyttävät Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet. Suomen tämänhetkinen lainsäädäntö ei kuitenkaan kata kaikkia pakkoavioliiton tilanteita, joten lainsäädännön muutokselle voisi olla tarvetta. Tutkielmassa arvioidaan, että kriminalisointiperiaatteista ei aiheudu estettä pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnille, mutta erilliskriminalisointi ei välttämättä ole parempi ratkaisu kuin esimerkiksi nykyisten säännösten täsmentäminen.

Avainsanat: rikosoikeus, pakkoavioliitto, Istanbulin sopimus, kriminalisointiperiaatteet, kriminalisointi

SISÄLLYS

LÄHTEET	IV
LYHENTEET	XVII
1 JOHDANTO.....	1
1.1 JOHDATUS AIHEESEEN	1
1.2 KESKEISET KÄSITTEET.....	3
1.3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIHEEN RAJAUKSET	5
1.4 METODIT JA LÄHDEAINEISTO	8
1.5 TUTKIELMAN RAKENNE	9
2 ISTANBULIN SOPIMUS JA PAKKOAVIOLIITON KRIMINALISOINTI.....	11
2.1 NYKYTILA SUOMESSA.....	11
2.2 ERILLISKRIMINALISOINTI MUISSA EUROOPAN MAISSA.....	18
2.3 ERILLISKRIMINALISOINNIN HYÖTYJÄ JA HAITTOJA.....	23
2.4 ISTANBULIN SOPIMUKSEN VELVOITTEET PAKKOAVIOLIITON ERILLISKRIMINALISOINNILLE.....	26
3 RIKOSOIKEUSJÄRJESTELMÄN JA KRIMINALISOINTIEN HYVÄKSYTTÄVYYS.....	28
3.1 RIKOSOIKEUSJÄRJESTELMÄN TEHO JA OIKEUTUS	28
3.2 YKSITTÄINEN KRIMINALISOINTI KRIMINALISOINTIPERIAATTEIDEN NÄKÖKULMASTA.....	29
4 ERILLISKRIMINALISOINNIN MAHDOLLISUUS KRIMINALISOINTIPERIAATTEIDEN NÄKÖKULMASTA.....	34
4.1 OIKEUSHYVIEN SUOJELUN PERIAATE	34
4.1.1 <i>Periaatteen sisältö</i>	34
4.1.2 <i>Pakkoavioliitto ja oikeushyvien suojelun periaate</i>	36
4.2 ULTIMA RATIO -PERIAATE.....	41
4.2.1 <i>Periaatteen sisältö</i>	41
4.2.2 <i>Pakkoavioliitto ja ultima ratio -periaate</i>	42
4.3 IHMISARVON LOUKKAAMATTOMUUDEN PERIAATE.....	47
4.3.1 <i>Periaatteen sisältö</i>	47
4.3.2 <i>Pakkoavioliitto ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate</i>	49
4.4 LAILLISUUSPERIAATE.....	51
4.4.1 <i>Periaatteen sisältö</i>	51
4.4.2 <i>Pakkoavioliitto ja laillisuusperiaate</i>	53
4.5 HYÖTY-HAITTA-PUNNINNAN PERIAATE	59
4.5.1 <i>Periaatteen sisältö</i>	59
4.5.2 <i>Pakkoavioliitto ja hyöty-haitta-punninnan periaate</i>	61
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	64

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.

Bredal, Anja, Tackling forced marriages in the Nordic countries: between women's rights and immigration control, s. 332–353 teoksessa Lynn Welchmann – Sara Hossain (toim.), "Honour" – Crimes, Paradigms and Violence against Women. Zed Books 2005.

Burman, Monica, The Ability of Criminal Law to Produce Gender Equality: Judicial Discourses in the Swedish Criminal Legal System. Violence Against Women 16(2) 2010, s. 173–188.

Drake, Joanna – Xuereb, P.G – Buttigieg, Eugene, Chapter 18: Malta teoksessa Winterton, Jules – Moys, Elizabeth (toim.) Information Sources in Law. Bowker-Saur 1997.

Ebeturk, Irem A – Cowart, Oliver, Criminalization of forced marriage in Europe: A qualitative comparative analysis. International Journal of Comparative Sociology 3/2017, s. 169–191.

Frände, Dan – Wahlberg, Markus – Matikkala, Jussi, Yksityisyys, rauha, kunnia ja vapaus, s. 367–496 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, Keskeiset rikokset. Edita Publishing Oy 2018.

Gaffney-Rhys, Ruth, The development of the law relating to forced marriage: Does the law reflect the interests of the victim? Crime Prevention and Community Safety vol. 16 (4) 2014, s. 269–293.

- Gill, Aisha K. – Anitha, Sundari, Forced marriage legislation in the UK: a critique, s. 137–157 teoksessa Gill, Aisha K. – Anitha, Sundari (toim.), *Forced Marriage: Introducing a Social Justice and Human Rights Perspective*. Zed Books 2011.
- Grans, Lisa, *The Istanbul Convention and the Positive Obligation to Prevent Violence*. *Human Rights Law Review* 2018, s. 133–155.
- Haenen, Iris, *Down the Aisle of Criminalization: The Practice of Forced Marriage*. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 23/2015, s. 101–120.
- Hansen, Saana – Sams, Anni – Jäppinen, Maija – Latvala, Johanna, *Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa*. Ihmisoikeusliiton julkaisu 2016.
- Helin, Markku, *Suomen kansainvälinen perhe- ja perintöoikeus*. Alma Talent Oy 2013.
- Hirvonen, Ari, *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisu 17 2011.
- Hong, Tuuli, *Valtion huolellisuusvelvoite kunniaan liittyvän väkivallan vastustamisessa*, s. 305–323 teoksessa Niemi Johanna – Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta*. Vastapaino 2017.
- Hong, Tuuli, *Yhteisö, kontrolli ja oikeuden konteksti – suojaako rikoslaki yhteisöllisen väkivallan uhria?* *Lakimies* 3-4/2017, s. 362–386.
- Hong, Tuuli, *Kunniaan liittyvän uhrin oikeudellinen asema*. Turun yliopiston julkaisu 2019.
- Hong, Tuuli, *Kohtaako lainsäädäntö pakkoavioliiton uhrin?* *Lakimies* 1/2020, s. 3–27.

- Husak, Douglas, *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford University Press 2008.
- Hyttinen, Tatu, Kansallinen rikoslaki kansainvälisessä paineessa – itsepesun rangaistavuus Suomessa. *Lakimies* 3-4/2017, s. 334–361.
- Häyhä, Juha, Johdanto, s. 15–35 teoksessa Häyhä Juha (toim.), *Minun metodini*. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.
- Idriss, Mohammad Mazher, *Forced Marriages – The Need for Criminalisation?* *Criminal Law Review* 9/2015, s. 687–703.
- Jareborg, Nils, *Allmän Kriminalrätt*. 4., uudistettu painos. Iustus Förlag 2001.
- Kettunen, Merita, Eurooppalainen kriminaalipolitiikka ja kriminalisointiperiaatteet. *Lakimies* 3-4/2016, s. 460–487.
- Kimpimäki, Minna, Positiiviset ihmisoikeusvelvoitteet, lähisuhdeväkivalta ja rikosoikeus. *Lakimies* 3-4/2020, s. 324–347.
- Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan, *Yleinen rikosoikeus*. Edita Publishing Oy 2020.
- Lammi, Sonja, Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan kriminalisoinnin hyväksyttävyyys. *Lakimies* 5/2018, s. 541–566.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Miksi rikosoikeus? s. 19–82 teoksessa Hirvonen Ari (toim.) *Kohti 2000-luvun rikosoikeutta*. Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen julkaisuja A:8 1994.
- Lappi-Seppälä, Tapio, *Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi*, s. 189–218 teoksessa Häyhä Juha (toim.), *Minun metodini*. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.

Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosten seuraamukset. Werner Söderström Lakitieto Oy 2000.

Lappi-Seppälä, Tapio, Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2006.

Leskinen, Minni, The Istanbul Convention on sexual offences: A duty to reform the wording of national law or the way we think? s. 133–156 teoksessa Niemi, Johanna – Peroni, Lourdes – Stoyanova, Vladislava, International Law and Violence Against Women. Routledge 2020.

Luzon, Golan, Criminalising Sexual Harrassment. The Journal of Criminal Law, 81(5) 2017, s. 359–366.

Matikkala, Jussi, Näkökohtia rikoksen valmistelusta, s. 229–254 teoksessa Hinkkanen, Ville – Mäkipää, Leena (toim.), Suomalainen kriminaalipolitiikka: näkökulmia teoriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi-Seppälän juhlakirja. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2013.

Melander, Sakari, Kriminalisointiperiaatteet ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Lakimies 6/2002, s. 938–961.

Melander, Sakari, Ihmisarvon muuttuva oikeudellinen merkitys – erityisesti rikosoikeudessa. Oikeus 2/2008, s. 181–199.

Melander, Sakari, Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2008.

Melander, Sakari, Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja rikosoikeudellinen tulkinta. Defensor Legis 4/2015, s. 644–661.

Melander, Sakari, Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma 2016.

Mikkola, Tuulikki, Ulkomaisten avioliittojen tunnustaminen Suomessa: kansainvälisen yksityisoikeuden ja oikeusvertailun näkökulmia. *Lakimies* 5/2013, s. 844–861.

Niemi, Johanna – Sanmartin Verdu, Amalia, The concepts of gender and violence in the Istanbul Convention, s. 77–94 teoksessa Niemi, Johanna – Peroni, Lourdes – Stoyanova, Vladislava, *International Law and Violence Against Women*. Routledge 2020.

Niemi, Johanna – Peroni, Lourdes – Stoyanova, Vladislava, Introduction: the Istanbul Convention as a response to violence against women in Europe, s. 1–23 teoksessa Niemi, Johanna – Peroni, Lourdes – Stoyanova, Vladislava, *International Law and Violence Against Women*. Routledge 2020.

Nousiainen, Kevät – Pentikäinen, Merja, Väkivallan vastaisen sopimuksen kivinen ratifiointi Suomessa. *Oikeus* 4/2013, s. 455–462.

Nousiainen, Kevät – Pentikäinen, Merja, Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä, s. 51–67 teoksessa Niemi, Johanna – Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta*. Vastapaino 2017.

Nuotio, Kimmo, Perusoikeuksien merkityksestä rikosoikeudessa, s. 137–164 teoksessa Länsineva, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), *Perusoikeuspuheenvuoroja*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 1998.

Nuotio, Kimmo, Theories of Criminalization and the Limits of Criminal Law: A Legal Cultural Approach, s. 238–261 teoksessa R.A. Duff – L. Farmer – S.E. Marshall – M. Renzo – V. Tadros (toim.), *The Boundaries of the Criminal Law*. Oxford University Press 2010.

Nuutila, Ari-Matti, Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Lakimiesliiton kustannus 1996.

Nuutila, Ari-Matti, Rikoslain yleinen osa. Kauppakaari Lakimiesliiton kustannus 1997.

Pirjatanniemi, Elina, Haastavatko ihmisoikeudet Suomen kriminaalipolitiikan? Oikeus 2011, s. 154–174.

Pirjatanniemi, Elina, Kohti ihmisoikeusperustaista kriminaalipolitiikkaa? s. 27–54 teoksessa Hinkkanen, Ville – Mäkipää, Leena (toim.), Suomalainen kriminaalipolitiikka: näkökulmia teoriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi-Seppälän juhlakirja. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2013.

Proudman, Charlotte, The Criminalisation of Forced Marriage. International Family Law Journal 42/2012, s. 460–465.

Ritakari-Rautio, Laura, Monikulttuuristuva rikosoikeus ja kulttuurinen puolustus. Lakimies 3-4/2017, s. 409–430.

Ronkainen, Suvi, Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä, s. 19–35 teoksessa Niemi Johanna – Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi (toim.), Sukupuolistunut väkivalta. Vastapaino 2017.

Sabbe, Alexia – Temmerman, Marleen – Brems, Eva – Leye, Els, Forced marriage: an analysis of legislation and political measures in Europe. Crime, Law and Social Change 62/2014, s. 171–189.

Sayed, Mosa, Tvångsäktenskap och barnäktenskap – en analys av det svenska rättsläget. Svensk juristtidning 2015, s. 479–495.

Simmons, Frances – Burn, Jennifer, Without Consent: Forced Marriage in Australia. Melbourne University Law Review, 36(3) 2013, s. 970–1008.

Tamm, Ditlev – Letto-Vanamo, Pia, Oikeuden maailma: näkökulmia oikeuskulttuureihin. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2015.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi. Alma Talent Oy 2019.

Toivonen, Virve, Pakkoavioliittojen esiintyminen ja ilmitulo Suomessa.

Selvitysmuistio, Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017.

Tolvanen, Matti, Tieliikenne rikokset ja kriminaalipolitiikka. Kauppakaari Oyj 1999.

Törmä, Sinikka – Pentikäinen Merja, Tavoitteena naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet ja rikoslainsäädäntö, s. 277–304 teoksessa Länsineva, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeuspuheenvuoroja. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 1998.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Talentum 2001. E-kirja.

Viljanen, Veli-Pekka: 6. Yksityiselämän suoja (PL 10 §) teoksessa Pekka Hallberg – Heikki Karapuu – Tuomas Ojanen – Martin Scheinin – Kaarlo Tuori – Veli-Pekka Viljanen, Perusoikeudet. Alma Talent Oy 2011. E-kirja.

Virallislähteet

General Recommendation No. 19. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. U.N Doc. A/47/38, 1992.

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 167/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 34/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 103/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 155/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.

HE 212/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 172/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 23/1997 vp. Hallituksen esitys oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

PeVL 10/2000 vp. Hallituksen esitys rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi.

PeVL 29/2001 vp. Hallituksen esitys lahjontaa koskevan Euroopan neuvoston rikosoikeudellisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä

eräiden virkarikoksia ja niihin liittyviä rikoksia koskevien säännösten muuttamisesta.

PeVL 41/2001 vp. Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (terrorismin torjuminen).

PeVL 20/2002 vp. Hallituksen esitys laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.

PeVL 16/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.

PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

YK:n lisäsopimus orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta.

Ulkomaiset virallislähteet

Prop. 66 L (2019–2020), Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak) Endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.)

Regeringens proposition 2013/14:208. Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor.

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet SOU 2018:69. Statens offentliga utredningar 2018.

<https://www.regeringen.se/4a53b6/contentassets/1211a212d9104bdc9a1eab2e160da99e/okat-skydd-mot-hedersrelaterad-brottslighet-sou-201869>

Muut lähteet

Addressing forced marriage in the EU: legal provisions and promising practices.
European Union Agency for Fundamental Rights 2014.

CAHVIO (Ad Hoc Committee on Preventing and Combating violence against Women and Domestic violence) report of the 4th meeting 16.4.2010.

Forced marriage – a consultation summary of responses. Home Office, Crown 2012.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/157837/forced-marriage-response.pdf

Esitys pakkoavioliiton kumoamisesta lausunnolle. Oikeusministeriön tiedote 2020.
<https://oikeusministerio.fi/fi/-/esitys-pakkoavioliiton-kumoamisesta-lausunnolle>
(Luettu 4.4.2021)

Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Istanbul, 11.V.2011. Council of Europe Treaty Series – No. 210.

Global Estimates of Modern Slavery: Forced labour and forced marriage.
International Labour Office 2017.
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf (Luettu 4.4.2021)

Greivio: Baseline Evaluation Report Albania. Council of Europe 2017.
<https://rm.coe.int/greivio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>

Greivio: Baseline Evaluation Report Denmark 2017. Council of Europe 2017.
<https://rm.coe.int/greivio-first-baseline-report-on-denmark/16807688ae>

Greivio: Baseline Evaluation Report Finland. Council of Europe 2019.
<https://rm.coe.int/greivio-report-on-finland/168097129d>

Grevio: Baseline Evaluation Report Malta. Council of Europe 2020.

<https://rm.coe.int/grevio-inf-2020-17-malta-final-report-web/1680a06bd2>

Grevio: Baseline Evaluation Report Sweden. Council of Europe 2019.

<https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686>

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä vuosikatsaus 1.1 – 31.12.2020.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä puolivuotiskatsaus 1.1. – 30.6.2021.

Iltasanomat 8.9.2020: "Tietoon tulleiden pakkoavioliittojen määrä kovassa kasvussa – nuorimmat uhrit vain 14-vuotiaita tyttöjä". <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006628147.html> (Luettu 4.4.2021)

LA 39/2019 vp. Lakialoite laeiksi rikoslain 25 luvun ja avioliittolain 19 §:n muuttamisesta.

Lausunto naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) ratifiointia käsitelleen työryhmän mietinnöstä. Dnro 1558/5/13. 16.5.2013.

Oikeusministeriö: Pakkoavioliitot ja rikosoikeudelliset seuraamukset 2020.

<https://www.riku.fi/content/uploads/2020/03/OM-Pakkoavioliitot-ja-rikosoikeudelliset-seuraamukset-fi.pdf> (Luettu 27.10.2021)

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:29, Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta. Oikeusministeriö 2021.

Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus

jatkotoimenpiteistä 29.1.2019. Oikeusministeriön muistio OM 1/41/2017.

Pakkoavioliiton kumoaminen mahdolliseksi. Oikeusministeriön tiedote 2021.

<https://oikeusministerio.fi/-/pakkoavioliiton-kumoaminen-mahdolliseksi> (Luettu 26.10.2021)

Parliamentary Assembly Report Forced marriage in Europe. Council of Europe 2018.

<https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24806&lang=en>

Parliamentary Assembly Resolution 1468 5.10.2005. Council of Europe 2005.

<http://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17380&lang=en>

Parliamentary Assembly Resolution 2233. Council of Europe 2018.

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25016&lang=en>

Plan tytöt ja tieto 2021. <https://plan.fi/tyttojen-paiva/tytot-ja-tieto/> (Luettu 26.10.2021)

Psaila, Emma – Leigh, Vanessa – Verbari, Marilena – Fiorentini, Sara – Dalla Pozza, Virginia – Gomez, Ana, Forced Marriage from a gender perspective. Study for the FEMM committee. European parliament 2016.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556926/IPOL_STU\(2016\)556926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556926/IPOL_STU(2016)556926_EN.pdf) (Luettu 5.10.2021)

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Luettu 11.9.2021)

Report Submitted by Denmark pursuant to Article 68 paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report) 2017.

Report Submitted by Sweden pursuant to Article 68 paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report) 2017.

TyVM 15/2014 vp - HE 155/2014 vp. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö. Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta

Ulkoasianministeriön mietintö, Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintö 28.3.2013.

Lyhenteet

CAHVIO	Ad Hoc Committee for Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence
CEDAW-sopimus	YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus
EU	Euroopan unioni
Grevio	Group of experts on actions against violence against women and domestic violence
ILO	kansainvälinen työjärjestö
Istanbulin sopimus	naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus
RL	rikoslaki
PL	perustuslaki
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) alaisen kansainvälisen työjärjestö ILO:n raportissa on arvioitu, että koko maailmassa noin 15,4 miljoonaa ihmistä eli pakkoavioliitossa vuonna 2016. Näistä tapauksista noin 340 000 oli tuolloin Euroopassa tai Keski-Aasiassa.¹ Suomessa pakkoavioliittojen tarkkaa määrää ei ole tilastoitu, mutta on kuitenkin selvää, että Suomessakin niitä esiintyy. On myös pidetty mahdollisena, että pakkoavioliittojen määrä on lisääntynyt viime vuosina.² Aihe on saanut myöskin mediassa huomioita³, mikä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että määrien arvellaan nousseen.⁴

Ihmisoikeusasiakirjoissa painotetaan ihmisoikeuksien kuulumista kaikille tasa-arvoisesti, mutta ihmisoikeusjärjestelmän yksi ehdottomasti isoimmista haasteista on ollut taata naisten sekä tyttöjen mahdollisuus saada ihmisoikeuksien määrittelemää suojaa. Tärkeä tähän liittyvä sopimus on YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW-sopimus), joka on vuodelta 1979.⁵ Naisiin kohdistuva väkivalta nousi kysymykseksi kuitenkin laajemmin kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien alalla vasta 1990-luvulla.⁶ Arvioilta noin 84 % ihmisistä, jotka elivät pakkoavioliitossa vuonna 2016, olivat naisia.⁷ Pakkoavioliitto on myöskin luokiteltu naisiin kohdistuvaksi väkivallan muodoksi.⁸

---

¹ Global Estimates of Modern Slavery: Forced labour and forced marriage, s. 43.

² Toivonen 2017, luku 2.2.

³ Ks. Esim. Iltasanomat 8.9.2020: ”Tietoon tulleiden pakkoavioliittojen määrä kovassa kasvussa – nuorimmat uhrat vain 14-vuotiaita tyttöjä”.

⁴ Ilmiön julkisuudessa olo ja sitä koskevan tietoisuuden leviäminen vaikuttavat ilmiön esiintuloon. Ks. Toivonen 2017, luku 2.2.

⁵ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 12. CEDAW-sopimuksessa ei vielä mainita naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Ks. Nousiainen – Pentikäinen 2013, s. 455.

⁶ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 13.

⁷ Global Estimates of Modern Slavery: Forced labour and forced marriage, s. 45.

⁸ General Recommendation No. 19 ja Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 9. Toisaalta tulee huomata, että myös pojat ja nuoret miehet saatetaan pakottaa avioliittoon ja ilmiötä voi esiintyä myös monessa eri väestöryhmässä. Ks. Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus jatkotoimenpiteistä 29.1.2019, s. 2.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (Istanbulin sopimus) tuli voimaan kansainvälisesti vuonna 2014. Suomen osalta sopimus astui voimaan 1.8.2015 (SopS 52–53/2015). Sopimus on historiallinen ja merkittävä: se on ensimmäinen Euroopassa oikeudellisesti sitova sopimus, joka säätelee nimenomaisesti perheväkivaltaa sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.⁹ Istanbulin sopimus vahvistaa, että valtioilla on velvollisuus suojella naisia ja muita väkivallalta.¹⁰ Istanbulin sopimus on Suomessa saanut huomiota muun muassa hallitusohjelmassa, apulaisoikeuskanslerin ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöissä sekä lakien valmistelussa. Sopimuksen merkitys Suomessa on lisääntynyt vuosien varrella erityisesti osana kriminaalipoliittista keskustelua.¹¹

Istanbulin sopimuksen 1 artiklan mukaan sopimuksen tavoitteena on suojella naisia kaikilta väkivallan muodoilta, poistaa ja ehkäistä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä lisäksi saattaa väkivallantekijät syytteeseen. Sopimuksen johdanto-osassa tuodaan jo esille se, että naiset ja tytöt altistuvat usein vakaville väkivallan muodoille, kuten seksuaaliselle häirinnälle, raiskauksille, perheväkivallalle, pakkoavioliitoille, niin sanotun ”kunnian” nimissä tehtävälle väkivallalle sekä sukuelinten silpomiselle. Nämä loukkaavat vakavasti naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksia sekä estävät naisten ja miesten välisen tasa-arvon saavuttamista.

Istanbulin sopimus edellyttää, että naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, kuten pakkoavioliittotapauksiin, puututaan myös rikosoikeuden keinoin. Sopimuksen artiklassa 37 veloitetaan sopimuksen osapuolet toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, jotta varmistetaan se, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon säädetään rangaistavaksi. Lisäksi saman artiklan toisessa kohdassa veloitetaan rangaistavaksi säädettyä lapsen tai aikuisen tahallinen houkutteleva muun kuin sen valtion alueelle, jossa hän asuu, tarkoituksena pakottaa tämä henkilö avioliittoon.

---

⁹ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 20. Sopimus on merkittävä, mutta toisaalta sopimusta on kritisoitu muun muassa siltä kantilta, että se huomioi vain naisiin kohdistuvan väkivallan, eikä tunnista muita sosiaalisia sukupuoliä (gender) taikka tunnista sukupuoleen kohdistuvana väkivaltana esimerkiksi väkivaltaa, joka kohdistuu homoseksuaaleihin miehiin tai transmiehiin. Ks. Niemi –Sanmartin Verdu 2020, s. 93.

¹⁰ Niemi – Peroni – Stoyanova 2020, s. 1.

¹¹ Kimpimäki 2020, s. 346.

1.2 Keskeiset käsitteet

Avioliittokäsitykset ja avioliittojen eri muodot ovat eri valtioissa hyvin erilaisia.¹² Muun muassa tämä selittää sitä, että pakkoavioliiton määritelmästä ei ole kansainvälisesti päästy yhteisymmärrykseen ja määritelmät vaihtelevat Euroopan unionin (EU) sisälläkin.¹³ Määritelmän epäselvyyden on jopa nähty vaikeuttavan pakkoavioliittoihin puuttumista.¹⁴ Suostumus, pakkokeinot ja pakko ovat sellaisia elementtejä, jotka näkyvät EU:n ja kansainvälisten elinten tulkinnoissa pakkoavioliitosta sekä joidenkin maiden rikoslainsäädännössä. Tutkielmassani pakkoavioliittoja lähestytään kuitenkin Istanbulin sopimuksen näkökulmasta, joten seuraavaksi avaan pakkoavioliiton käsitettä sopimuksen pohjalta.

Pakkoavioliitto tulee erottaa järjestetystä avioliitosta.¹⁵ Järjestetyssä avioliitossa kyse on yleensä sellaisesta tilanteesta, että yhden tai molempien puolisoiden perheillä on johtava rooli sopivan kumppanin valinnassa, mutta avioliittoon menevällä henkilöllä on silti mahdollisuus hyväksyä tai hylätä järjestely.¹⁶ Avioliitto on siis sekä pakkoavioliittotapauksissa että järjestetyn avioliiton tilanteissa ulkopuolisen tahon järjestämä, mutta vapaaehtoisen suostumuksen puute toimii nämä toisistaan erottavana tekijänä.¹⁷ Järjestetyn avioliiton ja pakkoavioliiton erottaminen ei ole aina selkeää, vaan voi olla tarpeen selvittää tarkemmin minkälaisesta järjestelystä on kyse.¹⁸ Maailmassa on edelleen kulttuureja, joissa avioliitto nähdään enemmän kahden perheen kuin kahden yksilön välisenä sopimuksena ja tällaisessa tilanteessa suostumus avioliittoon saattaa johtua sosiaalisesta paineesta eikä pelkästään omasta

---

¹² Mikkola 2013, s. 858.

¹³ Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 15.

¹⁴ Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 10.

¹⁵ Mikkola 2013, s. 857–858.

¹⁶ Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 15. Kysymys on siis vapaaehtoisesta suostumuksesta ja on tärkeää, että tällaisia järjestelyjä ei tuomita, vaikka ne saattavat sopia huonosti länsimaiseen nykykulttuuriin. Ks. Helin 2013, s. 178 ja Hansen – Sams – Jäppinen – Latvala 2016, s. 79. Järjestetyissä avioliitoissa ei siis ole mitään ongelmaa, kunhan molemmat osapuolet ovat siihen suostuneet. Ks. myös Idriss 2015, s. 687.

¹⁷ Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 19.

¹⁸ Bredal 2005, s. 347.

valinnasta.¹⁹ Muun muassa Markku Helin on arvioinut tällaisia järjestelyjä ja todennut, että kyseessä on vapaaehtoinen suostumus, jos pakottavaa taivuttelua ei ole käytetty.²⁰

Euroopan neuvosto on määritellyt pakkoavioliiton sellaiseksi liitoksi, jossa vähintään toinen liiton osapuoli ei ole antanut avioliittoon täyttä sekä vapaata suostumustaan.²¹ Istanbulin sopimuksen artiklassa 37 kriminalisoidulla pakottamisella tarkoitetaan aikuisen tai lapsen pakottamista avioliittoon. Termillä ”pakottaminen” viitataan fyysiseen ja psykologiseen voimankäyttöön, jossa pakottamisen keinoja on hyödynnetty. Edellä kuvattu teko katsotaan tapahtuneeksi silloin, kun avioliitto on solmittu, mutta toinen tai molemmat liittoon sitoutuneista henkilöistä eivät ole edellä mainitun kaltaisen pakottamisen takia siihen suostuneet täysin sekä vapaasta suostumuksestaan.²² Ongelmallista näissä tapauksissa on löytää riittävästi todisteita siitä, että suostumusta ei ole ilmaistu täysin ja vapaasti.²³ Pakkoavioliitot voivat usein olla myös vahvasti sidoksissa kulttuurisiin seikkoihin ja täten myös niin kutsuttuun kunniaan liittyvään väkivaltaan.²⁴ Uhka taikka painostus avioliittoon tulee usein näissä tapauksissa suvun tai muun yhteisön kautta.²⁵

Käsite kriminalisointi on tutkielmassani hyvin keskeisessä roolissa. Eduskunnan päätöstä liittää tiettyyn inhimilliseen käyttäytymiseen rangaistusuhka kutsutaan kriminalisoinniksi. Kriminalisointien tarkoituksena on vaikuttaa inhimilliseen käyttäytymiseen.²⁶ Kriminalisointipäätöksen tuloksena syntyy siis yksi tai useampia rangaistussäännöksiä. Kriminalisoinnista on mahdollista puhua laajassa taikka suppeassa merkityksessä. Suppean merkityksen mukaisesti kriminalisoinnilla tarkoitetaan uskriminalisointia eli tilannetta, jossa rangaistavaksi säädetään sellainen teko, joka ei ole aiemmin ollut miltään osin

---

¹⁹ Tällaisessa tilanteessa pakkoavioliiton ja järjestetyn avioliiton ero voi osapuolten näkökulmasta hämärtyä. Ks. Mikkola 2013, s. 857.

²⁰ Helin 2013, s. 178.

²¹ Parliamentary Assembly Resolution 1468 5.10.2005.

²² Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, s. 34.

²³ Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 17.

²⁴ Toivonen 2017, luku 1.3. Ks. myös HE 172/2021 vp, s. 5.

²⁵ HE 172/2021 vp, s. 5.

²⁶ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 17.

rikosoikeudellisesti rangaistava. Kun puhutaan kriminalisoinnista laajassa merkityksessä, viitataan silloin kaikkiin rangaistavan käyttäytymisen alan muutoksiin. Tällöin käsitteeseen kriminalisointi liitetään uuskriminalisoinnit, tunnusmerkistön teonkuvauksen muutokset ja lisäykset, rangaistavan käyttäytymisen ajallisen ulottuvuuden laajennukset, syyksiluettavuuden asteen laajennus ja tunnusmerkistössä tarkoitetun rangaistusasteikon laajentaminen.²⁷ Tutkielmassani pohditaan pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin tarvetta ja mahdollisuutta eli kriminalisointia käsitellään edellä mainitussa laajassa merkityksessä. Termillä erilliskriminalisointi viitataan tutkielmassani siis siihen, että tulisiko pakkoavioliitto olla erikseen säädetty rangaistavaksi rikoslaissa.

Käsite kriminalisointiperiaatteet on tuotu jo tutkielmani otsikossa esille, joten koen tarpeelliseksi määritellä myös tämän termin heti tutkielmani alussa. Kriminalisointiperiaatteiden sisältöihin palataan tutkielmassa myöhemmin. Kriminalisointiperiaatteet on muotoiltu rikosoikeusteoriassa ja kriminaalipolitiikassa. Niiden avulla pyritään perustelemaan sitä, miksi tietty teko pitäisi säätää rangaistavaksi. Periaatteet määrittelevät siis rajoja sille, miten rikosoikeudellisen järjestelmän avulla ja keinoin voidaan puuttua yhteiskunnan eri toimijoiden vapauksiin sekä oikeuksiin.²⁸ Käytännössä kriminalisointiperiaatteet toimivat rikoslainsäätäjän kriittisinä työkaluina. Ne asettavat vaatimukset, joiden tulee täytyä, jotta kriminalisointi olisi hyväksyttävissä.²⁹ Kriminalisointiperiaatteita on oikeuskirjallisuudessa määritelty eri tavoin ja niihin on katsottu kuuluvan erilaisia periaatteita.³⁰ Tutkielmassani käsiteltävät yksittäiset kriminalisointiperiaatteet ovat oikeushyvien suojelun periaate, ultima ratio -periaate, ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate, laillisuusperiaate, ja hyöty-haitta-punninnan periaate.

1.3 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaukset

Oikeudellisella alalla tutkimuksen kohde voidaan määritellä oikeudenalakohtaisesti, mutta tämänkaltainen jaottelu ei useinkaan johdu tutkimusongelmasta eikä se myöskään ole

---

²⁷ Melander 2008, s. 7.

²⁸ Melander 2002, s. 938.

²⁹ Melander 2008, s. 173.

³⁰ Eurooppalaisesta kriminaalipolitiikasta ja kriminalisointiperiaatteista enemmän, ks. esim. Kettunen 2016, s. 460–487.

tarkkarajainen. Usein oikeudellisessa tutkimuksessa analysoitavaksi otettavat ilmiöt ja ongelmat ovat sellaisia, ettei niiden tarkastelu ole mahdollista pelkästään jonkin tietyn oikeudenalan näkökulmasta.³¹ Pakkoavioliitto ja sen kriminalisointi on juuri tällainen aihe, joka liittyy rikosoikeuden lisäksi myös esimerkiksi kansainväliseen oikeuteen, siviilioikeuteen, eurooppaoikeuteen sekä perus- ja ihmisoikeuksiin.

Tässä tutkielmassa tavoitteena on selvittää pakkoavioliiton erilliskriminalisointia Istanbulin sopimuksen asettamien velvoitteiden ja kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta sekä erilliskriminalisointiin liittyviä hyötyjä ja haittoja. Tätä tavoitetta lähestyn seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Täyttääkö Suomi tämän hetkiselä lainsäädännöllä Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet pakkoavioliiton kriminalisoinnille?
2. Kriminalisointiperiaatteet huomioiden, olisiko pakkoavioliiton erilliskriminalisointi Suomessa mahdollista?

Ensimmäinen kysymys on tutkielmassani apukysymyksen roolissa. Siihen vastataan tutkielmassa ennen kuin siirrytään erilliskriminalisoinnin mahdollisuuden analysointiin kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta.

Tutkielma keskittyy siis pääasiassa pakkoavioliittojen tarkasteluun rikosoikeudellisesta näkökulmasta, ja erityisesti tutkielmassa keskitytään Istanbulin sopimuksen 37 artiklan 1 kohtaan. Kyseisen artiklan kohtaa 2 ei ole varsinaisesti rajattu tutkielmasta pois, mutta se ei ole tutkielman keskiössä. Tutkielmassa keskitytään erilliskriminalisoinnin mahdollisuuden arviointiin kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta, joten muita lainsäädäntötekknisiä ratkaisuja kuten nykyisten säännösten täydentämistä ei varsinaisesti käsitellä.

Istanbulin sopimuksen artiklassa 32 velvoitetaan lisäksi sopimuksen osapuolia tekemään tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, jotta varmistutaan siitä, että pakkoavioliitot voidaan mitätöidä, kumota tai purkaa sillä tavoin, ettei siitä ei aiheudu uhreille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa. Suomessa on kritisoitu myös sitä, miten tämä sopimuksen velvoite on

---

³¹ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2010, s. 18.

toteutettu.³² Avioliittoon ja sen purkamiseen liittyvät siviilioikeudelliset kysymykset on kuitenkin rajattu tämän tutkielman ulkopuolelle tutkielman rajallisuuden ja rikosoikeudellisen luonteen takia.

Istanbulin sopimuksen artiklassa 46³³ on säädetty rangaistukseen liittyvistä raskauttavista seikoista ja artiklassa 58 on säädetty vanhentumisesta tietyissä rangaistavaksi säädetyissä teoissa³⁴, kuten pakkoavioliitossa. Myös näiden artikloiden asettamat velvoitteet on rajattu tutkielman ulkopuolelle tutkielman rajallisuuden vuoksi.

Tieteellisen tutkimuksen tulisi pystyä tuottamaan tutkimuksen kohteesta jotain sellaista, jota kukaan ei ole aiemmin tuonut esille.³⁵ Tutkielman aineiston ja käsitykseni perusteella Istanbulin sopimuksen 37 artiklaa ja erityisesti erilliskriminalisointia kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta ei ole tutkittu kansallisessa oikeuskirjallisuudessa paljoa. Erilliskriminalisointi on herättänyt kiinnostusta mediassa ja keskustelua yleisellä tasolla, mutta kriminalisointia ei ole arvioitu erityisesti kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta yhtä laajasti. Katson, että tutkielmastani saatavat havainnot voivat olla relevantteja lainsäätäjälle Suomessa sekä myös muille sopimuksen ratifioineille valtioille sekä ratifiointia suunnitteleville valtioille. Lokakuussa 2021 oikeusministeriö tiedotti, että se on selvittämässä pakkoavioliiton rangaistavuuteen liittyviä täsmentämistarpeita³⁶ ja marraskuussa se myös julkaisi arviomuiston

---

³² Suomessa on katsottu, että Istanbulin sopimuksen artiklan 32 velvoitteiden voimaansaattaminen ei edellyttänyt muutoksia, vaan velvoite tulee täytetyksi nykyisellä avioerosäätelyllä. Avioeron saaminen on Suomessa helppoa, edullista ja nopeaa. Ks. Ulkoasiainministeriön mietintö 2013, s. 62. Muun muassa Hong on kritisoinut tätä, sillä pakkoavioliiton päättämistapa voi olla hyvinkin merkityksellinen uhrille. Ks. Hong 2020, s. 24–26. Oikeusministeriössä on syksyllä 2020 kuitenkin valmistunut luonnos hallituksen esitykseksi, jolla pakkoavioliiton kumoaminen halutaan mahdollistaa. Ks. Esitys pakkoavioliiton kumoamisesta lausunnolle 2020. Syksyllä 2021 hallitus on ehdottanut (HE 172/2021 vp) avioliittolakiin muutosta, joka mahdollistaisi sen, että pakkoavioliitto voidaan purkaa kumoamalla. Ks. Pakkoavioliiton kumoaminen mahdolliseksi 2021.

³³ Tällaisia raskauttavia seikkoja ovat artiklan mukaan esimerkiksi sellaiset tilanteet, joissa rikoksen on kohdistanut nykyiseen tai entiseen puolisoon taikka kumppaniin tämän perheenjäsen, uhrin kanssa samassa taloudessa asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö. Ks. lisää Istanbulin sopimuksen artikla 46.

³⁴ Artiklan 58 vanhentumiseen liittyvät rangaistavaksi säädetyt teot ovat yleissopimuksen 36, 37, 38 ja 39 artikloissa säädetyt teot. Näissä artikloissa on säädetty seksuaalisesta väkivallasta, mukaan lukien raiskauksesta, pakkoavioliitoista, naisen sukuelinten silpomisesta sekä pakotetusta raskauden keskeyttämisestä ja pakkosteriloinnista.

³⁵ Häyhä 1997, s. 19.

³⁶ Ks. Pakkoavioliiton kumoaminen mahdolliseksi 2021.

avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta.³⁷ Myös nämä seikat puoltavat tutkielmani tarpeellisuutta ja erityisesti ajankohtaisuutta.

1.4 Metodit ja lähdeaineisto

Tutkielmassani tarkastellaan tällä hetkellä voimassa olevan rikoslain (de lege lata) säännösten soveltuvuutta pakkoavioliittotilanteisiin. Mikäli tutkielman perusteella voidaan todeta, että erilliskriminalisointi olisi mahdollista Suomessa, pyritään tutkielmassa myös esittämään de lege ferenda -kannanotto, joka palvelisi rikoslainsäätäjää. Tutkielmassani hyödynnetään lainopin ja rikosoikeusteorian metodeita. Metodien moninaisuus onkin oikeustieteellisessä tutkimuksessa yleistä.³⁸

Lainopin eli oikeusdogmatiikan tehtävät ovat oikeuden systematisointi sekä tulkinta, ja lainoppi pyrkii myös selvittämään voimassaolevien oikeusnormien sisältöä.³⁹ Lainopin metodi tulee esille erityisesti tutkielmani alkuosassa, kun selvitän pakkoavioliiton tämän hetkistä sääntelyä Suomessa. Lainopin puitteissa on myös mahdollista vertailla kansallisen oikeusjärjestyksen normeja sekä käytäntöjä muiden maiden oikeusjärjestyksiin.⁴⁰ Tutkielmani alkuosassa vertailen Suomen ja muiden Euroopan valtioiden linjaa pakkoavioliiton kriminalisoinnin suhteen lainopin puitteissa. Rikosoikeudelliset kirjoitukset luokitellaan lisäksi usein metodin perusteella käytännölliseksi tai teoreettiseksi rikoslainopiksi.⁴¹ Tutkielmani sijoittuu tavoitteensa takia enemmän teoreettisen rikoslainopin puolelle, sillä yhtenä tutkielman tavoitteena on tehdä de lege ferenda -johtopäätöksiä. Tämä tuo tutkielmaan myös kriminaalipoliittista virettä.⁴²

Tutkielmani loppuosassa arvioidaan sääntelyn muutostarpeita kriminalisointiperiaatteita vasten, joten tutkielman loppuosa on rikosoikeusteoreettinen. Rikosoikeusteoriassa

---

³⁷ OM julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2021:29.

³⁸ Hirvonen 2011, s. 9.

³⁹ Aarnio 1989, s. 48

⁴⁰ Hirvonen 2011, s. 26.

⁴¹ Hyttinen 2017, s. 337.

⁴² Ks. Hyttinen 2017, s. 337. Jos tutkimuksen tavoitteena on kriminaalipoliitiikkaan vaikuttaminen tai tutkimuksen kohteena on kriminaalipoliittinen päätöksenteko, voidaan tutkimusta kutsua kriminaalipoliittiseksi tutkimukseksi. Lappi-Seppälä 2006, s. 6.

tarkasteltavia kysymyksiä ovat muun muassa rangaistusteoria ja kriminalisointiperiaatteet. Rikosoikeusteorian kautta rikosoikeudellisella tutkimuksella on kytköksiä oikeusteoriaan.⁴³

Feministinen näkökulma rikosoikeuteen kohdistaa kritiikkiä siihen, että rikosoikeusjärjestelmä ei ole riittävällä tavalla onnistunut huomioimaan yksityiselle alueelle jääviä oikeudenloukkauksia. Oikeudenloukkausten kohteena ovat tyypillisesti naiset, esimerkiksi perhe-elämän piirissä. Rikosoikeusjärjestelmä nähdään feministisessä lähestymistavassa sukupuolittuneena järjestelmänä, vaikka se näennäisesti on sukupuolineutraali.⁴⁴ Pakkoavioliittotapauksissa kysehän on useimmiten siitä, että uhri on tyttö tai nainen. Feministinen näkökulma tulee näin ollen jo tutkielman aiheessa ja kysymyksenasettelussa mukaan tutkielmaan, sillä pakkoavioliittoja voidaan pitää yhtenä naisiin kohdistuvan väkivallan muotona. Feminististä lähestymistapaa rikosoikeuteen saatetaan pitää kriminalisointihakuisena⁴⁵, mutta tutkielmassa pyritään kuitenkin objektiivisuuteen pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin suhteen.

Tutkielmani keskeisiä lähteitä ovat siis tietenkin Istanbulin sopimus ja Grevion (Group of experts on actions against violence against women and domestic violence) valtioille antamat arvioreportit. Etsin tutkimuskysymyksiini vastauksia lisäksi kansallisesta lainsäädäntö- ja lainvalmisteluaineistosta ja oikeuskirjallisuudesta. Tutkielmassa selvitetään tämän hetkisen sääntelyn soveltuvuutta pakkoavioliittotapauksiin ja erilliskriminalisoinnin mahdollisuuksia kriminalisointiperiaatteet huomioiden. Tutkielmassa tukeudutaan myös ulkomaiseen lainsäädäntöön ja oikeuskirjallisuuteen, sillä tutkielmassa selvitetään muun muassa, miten muut valtiot ovat erilliskriminalisoinnin toteuttaneet. Kriminalisointiperiaatteiden osalta tärkein lähteeni on Sakari Melanderin väitöskirja *Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset*.

1.5 Tutkielman rakenne

Tutkielmani koostuu johdannon ja lopetusluvun lisäksi kolmesta pääluvusta. Pääluvussa kaksi käsitellään pakkoavioliittoon liittyvää tämän hetkistä sääntelyä Suomessa ja esitellään Grevion Suomelle antama raportti. Samalla esitellään myöskin pakkoavioliiton esiintyvyyttä Suomessa.

---

⁴³ Lappi-Seppälä 1997, s. 192–193.

⁴⁴ Melander 2008, s. 103–104.

⁴⁵ Melander 2008, s. 105.

Lisäksi pääluvussa kaksi käsitellään erilliskriminalisointia muissa Euroopan maissa. Tarkempaan tarkasteluun on valittu Ruotsi, Tanska ja Malta. Kyseisistä valtioista esitellään niiden lainsäädäntöratkaisut pakkoavioliiton kohdalla sekä Grevion niille antamat raportit. Luvussa keskitytään myös pohtimaan erilliskriminalisoinnista esitettyjä hyötyjä ja haittoja, ja luvun lopuksi pyritään vastaamaan tutkielmani apukysymykseen eli siihen, miten Suomen tämän hetkinen lainsäädäntö näyttäytyy Istanbulin sopimuksen asettamien velvoitteiden valossa.

Pääluvussa kolme avataan rikosoikeusjärjestelmän ja kriminalisointien tehoa sekä oikeutusta ja tutkielmaan valittuja kriminalisointiperiaatteita. Yksittäisen kriminalisoinnin hyväksyttävyyttä ei ole mielekästä arvioida ilman, että on tehty katsaus koko rikosoikeusjärjestelmän hyväksyttävyyteen. Näin kolmas luku toimii siis johdattelevana lukuna päälukuun neljä, jossa sitten tarkemmin paneudutaan yksittäisiin kriminalisointiperiaatteisiin. Pääluvussa neljä avataan jokaisen kriminalisointiperiaatteen sisältöä ja tämän jälkeen suhteutetaan periaatteen sisältö ja sen asettamat vaatimukset pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin kontekstiin Suomessa. Pääluvussa neljä käsitellään erityisesti varsinaista tutkimuskysymystä eli erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta. Viimeisessä luvussa tuodaan esille tiivistetysti johtopäätökset. Johtopäätöksissä esitellään lainsäädännön muutostarpeet, mikäli tutkielmassa havaitaan sellaisia ja ne todetaan mahdollisiksi kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta.

2 Istanbulin sopimus ja pakkoavioliiton kriminalisointi

2.1 Nykytila Suomessa

Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset korostavat avioliiton luonnetta vapaaehtoisena liittona.⁴⁶ Istanbulin sopimuksen artikla 37 edellyttää siis sitä, että osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädännölliset taikka muut toimet, joiden avulla varmistetaan se, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon on rangaistavaa. Suomen rikoslaissa (19.12.1889/39, RL) ei ole kuitenkaan erillistä rikosnimikettä, joka koskisi pakkoavioliittoja.⁴⁷ Suomessa päädyttiin sopimuksen ratifioinnin yhteydessä siihen, että artiklan vaatimustaso tulee täytettyä jo silloisessa rikoslaissa. Suomessa katsottiin, että henkilön pakottaminen avioliittoon voi täyttää RL:n 25 luvun 3 §:n mukaisen ihmiskaupan tunnusmerkistön tai RL:n 25 luvun 3a §:n törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistön.⁴⁸ Lisäksi Suomessa on myöhemmin katsottu, että RL:n 25 luvun 8 §:n mukainen pakottaminen soveltuu myös pakkoavioliittotilanteisiin.⁴⁹

Rikoslain 25 luvun 3 §:ssä säädetään ihmiskaupasta seuraavasti:

Joka 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla, 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä, 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. (19.12.2014/1177) Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai

---

⁴⁶ Ks. Esim. YK:n avioliittoa koskevan yleissopimuksen 1 artikla: ”Mitään avioliittoa ei voida laillisesti solmia ilman molempien osapuolten täyttä ja vapaaehtoista suostumusta, mikä heidän tulee henkilökohtaisesti ilmaista asianmukaisen julkisen ilmoituksen jälkeen ja vihkimään oikeutetun viranomaisen sekä todistajien läsnäollessa”.

⁴⁷ Toivonen 2017, luku 2.6.

⁴⁸ HE 155/2014 vp, s. 51–52.

⁴⁹ Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus jatkotoimenpiteistä 29.1.2019, s. 3. Perusteluissa pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin tarpeettomuudesta ei kuitenkaan viitata pakottamista koskevaan rikoslain pykälään. Ks. Esim. Hong 2017, s. 318. Hallituksen esityksessä pakkoavioliiton kumoamisen mahdollistamisesta todetaan, että pakkoavioliittotapauksiin voidaan olosuhteet huomioiden soveltaa muun muassa ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan tai pakottamisen säännöksiä. Ks. HE 172/2021 vp, s. 5.

majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty. (19.12.2014/1177) Yritys on rangaistava.

Törkeästä ihmiskaupasta säädetään rikoslain 25 luvun 3a §:ssä seuraavasti:

Jos ihmiskaupassa 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta, 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä, 3) rikos kohdistuu kahdeksatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai 4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (8.5.2015/564) ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä ihmiskaupasta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä. Yritys on rangaistava.

Ihmiskaupan sekä törkeän ihmiskaupan rikokset ovat virallisen syytteen alaisia.⁵⁰ Esitöissä viitataan ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan osalta pakkoavioliittotapauksissa erityisesti ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden kohtaan.⁵¹ Tämä ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden käsite on riippuvainen ajankohdasta sekä kulttuurista. Esitöissä tämänkaltaisina olosuhteina on tuotu esille ne orjuuteen verrattavat järjestelmät ja käytännöt, jotka on mainittu YK:ssa vuonna 1956 hyväksytyssä lisäsopimuksessa orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta (SopS 17/1959).⁵² Tämän lisäsopimuksen ensimmäisessä artiklassa orjuuteen on rinnastettu myös pakkoavioliitot seuraavalla tavalla:

Järjestelmät tai käytäntö, joiden nojalla: I) Nainen, ilman että hänellä on oikeus kieltäytyä, luvataan tai annetaan avioliittoon hänen vanhemmilleen, holhoojalleen, perheelleen tai mille muulle henkilölle tai henkilöryhmälle tahansa suoritettavaa raha- tai luontaisuuoritusta vastaan tai II) naisen aviomiehellä, tämän perheellä tai suvulla on oikeus luovuttaa hänet kolmannelle vastikkeellisesti tai muulla tavalla;

---

⁵⁰ Toivonen 2017, luku 2.6.

⁵¹ HE 155/2014 vp, s. 51.

⁵² HE 34/2004 vp, s. 97.

tai III) nainen voidaan hänen aviomiehensä kuoltua luovuttaa perintönä toiselle henkilölle.⁵³

Kynnys soveltaa ihmiskauppapykälää pakkoavioliittotilanteissa on aika korkea. Teon tulee nimittäin täyttää pykälässä esille tuodut keinoa, tekotapaa sekä tarkoitusta koskevat osatekijät, jotta tunnusmerkistö voi täytyä.⁵⁴ Ihmiskauppa on rangaistava tahallisenä, ja tahallisuuden tulee ulottua jokaiseen edellä mainituista osatekijöistä. Tämän lisäksi edellytetään, että tekijän on tullut toimia nimenomaisesti niin, että hän saattaa toisen henkilön kyseisen pykälän mukaisiin olosuhteisiin.⁵⁵ Tämä tarkoittaa siis muun muassa sitä, että tekijän tarkoituksena tulee olla nimenomaisesti uhrin saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin.

Ihmiskauppapykälän lisäksi pakkoavioliittotapauksiin voi soveltua pakottamiseen liittyvä säännös. Pakottamisesta säädetään rikoslain 25 luvun 8 §:ssä seuraavasti:

Joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, pakottamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Pakottamisen rajat riippuvat esitöiden mukaan siitä, mitkä keinot meidän kulttuurimme kussakin asiassa hyväksyy toisen tahdon taivuttelemiseksi. Esimerkkinä esitöissä tuodaan esille, että lapsien ja vanhempien välisissä suhteissa on paljon sellaista painostusta, jota ei pidetä oikeudettomana pakottamisena.⁵⁶ Pakottaminen on asianomistajarikos ja syyteoikeudesta on säädetty rikoslain 25 luvun 9 §:ssä.⁵⁷ Jotta pakkoavioliittotapauksessa syyte voitaisiin nostaa, edellyttää se siis sitä, että uhrin pitää ilmoittaa rikos syytteeseen pantavaksi tai pakottamiseen pitää olla käytetty hengenvaarallista välinettä taikka sitä, että erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Kun verrataan pakottamisen ja ihmiskaupan

---

⁵³ YK:n lisäsopimus orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta, 1 artiklan c-kohta.

⁵⁴ HE 34/2004 vp, s. 93. Ks. Myös Hong 2020, s. 14.

⁵⁵ HE 34/2004, vp, s. 93.

⁵⁶ HE 94/1993 vp, s. 111.

⁵⁷ RL 25:9.1: ”Syyttäjä saa nostaa syytteen tuottamuksellisesta vapaudenriistosta, laittomasta uhkauksesta tai pakottamisesta vain, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteeseen pantavaksi taikka pakottamisen tai laittoman uhkauksen tekemiseen on käytetty hengenvaarallista välinettä taikka jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista.”

rangaistusasteikon eroja, huomataan myös, että pakottamisen rangaistusasteikko ei ole läheskään yhtä ankara kuin ihmiskaupan.

Istanbulin sopimuksen artiklassa 55 velvoitetaan sopimuksen osapuolia myös varmistamaan se, että tiettyjen tekojen – kuten avioliittoon pakottamisen – tutkinta taikka syytteenpano ei ole täysin riippuvainen uhrin tekemästä rikosilmoituksesta tai muusta ilmoituksesta.⁵⁸ Pakottamissäännöksessähän lähtökohta on juurikin se, että asianomistajan tulee ilmoittaa rikos syytteen pantavaksi. Avioliittoon pakottamiseen voi kuitenkin tulla sovellettavaksi ihmiskauppasäännös ja myös pakottamissäännöksen kautta on syyttäjällä mahdollisuus edellä kerrotuin edellytyksin nostaa syyte. Näin ollen voidaan katsoa, että pakkoavioliiton tutkinta taikka syytteenpano ei Suomessa ole täysin riippuvainen uhrin tekemästä rikosilmoituksesta tai muusta ilmoituksesta.

Suomessa ei siis nähty tarvetta lainsäädännön muutoksille pakkoavioliittojen osalta silloin, kun Istanbulin sopimus ratifioitiin. Hallituksen esityksessä todettiin kuitenkin jatkon osalta siten, että lainsäädännön tarkempaa arviointia voisi olla syytä harkita. Esimerkkeinä esitöissä nostettiin esille Ruotsi, Englanti ja Wales, joissa lainsäädäntöön on lisätty erillinen pakkoavioliittoa koskeva rangaistussäännös.⁵⁹ Hallituksen esityksessä on siis tunnustettu tarve tarkemmalle lainsäädännön arvioinnille. Pakkoavioliiton olettaminen kriminalisoiduksi teoksi ihmiskauppasäännöksen kautta on tunnistettu erittäin ongelmalliseksi ja siitä on käyty keskustelua jo ennen Istanbulin sopimuksen voimaantuloa.⁶⁰ Osassa Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnöistä annetuissa lausunnoissa on katsottu, että ihmiskauppasääntely ei kata pakkoavioliittotilanteita hyvin.⁶¹ Tämän lisäksi myös työelämä- ja tasa-arviovaliokunta on nähnyt tarpeelliseksi arvioida sitä, että selkiytyisikö oikeustila, jos säädettäisiin nimenomainen avioliittoon pakottamista koskeva rangaistussäännös.⁶² Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi tuolloin launnonaan,

---

⁵⁸ Istanbulin sopimuksen artikla 55 kohta 1: ”Osapuolet varmistavat, ettei tämän yleissopimuksen 35, 36, 37, 38 ja 39 artiklan mukaisesti rangaistaviksi säädettävien tekojen tutkinta tai syytteenpano riipu kokonaan uhrin rikosilmoituksesta tai muusta ilmoituksesta, jos rikos on tehty kokonaan tai osittain kyseisen osapuolen alueella, ja että oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri peruuttaisi lausuntonsa tai ilmoituksensa.”

⁵⁹ HE 155/2014 vp, s. 52.

⁶⁰ Nousiainen – Pentikäinen 2013, s. 458.

⁶¹ Ulkoasianministeriön mietintö 28.3.2013 liitteet.

⁶² TyVM 15/2014 vp - HE 155/2014 vp, s. 7.

että pakkoavioliittojen kriminalisointia koskevat kysymykset tulisi arvioida tarkemmin.⁶³ Tämän lisäksi kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemässä selvitysmuistiossa vuonna 2017 on todettu, että esitöissä annettu kuva pakkoavioliittoihin liittyvästä sääntelystä ei ole ollut kokonaan paikkansa pitävä taikka loppuun asti harkittu.⁶⁴ Toisaalta oikeusministeriön muistiossa vuonna 2019 on todettu, että erilliskriminalisoinnin tarpeen selvittäminen on ennen aikaista. Muistiossa todettiin lisäksi, että Istanbulin sopimuksen vuosien 2018–2021 toimeenpanosuunnitelman mukaisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta tulee tarkastelemaan toimeenpanosuunnitelman puolella välissä mahdollisia muutostarpeita lainsäädäntöön, ja pakkoavioliittoja koskevaa rikoslainsäädäntöä voidaan arvioida silloin.⁶⁵ Lokakuussa 2021 oikeusministeriö julkaisi tiedotteen, jossa kerrottiin, että hallitus esittää pakkoavioliiton kumoamisen mahdollistamista ja samassa tiedotteessa todettiin, että oikeusministeriössä selvitetään tällä hetkellä pakkoavioliiton rangaistavuutta koskevan sääntelyn täsmentämistarpeita.⁶⁶ Hieman tämän jälkeen eli tutkielmani ollessa jo lähes valmis, oikeusministeriö julkaisi arviomuistion avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta.

Muistiossa oikeusministeriö pitää käyttökelpoisimpana ratkaisuna sitä, että katsottaisiin rikoslain nykyisten säännösten olevan riittäviä tai että rikoslain ihmiskauppaa koskevaa säännöstä täsmennetään niin, että avioliittoon pakottaminen lisätään säännökseen yhdeksi teon tarkoituksiksi. Tällöin yksi ihmiskauppasäännöksen ongelmakohdista eli toisen henkilön saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin ei olisi se säännöksen kohta, jota sovellettaisiin pakkoavioliittotapauksiin, vaan avioliittoon pakottaminen mainittaisiin säännöksessä erikseen.⁶⁷ Oikeusministeriö siis nähdäkseni toteaa ainakin osittain nykyisten säännösten soveltumattomuuden, mutta pitäisi parhaana ratkaisuna nykyisten säännösten täsmentämistä. Tutkielmani varsinaisena tutkimuskysymyksenä on kuitenkin pakkoavioliiton

---

⁶³ Lausunto naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) ratifiointia käsitelleen työryhmän mietinnöstä 2013, s. 4. Marinin hallitusohjelmaan on myös kirjattu pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistaminen sekä niiden kriminalisoinnin selvittäminen. Ks. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019, s. 91.

⁶⁴ Toivonen 2017, luku 3.

⁶⁵ Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus jatkotoimenpiteistä 29.1.2019, s. 10

⁶⁶ Pakkoavioliiton kumoaminen mahdolliseksi 2021.

⁶⁷ OM julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2021:29, s. 88–89.

erilliskriminalisoinnin mahdollisuus, kun huomioidaan kriminalisointiperiaatteet eli tutkielmassani ei niinkään keskitytä arvioimaan esimerkiksi juuri ihmiskauppasäännöksen täsmentämistä.

Ihmisoikeusasiakirjoihin liitettyjen kansainvälisten valvontamekanismien avulla voidaan arvioida valtion kansallisten toimien riittävyttä.⁶⁸ Istanbulin sopimuksen 66 artiklan mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (Grevio) seuraa, kuinka Istanbulin sopimuksen osapuolet täytäntöönpanevat kyseistä yleissopimusta. Valtioiden tulee toimittaa Grevion käsiteltäväksi Istanbulin sopimuksen 68 artiklan 1 kohdan mukaan kertomus niistä lainsäädännöllisistä toimista sekä muista toimista, jotka ne ovat toteuttaneet Istanbulin sopimuksen velvoitteiden panemiseksi täytäntöön. Grevio antaa päätelmänsä ja kertomuksensa niistä toimista, jotka valtio on toteuttanut Istanbulin sopimuksen täytäntöön panemiseksi sitten, kun se on saanut kaikki tiedot ja osapuolten huomautukset.⁶⁹

Grevio antoi raporttinsa Suomelle vuonna 2019. Grevio aloittaa raporttinsa toteamalla, että Istanbulin sopimus ei edellytä erillistä rikosnimikettä jokaiselle naisiin kohdistuvan väkivallan muodolle. Sopimuksen tavoitteena Grevion mukaan on kuitenkin auttaa sopimuksen osapuolia luomaan sellaiset lainsäädännölliset puitteet, joissa tapauksiin pystytään puuttumaan oikeudellisesti. Ongelmana Grevio näkee Suomen ihmiskauppasäännöksessä sen, että se ei kata kaikkia pakkoavioliiton muotoja. Ihmiskauppaa koskeva säännös keskittyy muun muassa kuljetuksiin ja majoituksen tarjoamiseen sitä varten, että henkilö saatetaan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Pakottamissäännöksen kohdalla raportissa nostetaan esille se, että kyseessä on asianomistajarikos. Raportissa tuodaan esiin uhrien erittäin haavoittuvainen asema ja sen suhde asianomistajarikoksiin. Grevion mukaan tämä lähestymistapa näyttäisi myöskin estävän tai hidastavan lainvalvontaviranomaisten ja syyttäjän asianmukaista reagointia.⁷⁰

Grevio löytää kuitenkin ihmiskauppasäännöksen ja pakkoavioliittojen väliltä yhteyksiä. Pakkoavioliitot voivat liittyä seksuaaliseen hyväksikäyttöön, työvoiman hyväksikäyttöön, taloudellisiin tai muihin etuihin esimerkiksi koko perheelle. Tästä esimerkkinä voidaan mainita maahantulon rahoittaminen. Grevio tuo selkeästi esille kantansa siitä, että pakkoavioliiton tulisi

---

⁶⁸ Törmä – Pentikäinen 2016, s.11.

⁶⁹ Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimus artikla 68 kohta 11.

⁷⁰ Grevio: Baseline Evaluation Report Finland 2019, s. 44–45.

olla myös itsenäinen rikos. Grevio painottaa arviossaan, että ihmiskauppasäännösten ja pakkoavioliittoja koskevien säännösten tulisi olla erotettavissa toisistaan selkeästi sekä käsitteellisesti että käytännön toiminnan tasolla. Kun yksittäistapauksia tutkittaisiin perusteellisesti, voitaisiin pystyä paremmin arvioimaan ne olosuhteet ja tekojen tarkoitusperät, joiden takia naiset ja tytöt on pakotettu avioliittoon. Raportin mukaan Suomessa tämä arviointi näyttäytyy tällä hetkellä haasteellisena, koska vain todella harvat tapaukset johtavat rikosoikeudellisiin menettelyihin.⁷¹

Päätelmänään Grevio voimakkaasti kannustaa Suomea harkitsemaan pakkoavioliiton erillisen rikosnimikkeen käyttöönottoa. Tällä saataisiin katettua pakkoavioliittoihin liittyvät erityispiirteet, ja pakkoavioliitto rikoksena olisi selkeämpi lainvalvontaviranomaisille sekä tuomioistuimille. Tämän lisäksi Grevio on vielä kannustanut Suomea kriminalisoimaan aikuisen tai lapsen tahallisen houkuttelemisen toisen valtion alueelle tarkoituksenaan pakottaa tämä avioliittoon, kuten Istanbulin yleissopimuksen 37 artiklan 2 kohdassa edellytetään.⁷²

Todellisuudessa pakkoavioliittoja on myös Suomessa, mutta niiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa eikä virallisia tilastoja.⁷³ Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin selvitysmuistiossa tuodaan esille, että tapauksia tulee vastaan joitakin kymmeniä vuodessa esimerkiksi lastensuojelussa tai muissa järjestöissä.⁷⁴ Avioliittoon pakottaminen ei kuitenkaan näy juurikaan poliisin tai tuomioistuimen tilastoissa. Ihmiskauppaan, törkeään ihmiskauppaan taikka pakottamiseen liittyvissä teoissa ei lähes ikinä ole kyse pakkoavioliitoista. Myöskään syyteharkinnassa ei juuri koskaan ole kyse avioliittoon pakottamisesta. Syyteharkinnassa pakkoavioliitot voivat tulla vastaan täysin satunnaisesti ja silloinkin lähtökohtaisesti ainoastaan eriasteisina epäilyinä.⁷⁵ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä tilastoi heille tulleita tapauksia puolivuotiskatsauksissaan. Vuoden 2021 ensimmäisellä puolikkaalla järjestelmä on tilastoinut

---

⁷¹ Grevio: Baseline Evaluation Report Finland 2019, s. 45.

⁷² Grevio: Baseline Evaluation Report Finland 2019, s. 45.

⁷³ HE 172/2021 vp, s. 5.

⁷⁴ Esimerkiksi Monika-Naiset liitto ry:n toiminnassa on tunnistettu pakkoavioliittotapauksia. Toivonen 2017, luku 2.2 ja 2.3.

⁷⁵ Toivonen 2017, luku 2.5. Hong katsoo, että tämä ero poliisin ja tuomioistuinten sekä muiden ammattilaisten (kuten lastensuojelu) välillä saattaa johtua sääntelyn soveltamattomuudesta. Ks. Hong 2020, s. 14.

19 pakkoavioliittotapausta.⁷⁶ Vuoden 2020 vuosikatsauksessa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on todennut, että vuodesta 2016 alkaen erityisesti pakkoavioliittojen osuus on kasvanut huomattavasti.⁷⁷ Vuonna 2020 auttamisjärjestelmä arvioi 45 henkilön joutuneen pakkoavioliittoon.⁷⁸

2.2 Erilliskriminalisointi muissa Euroopan maissa

Suomi on yksi harvoista sopimusvaltioista, jossa erillistä rikosnimikettä pakkoavioliittotapauksissa ei siis pidetty tarpeellisena, koska Istanbulin sopimuksen mukaisen vaatimustason katsottiin tulleen täytetyksi jo nykyisessä rikoslaissa. Muihin valtioihin verratessa erilliskriminalisoinnin ovat tähän mennessä säätäneet ainakin Norja (2005), Itävalta (2006), Belgia (2007), Tanska (2008), Kypros (2009), Saksa (2011), Sveitsi (2013), Kreikka (2013), Luxemburg (2014), Malta (2014), Ruotsi (2015), Espanja (2015), Kroatia (2015), Italia (2015), Slovenia (2015) ja Portugali (2015). Tämän lisäksi avioliittoon pakottaminen on kriminalisoitu erikseen Iso-Britanniassa (2013), Slovakiassa (2013) sekä Bulgariassa (2015). Nämä valtiot ovat allekirjoittaneet Istanbulin sopimuksen, mutta ainakin vielä toistaiseksi jättäneet sen ratifioimatta.⁷⁹ Baltian maissa ja Irlannissa pakkoavioliittoon sovelletaan erilliskriminalisoinnin sijasta ihmiskauppasäännöksiä. Ihmiskauppasäännöstä sovelletaan myös Euroopan neuvostoon kuulumattomassa Pohjois-Irlannissa.⁸⁰ Seuraavaksi otan tarkempaan tarkasteluun Ruotsin, Tanskan ja Maltan pakkoavioliittoa koskevat rikosoikeudelliset säännökset ja Grevion niille antamat raportit.⁸¹

---

⁷⁶ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä puolivuotiskatsaus 1.1. – 30.6.2021, s. 5.

⁷⁷ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä vuosikatsaus 1.1 – 31.12.2020, s. 7.

⁷⁸ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä vuosikatsaus 1.1 – 31.12.2020, s. 10.

⁷⁹ Ebeturk – Cowart 2017, s. 175.

⁸⁰ Hong 2020, s. 5.

⁸¹ Vertailtavat maat olen valinnut sillä tavoin, että maat ovat saaneet jo Greviolta raportin. Tämän lisäksi olen huomoinut oikeusjärjestelmien erot ja pyrkinyt valitsemaan maat niin, että oikeusjärjestelmissä on Suomen kanssa sekä eroja että samankaltaisuuksia. Suomen, Ruotsin ja Tanskan oikeusjärjestelmät sisältävät paljon samankaltaisia elementtejä, kun taas Maltan oikeusjärjestelmä eroaa näistä selkeästi. Suomi ja muut pohjoismaat ymmärretään usein osaksi civil law-maiden joukkoa, mutta välillä pohjoismaat on erotettu omaksi pohjoismaiseksi oikeusperheeksi. Pohjoismaiselle oikeudelle tyypillinen elementti on se, että roomalaisen oikeuden suora vaikutus puuttuu. Ks. Tamm – Letto-Vanamo 2015, s. 66–67. Maltan oikeusjärjestys sisältää osia mannereurooppalaisesta oikeusjärjestyksestä, common law:sta ja paikallisia perinteitä, kuten Code de Rohan. Ks. lisää esim. Drake – Xuereb – Buttigieg 1997, s. 307–319.

RUOTSI

Pakkoavioliitot kriminalisoitiin Ruotsissa Istanbulin sopimuksen toimeenpanon yhteydessä. Ruotsi piti tärkeänä erillistä rikosnimikettä, jotta pakkoavioliittoihin suhtauduttaisiin niiden vaatimalla vakavuudella. Ruotsin rikoslakiin (brottsbalk) lisättiin pykälä laittoman pakkokeinon avulla tai erityisen haavoittuvaisessa asemassa olevan ihmisen pakottamisesta avioliittoon taikka avioliiton kaltaiseen suhteeseen. Tämän lisäksi rikoslakiin lisättiin erillinen kriminalisointi, jossa säädettiin rangaistavaksi myös henkilön houkutteleva matkustamaan sellaiseen maahan, jossa hänet on tarkoitus pakottaa avioliittoon. Ruotsi kriminalisoi myös pakkoavioliittojen suunnittelun vuonna 2016.⁸² Lain esitöissä Ruotsissa korostettiin muun muassa sitä, että erillisen kriminalisoinnin kautta rikosoikeudellinen vastuu pystytään laajentamaan useampiin tekoihin verrattuna siihen tilanteeseen, jossa avioliittoon pakottamisesta rangaistaisiin normaalin pakottamisen säännöksen kautta. Erillisen pakkoavioliittojen kriminalisoinnin kautta myöskin rangaistusasteikko on tiukempi ja tämän avulla taas pystytään tuomaan esille kyseisen rikoksen vakavuutta. Pakkoavioliitoilla on nimittäin paljon pidempikestoisia ja usein vakavampia seurauksia sekä vaikutuksia henkilöön kuin muilla pakottamisen muodoilla. Erilliskriminalisointi antaa Ruotsin rikoslain esitöiden mukaan myöskin selkeän viestin sekä rikosoikeudellisen säännöksen mahdollisille rikoksen

---

⁸² Report Submitted by Sweden pursuant to Article 68 paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report) 2017, s. 61. Ruotsin rikoslain (brottsbalk) 4 kappale 4c §: "Den som, i annat fall än som avses i 1 a §, genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist döms för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år. Detsamma gäller den som på sätt som anges i första stycket förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som 1. innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, och 2. innefattar frågan om upplösning av förbindelsen. Den som begår en gärning som avses i första eller andra stycket mot en person som inte har fyllt arton år, döms för barnäktenskapsbrott till fängelse i högst fyra år. För barnäktenskapsbrott döms också den som i annat fall förmår eller tillåter en person som inte har fyllt arton år att ingå ett äktenskap som är giltigt på sätt som anges i första stycket eller en äktenskapsliknande förbindelse enligt vad som anges i andra stycket. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år." ja 4d §: "Den som, i annat fall än som avses i 1 a §, genom vilseledande förmår en person att resa till en annan stat än den där han eller hon bor, i syfte att personen ska utsättas för en sådan gärning som anges i 4 c §, döms för vilseledande till äktenskapsresa till fängelse i högst två år."

tekijöille ja uhreille.⁸³ Erilliskriminalisoinnilla on lisäksi katsottu olevan symbolinen sekä yleisestävä vaikutus.⁸⁴

Grevio antoi raporttinsa Ruotsille vuonna 2019, ja raportissa Ruotsi sai pakkoavioliittojen osalta positiivista palautetta. Grevio katsoi, että Ruotsin rikoslaki täyttää täysin Istanbulin sopimuksen asettamat vaatimukset. Grevio katsoi tärkeäksi myös sen, että molemmat Ruotsin rikoslain pakkoavioliittosäännökset, eli myös ulkomaille houkuttelemisen pakkoavioliittotarkoituksessa, kattavat epäviralliset avioliitot. Epävirallisten avioliittojen eli avioliiton kaltaisten suhteiden osalta Ruotsissa edellytetään, että se on solmittu tietyssä ryhmässä noudatettavien sääntöjen mukaan ja kyseisen suhteen takia osapuolia aletaan pitää toistensa puolisoina, joilla on sekä velvollisuuksia että oikeuksia toisiaan kohtaan, ja näissä säännöissä säännellään myös sitoumuksen purkamista. Grevio tuo raportissaan esille, että lainsäädännöstä ja yleisestä tietoisuudesta huolimatta hyvin harvat tapaukset etenevät syyttäjälle, saati sitten tuomioon asti. Lainvalvontaviranomaisille ilmoitetut tapaukset ovat kuitenkin olleet kasvusuunnassa vuodesta 2015 lähtien. Ilmoituksia on myös tehty naisista, jotka on viety ulkomaille avioliittoon pakottamista varten. Grevio pitää Ruotsin yleistä poliittista tahtoa puuttua pakkoavioliittoihin myönteisenä asiana.⁸⁵

TANSKA

Tanska lisäsi rikoslakiin kohdan koskien pakkoavioliittoja vuonna 2008. Tanskan rikoslain 26 luvun 260 §:ssä on säädetty pakottamisesta.⁸⁶ Kyseisen säännöksen mukaan henkilö on mahdollista tuomita sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeuteen, mikäli hän on pakottanut jonkun tekemään, hyväksymään tai pidättäytymään tekemästä jotakin väkivallan tai väkivallan uhan, huomattavan omaisuusvahingon, vapaudenmenetyksen, väärän syytteen esittämisen tai

---

⁸³ Regeringens proposition 2013/14:208, s. 50.

⁸⁴ Regeringens proposition 2013/14:208, s. 45. Yleisestävyyden alkuperäinen idea lähtee liikkeelle rangaistuksen pelotevaikutuksesta. Rangaistusuhka vaikuttaa potentiaaliseen tekijään ja saa tekijän luopumaan teosta. Ks. lisää yleisestävyydestä esim. Korkka-Knuts – Helenius - Frände 2020, s. 22–25 tai Lappi-Seppälä 2000, s. 49–70 sekä tutkielmani luku 3.1.

⁸⁵ Grevio: Baseline Evaluation Report Sweden 2019, s. 46.

⁸⁶ Tanskassa pakkoavioliittojen kriminalisoinnissa ei siis ole kyse itsenäisestä säännöksestä, mutta useissa lähteissä Tanskan kriminalisointiratkaisua on kuitenkin pidetty erilliskriminalisointia vastaavana ja kyseisen säännöksen on katsottu nimenomaisesti kriminalisoivan pakkoavioliitot. Ks. esim. Addressing forced marriage in the EU: legal provisions and promising practices 2014, s. 51 ja Psaila – Leigh – Verbari – Fiorentini – Dalla Pozza – Gomez 2016, s. 44.

kunnianloukkauksen taikka yksityisyyteen liittyvien asioiden paljastamisen perusteella. Tämän lisäksi pakottamisesta on mahdollista Tanskassa tuomita sakkoon taikka enintään kahden vuoden vankeuteen henkilö, joka pakottaa jonkun tekemään, hyväksymään tai pidättäytymään tekemästä jotakin uhkaamalla ilmoittaa tai paljastaa rikoksen taikka esittämällä todellisia kunnianloukkauksia, eikä tällaista ilmoittamista taikka paljastamista voida pitää oikeutettuna, kun huomioidaan se, mitä uhkaus koskee.

Samana säännöksen 2 momentin mukaan rangaistus voi kuitenkin nousta, jos kyseessä on pakottaminen avioliittoon tai uskonnolliseen liittoon, johon ei liity oikeusvaikutuksia. Tällaisessa tapauksessa rangaistus voi olla enintään neljä vuotta vankeutta.⁸⁷ Tanskan rikoslain 26 luvun 260 §:ssä on myös kriminalisoitu teon yrityksenä toisen henkilön houkuttelu toisen valtion alueelle pakottaakseen tämä solmimaan avioliitto tai osallistumaan uskonnolliseen avioliittoon.⁸⁸

Grevio antoi arviointiraporttinsa Tanskalle vuonna 2017. Grevio ei erityisesti nostanut Tanskan kohdalla esille pakkoavioliittojen kriminalisointia vaan otti pikemminkin kantaa yleisellä tasolla Tanskan rikoslain säännöksiin. Raportissa todettiin, että Tanskan rikoslaissa on useita säännöksiä, joilla kriminalisoidaan Istanbulin sopimuksen artikloissa 33–40 säädetyt teot. Useimmat näistä säännöksistä ovat Grevion mukaan kuitenkin yleisiä rikossäännöksiä, eivätkä välttämättä niinkään kuvaa tiettyjä yksittäisiä tekoja. Grevio nostaa arviointiraportissaan Tanskalle selkeästi esille sen, että Istanbulin sopimus ei suoraan velvoita sopimuksen osapuolia sisällyttämään rikoslakiinsa erillisiä rikosnimikkeitä, mutta näiden erillisten rikosnimikkeiden avulla pystyttäisiin paremmin ottamaan huomioon sukupuoleen perustuvan väkivallan muotojen erityinen luonne. Erillisten rikosnimikkeiden avulla rikoslainsäädäntö voisi

---

⁸⁷ Tanskan rikoslain 26 luku 260 § (Straffeloven 26 kapitel 260 §): “Med bøde eller fængsel indtil 2 år straffes for ulovlig tvang den, som 1) ved vold eller ved trussel om vold, om betydelig skade på gods, om frihedsberøvelse eller om at fremsætte usand sigtelse for strafbart eller ærerørigt forhold eller at åbenbare privatlivet tilhørende forhold tvinger nogen til at gøre, tåle eller undlade noget, 2) ved trussel om at anmelde eller åbenbare et strafbart forhold eller om at fremsætte sande ærerørige beskyldninger tvinger nogen til at gøre, tåle eller undlade noget, for så vidt fremtvingelsen ikke kan anses tilbørlig begrundet ved det forhold, som truslen angår. Stk. 2. Tvinges nogen til at indgå ægteskab eller til en religiøs vielse uden borgelig gyldighed, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.”

⁸⁸ Report submitted by Denmark pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report) 2017, s. 39.

soveltamistilanteessa pystyä paremmin heijastamaan rangaistavaksi säädetyn toiminnan moitittavuutta.⁸⁹

MALTA

Pakkoavioliitot kriminalisoitiin erikseen Maltalla vuonna 2014. Tämän lisäksi rikoslakiin lisättiin vuonna 2018 erillinen kriminalisointi, jossa säädettiin rangaistavaksi myös henkilön houkutteleva matkustamaan sellaiseen maahan, jossa hänet on tarkoitus pakottaa avioliittoon. Maltan rikoslain artiklassa 251G on säädetty, että henkilö, joka väkisin, lahjonnalla, petoksella, vapauden menettämällä, sopimattomalla painostuksella tai muulla laittomalla käytöksellä taikka uhkaamalla tällaisella käytöksellä, pakottaa toisen henkilön avioliittoon, syyllistyy avioliittoon pakottamiseen. Avioliittoon pakottamisesta Maltalla voidaan tuomita vankeutta kolmesta viiteen vuotta, ellei kyseinen teko täytä jotain rikoslain vakavampaa tekoa.⁹⁰ Maltan rikoslain artiklassa 251GA on taas säädetty henkilön houkuttelemisesta matkustamaan sellaiseen maahan, jossa hänet on tarkoitus pakottaa naimisiin. Tässä artiklassa on säädetty, että henkilö, joka pakottamalla väkisin, lahjonnalla, petoksella, vapaudenmenetyksellä, sopimattomalla painostuksella tai muulla laittomalla käytöksellä taikka uhkaamalla tällaisella käytöksellä, houkuttelee toisen henkilön toisen valtion alueelle pakottaakseen tämän avioliittoon, voidaan tuomita vankeuteen neljästä kuuteen vuoteen, ellei kyseinen teko täytä jotain rikoslain vakavampaa tekoa. Tämän lisäksi näissä molemmissa tapauksissa avioliitto mitätöidään ja sillä ei katsota olevan oikeusvaikutuksia.⁹¹

Grevio on antanut Maltalle raportin vuonna 2020. Raportissa Grevio toteaa tyytyväisenä, että Maltan rikoslain pakkoavioliittoa koskevat säännökset ovat täydellisesti Istanbulin sopimuksen

---

⁸⁹ Grevio: Baseline Evaluation Report Denmark 2017, s. 43.

⁹⁰ Malta Criminal Code Chapter 9 article 251G: “Any person who by force, bribery, deceit, deprivation of liberty, improper pressure or any other unlawful conduct or by threats of such conduct, forces anyone to enter into a marriage shall be guilty of causing a forced marriage and shall, unless the fact constitutes a more serious offence under any other provision of this Code, be liable on conviction to imprisonment for a term from three to five years: Provided that any act so made in contravention of this provision shall be null and without effect at law.”

⁹¹ Malta Criminal Code Chapter 9 article 251GA: “Any person who by force, bribery, deceit, deprivation of liberty, improper pressure or any other unlawful conduct or by threats of such conduct, lures another person to the territory of another State other than the one he or she resides in with the purpose of forcing such person to enter into a marriage shall, unless the fact constitutes a more serious offence under any other provision of this Code, be liable upon conviction to imprisonment for a term from four to six years.”

mukaisia. Grevio on myös pitänyt Maltan asettamia rikosoikeudellisia seurauksia oikeasuhtaisina.⁹²

Maltan viranomaiset ilmoittivat Greviolle, että maassa ei ole tullut esiin pakkoavioliittotapauksia. Grevio oli kuitenkin saanut tietoja myös muilta järjestöiltä ja jotkut näistä muilta tulleista tiedoista osoittavat, että Maltalla joissain siirtolaisyhteisöissä harjoitetaan pakkoavioliittoja. Tapauksissa 12-vuotiaat lapset otettiin pois koulusta ja lähetettiin kotimaahansa avioliittoa varten. Greviolle oli ilmoitettu, että näistä tapauksista oli kerrottu poliisille, mutta toimenpiteisiin ei oltu ryhdytty. Grevio ottaa Maltalle antamassaan raportissa esille sen, että Maltan viranomaisten tulisi pitää koulutuksia poliisille, syyttäjille, tuomareille ja muille tärkeille viranomaisille sekä ammattilaisille, jotta pakkoavioliittotapauksiin pystyttäisiin reagoimaan oikein ja tekijät saataisiin niistä myös rikosoikeudelliseen vastuuseen.⁹³ Grevio siis kehuu Maltan lainsäädäntöä, mutta antaa ohjeita ja kritiikkiä käytännön toimia kohtaan.

2.3 Erilliskriminalisoinnin hyötyjä ja haittoja

Kriminalisoinnin tarpeellisuudesta yleisesti pakkoavioliittojen osalta käytiin keskustelua myös Istanbulin sopimuksen neuvotteluvaiheessa. Kuitenkin suurin osa jäsenvaltioiden valtuuskunnista kannatti pakkoavioliittojen kriminalisointia.⁹⁴ Istanbulin sopimuksen neuvotteluvaiheessa käytiin keskustelua myös siitä, että jätettäisiinkö valtioille mahdollisuus valita siviili- tai rikosoikeudelliset keinot pakkoavioliittoihin puuttumisessa. Tähän valintamahdollisuuteen ei kuitenkaan päädytty, sillä sitä ei ole mukana lopullisessa sopimustekstissä.⁹⁵ Ihmisoikeudet ja rikosoikeudelliset kysymykset yhdistyvät Istanbulin sopimuksessa ja sopimuksen tärkeä viesti onkin se, että sopimuksessa mainituissa väkivallanmuodoissa on kyse ihmisoikeusongelmista, ihmisoikeusloukkauksista ja rikoksista. Rikosoikeutta on pidetty merkittävänä välineenä, jonka avulla pystytään puuttumaan sopimuksen kattamaan väkivaltaan.⁹⁶ Rikoslainsäädäntöä sekä rikosoikeusjärjestelmää on

---

⁹² Grevio: Baseline Evaluation Report Malta 2020, s. 51.

⁹³ Grevio: Baseline Evaluation Report Malta 2020, s. 52.

⁹⁴ CAHVIO report of the 4th meeting 2010, s. 3.

⁹⁵ Grans 2018, s. 149.

⁹⁶ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 21.

yleisestikin pidetty tärkeinä keinoina, joiden avulla pystytään reagoimaan sukupuolittuneeseen väkivaltaan.⁹⁷ Vaikka Euroopassa on katsottu, että pakkoavioliittoihin tulee puuttua rikosoikeuden keinoin, ovat kuitenkin myös alan ammattilaiset esittäneet kriminalisointiin kielteisesti suhtautuvia kantoja.⁹⁸

Erilliskriminalisointia on vastustettu muun muassa siksi, että sen ei nähdä kannustavan pakkoavioliiton uhria avun hakemiseen, koska hänen perheenjäseniään tai sukulaisiaan tultaisiin todennäköisesti syyttämään tapahtumasta.⁹⁹ Erilliskriminalisointia on kutsuttu ”false-good-solution” käsitteellä, sillä se saattaa kasvattaa uhrin riskiä pysyä hiljaa ja nostaa uhrin stressitasoa, koska hän ei halua nähdä esimerkiksi vanhempiansa joutuvan vankilaan.¹⁰⁰ Erillisen kriminalisoinnin on myös pelätty vievän ilmiötä vielä enemmän piiloon kuin aiemmin.¹⁰¹ Lapsia saatettaisiin viedä jopa entistä nuorempina ulkomaille avioliittoon pakottamista varten, jotta vältetään syyte nykyisessä kotimaassa.¹⁰² Pelkona on myös tuotu esille uhrien kannalta tilanteet, joissa pakkoavioliittosyyte jostakin syystä kaatuu.¹⁰³ Yksi vastustusperuste taas liittyy näyttökysymyksiin. Riittävän näytön saanti voi osoittautua todella haastavaksi, jolloin erillinen kriminalisointi voisi jäädä käyttämättömäksi.¹⁰⁴ Pakkoavioliittojen erilliskriminalisointia on vastustettu ja kritisoitu myös sillä perusteella, että tällaisten kulttuurisidonnaisten tekojen – kuten pakkoavioliittojen – kriminalisointi voi aiheuttaa syrjintää, ja se voi myös leimata etnisiä vähemmistöjä.¹⁰⁵ Tämän lisäksi kritiikkiä on tullut myös lainsäädäntöteknisestä näkökulmasta. Erilliset rikosnimikkeet saattavat aiheuttaa

---

⁹⁷ Burman 2010, s. 173.

⁹⁸ Hong 2017, s. 320.

⁹⁹ Proudman 2012, s. 461.

¹⁰⁰ Sabbe – Temmerman – Brems – Leye 2014, s. 177–178.

¹⁰¹ Toivonen 2017, luku 2.6.

¹⁰² Forced Marriage and Honour Killings 2008, s. 17.

¹⁰³ Hong 2020, s. 6, Proudman 2012, s. 461.

¹⁰⁴ Gill – Anitha 2011, s. 140. Toisaalta tulee huomata, että vaikka erillistä rikosnimikettä ei olisi, tulisi pakkoavioliitto rangaistavaksi usein toisen säännöksen, kuten raiskauksen, kautta. Näitä muitakaan rikoksia ei aina ole helppo kuitenkaan todistaa tapahtuneeksi. Ks. lisää Parliamentary Assembly Report Forced Marriage in Europe, kohta 59.

¹⁰⁵ Sabbe – Temmerman – Brems – Leye 2014, s. 176, Toivonen 2017, luku 2.6.

lainsäädännön fragmentoitumista ja tätä taas ei ole nähty positiivisena asiana, kun yritetään puuttua naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.¹⁰⁶

Erilliskriminalisointia puoltavia seikkoja on myös runsaasti. Erilliskriminalisointi voidaan nähdä keinona, jolla osoitetaan, että avioliittoon pakottaminen on vakava ihmisoikeusloukkaus, ja se antaa myös selkeän viestin siitä, että valtiolta tuomitsee pakkoavioliitot.¹⁰⁷ Erilliskriminalisointia on puolustettu siis symbolisilla syillä.¹⁰⁸ Sen on katsottu tuovan esille korostetusti, että avioliittoon pakottaminen ei ole missään olosuhteissa tai millään perusteilla hyväksyttyä.¹⁰⁹ Erillisen kriminalisoinnin on joissain tapauksissa arvioitu vaikuttavan pakkoavioliittojen parempaan tunnistamiseen viranomaisessa tai järjestössä.¹¹⁰ Kriminalisointi voisi tehdä laintulkinnasta yksiselitteisempää ja näin vaikuttaa myös pakkoavioliittojen tehokkaaseen puuttumiseen.¹¹¹ Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa nousi esille, että erillinen rikosnimike antaisi ammattilaisille luottamusta ryhtyä toimiin tapauksissa, joissa he epäilevät olevan kyse avioliittoon pakottamisesta.¹¹² Samassa tutkimuksessa todettiin, että erillinen rikosnimike voisi auttaa myös uhreja tunnistamaan, että kyse on oikeasti rikoksesta.¹¹³ Selkeä erilliskriminalisointi voisi antaa nuorille myös enemmän työkaluja vanhempiensa kanssa neuvottelemiseen, jotta pakkoavioliitolta vältyttäisiin.¹¹⁴

Istanbulin sopimus sisältää lisäksi käsityksen siitä, että lainsäädännöllä on väkivaltaa ehkäisevä vaikutus.¹¹⁵ Tuomio- ja rangaistusuhan on ajateltu toimivan pelotteena mahdollisia tekijöitä

---

¹⁰⁶ Sabbe – Temmerman – Brems – Leye 2014, s. 178.

¹⁰⁷ Hong 2020, s. 6.

¹⁰⁸ Toisaalta symboliseen rikosoikeuteen on suhtauduttu lähtökohtaisesti negatiivisesti. Rikoslakia ei perustuslakivaliokunnan mielestä tulisi käyttää symbolisen merkityksen saavuttamiseksi. Ks. PeVL 29/2001 vp, s. 4. Symbolisesta rikoslaista lisää tutkielman luvussa 4.1.2.

¹⁰⁹ Toivonen 2017, luku 2.6.

¹¹⁰ Hansen – Sams – Jäppinen – Latvala 2016, s. 90 ja Hong 2020, s. 6. Sama todettu myös kansainvälisesti esimerkiksi Iso-Britanniassa. Ks. lisää Gaffney-Rhys 2014, s. 286.

¹¹¹ Hansen – Sams – Jäppinen – Latvala 2016, s. 90

¹¹² Forced marriage – a consultation summary of responses, s. 13.

¹¹³ Forced marriage – a consultation summary of responses, s. 12.

¹¹⁴ Forced marriages and honour killings 2008, s. 18, Proudman 2012, s. 462.

¹¹⁵ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 68.

kohtaan¹¹⁶ eli tieto väkivaltaan liittyvistä oikeudellisista seuraamuksista toimii osaltaan tekoja ennaltaehkäisevästi¹¹⁷. Näin ajan kuluessa toteutuneiden pakkoavioliittojen määrä voitaisiin saada laskuun.¹¹⁸

2.4 Istanbulin sopimuksen veloitteet pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnille

Osa Istanbulin sopimuksen artikloista on kirjoitettu hyvinkin velvoittavaan muotoon.¹¹⁹ Yksi tällainen on juuri Istanbulin sopimuksen 37 artikla, joka on suomeksi käännetty ”osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet”. Englanniksi tämä on kirjoitettu ”parties shall take the necessary legislative or other measures”.¹²⁰ Istanbulin sopimuksen selvitysmuistiossa on kuitenkin tarkennettu sopimuksen osapuolilta vaadittavia toimia. Selvitysmuistiossa on tuotu esille, että artikloissa 33–39 olevat veloitteet edellyttävät, että valtiot kriminalisoivat näissä artikloissa kuvatut teot. Selvitysmuistion mukaan Istanbulin sopimus ei kuitenkaan välttämättä edellytä ottamaan käyttöön erillisiä rikosnimikkeitä näitä tekoja varten.¹²¹ Näin ollen Istanbulin sopimus ei siis suoranaisesti velvoita pakkoavioliiton erilliskriminalisointiin.

Kuten jo aiemmin tutkielmani luvuissa 2.1 ja 2.2 on tuotu esille, Grevio on omissa raporteissaan sopimuksen osapuolille kannustanut jäsenvaltioita pakkoavioliiton kriminalisoimiseen erillisellä rikosnimikkeellä. Esimerkiksi juuri Suomelle ja Ruotsille osoitetut raportit tuovat selkeästi esille Grevion kantaa. Ruotsi sai lisäksi erityisen positiivisen palautteen siitä, että lainsäädännössä on huomioitu myös avioliiton kaltaiset suhteet. Toisaalta tulee kuitenkin

---

¹¹⁶ Hong 2020, s. 6.

¹¹⁷ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 29.

¹¹⁸ Hong 2020, s. 6.

¹¹⁹ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 21.

¹²⁰ Istanbulin sopimuksen artikloita on kirjoitettu velvoittavaan muotoon, mutta sopimus jättää kuitenkin jonkin verran harkintavaraa lainsäätäjälle. Artiklassa 37 on todettu, että osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet. Tämä viittaa, ettei pakkoavioliittoon välttämättä tarvitsisi puuttua lainsäädännön keinoin alkuunkaan vaan ”muut toimet” voisivat täyttää artiklan asettamat vaatimukset. Tämä lähestymistapa ei välttämättä ole sopusoinnussa Istanbulin sopimuksen johdanto-osan kanssa, jossa korostetaan, että pakkoavioliitto on yksi vakavan väkivallan muodoista. Toisaalta artiklassa 37 edellytetään, että avioliittoon pakottamisesta voidaan rangaista, joten käytännössä tämä edellyttää ilmiöön puuttumista rikosoikeudellisin keinoin. Vrt. seksuaalisen häirinnän osalta Leskinen 2020, s. 153.

¹²¹ Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, s. 28.

huomioida, että Istanbulin sopimuksessa ei mainita avioliiton kaltaisia suhteita eli suoraan Istanbulin sopimuksen perusteella ei voida velvoittaa valtiota kriminalisoimaan avioliiton kaltaiseen suhteeseen pakottamista. Grevio on vielä lisäksi Albanialle antamassaan arviointiraportissa todennut sen, että rikosoikeudelliset seuraamukset avioliittoon pakottamisesta tulisivat olla tarpeeksi korkeita. Albania on kriminalisoinut erikseen avioliittoon pakottamisen, mutta Grevion palaute liittyi siihen, että rangaistuksena sakko tai enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistus ei ole riittävä.¹²²

Istanbulin sopimus ei siis sopimukseen liittyvän selvitysmuistion perusteella välttämättä edellytä avioliittoon pakottamisen kriminalisointia erikseen. Grevion arviointiraportit ovat kuitenkin järjestelmällisesti tuoneet esille Grevion kannan pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnista. Toisaalta Tanskan kohdalla Grevio totesi myös sen, että Istanbulin sopimus ei suoraan velvoita erillisten rikosnimikkeiden sisällyttämistä rikoslakiin. Grevio kuitenkin näkee pakkoavioliittojen erilliskriminalisoinnin muunlaisia lainsäädäntöratkaisuja parempana vaihtoehtona.¹²³

Erilliskriminalisointia on puollettu myös Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmassa. Yleiskokous päätyi kehottamaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioita kansallisen lainsäädännön osalta kriminalisoimaan erikseen tahallisen toiminnan, joka pakottaa aikuisen tai lapsen solmimaan avioliiton. Tämän lisäksi aikuisen tai lapsen houkuttelu ulkomaille tarkoituksena avioliittoon pakottaminen tulisi myös kriminalisoida erikseen kansallisessa rikoslaissa.¹²⁴

---

¹²² Grevio: Baseline Evaluation Report Albania 2017, s. 48–49.

¹²³ Ks. Tutkielmani luvut 2.1 ja 2.2.

¹²⁴ Parliamentary Assembly Resolution 2233 2018, kohta 7.5.1.

3 Rikosoikeusjärjestelmän ja kriminalisointien hyväksyttävyyys

3.1 Rikosoikeusjärjestelmän teho ja oikeutus

Jotta yksittäisen kriminalisoinnin hyväksyttävyyttä voidaan arvioida, tulee ensin löytää hyväksyttäviä perusteluja koko rikosoikeusjärjestelmälle. Rikosoikeus rakentuu nimittäin erilaiselle jännitteelle kuin muut oikeudenalat. Rikosoikeuden tehtävänä voidaan pitää ihmisten perustavanlaatuisen oikeuksien suojelua, mutta toisaalta rikosoikeuden käyttäminen pitää sisällään aina riskin myös näiden oikeuksien loukkaamisesta.¹²⁵ Julkisen vallan on tavoiteltava perusoikeuksien mahdollisimman täysimittaista toteuttamista. Tällä viitataan valtion aktiiviseen velvollisuuteen edistää perusoikeuksien toteutumista. Rikosoikeudellisesti ajatellen tämä asettaa lainsäätäjälle velvollisuuden suojata perusoikeuksia kriminalisointien avulla.¹²⁶ Toisaalta rikosoikeudelliset seuraamukset, kuten sakko- ja vankeusrangaistus, puuttuvat perustuslaissa turvattuihin oikeuksiin. Perusoikeuksien kannalta rikossäännökset ja niihin liittyvät rangaistusseuraamukset toimivat siis toisaalta perusoikeuksien rajoituksina, mutta tämän lisäksi myös tapoina, joiden avulla oikeusjärjestyksemme pyrkii turvaamaan perusoikeuksia.¹²⁷ Rikosoikeudesta puhuttaessa joudutaan usein pohtimaan koko rikosoikeuden oikeutuksen perustaa, sillä kuten jo aiemmin todettiin, rikosoikeus rajoittaa perusoikeuksia.¹²⁸

Rikosoikeutta ei käytetä sen itsensä vuoksi, vaan sen ajatellaan loppukädessä edesauttavan hyvinvointia, elämän laatua, turvallisuutta sekä vapautta. Rikosoikeus ja siihen liittyvä rangaistusjärjestelmä vaaditaan järjestäytyneen yhteiselämän, turvallisuuden ja ylipäätään ihmisten elinolojen turvaamisen takeiksi. Koko rikosoikeusjärjestelmän olemassaolon periaatteellinen oikeuttaminen liittyy järjestelmän kykyyn suojata tärkeinä pidettyjä intressejä

---

¹²⁵ Pirjatanniemi 2011, s. 154.

¹²⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 79.

¹²⁷ PeVL 23/1997 vp, s. 2–3.

¹²⁸ Pirjatanniemi 2011, s. 154

muiden uhkaavilta loukkauksilta.¹²⁹ Rikosoikeusjärjestelmää tarvitaan niin kauan, kun ei ole parempaa tapaa järjestäytyneen yhteiskuntaelämän turvaamiseksi.¹³⁰

Rikosoikeuden ja rangaistusjärjestelmän tehoa on selitetty muun muassa yleisestävyyden ja erityisestävyyden avulla.¹³¹ Yleisestävyydellä eli yleispreventiolla tarkoitetaan rangaistuksen ennalta estävää vaikutusta kansalaisiin. Erityisestävyys eli erityispreventio taas tarkoittaa sitä, kuinka rangaistus vaikuttaa rangaistuun itseensä.¹³² Yleisestävyys voidaan jakaa välittömään ja välilliseen yleispreventioon. Välitön yleispreventio eli rangaistuksen pelotevaikutus perustuu ajatukseen siitä, että epämiellyttävien kokemusten välttäminen on tilanteissa ratkaiseva käyttäytymistämme ohjaava motiivi. Mitä epämiellyttävämpiä ja vältettävämpiä on odotettavissa olevat seuraamukset, sitä suuremman painoarvon henkilö antaa näille seurauksille toimintaansa vaikuttavina motiiveina.¹³³

Välillisellä yleispreventiolla tarkoitetaan moraalialia ja tapaa luovaa vaikutusta. Se liittyy ajatukseen arvostelmien kyvystä vaikuttaa ihmisten valintoihin sekä asenteisiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että kun tekoon liitetään yhteiskunnassa moitetta ilmentävä rangaistus, niin se usein saa pikkuhiljaa kielteisen moraalisen vaikutelman ja näin tekoa voidaan alkaa pitää myöhemmin paheksuttavana. Teon tekemisestä ei siis pidättäydytä rangaistuksen pelon, vaan teon sisäisen laadun takia. Moraalia luovassa vaikutuksessa ei välttämättä edellytetä ankaria rangaistuksia, vaan vaaditaan ennen kaikkea sitä, että rangaistuksen antaja koetaan auktoriteetiksi ja järjestelmä yleisesti legitimiiksi.¹³⁴

3.2 Yksittäinen kriminalisointi kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta

Vaikka rikosoikeusjärjestelmälle olisi löydettävissä hyväksyttävät perustelut, ei se vielä automaattisesti tarkoita, että yksittäiset kriminalisoinnit olisivat aina hyväksyttäviä. Jokaista

---

¹²⁹ Lappi-Seppälä 2006, s. 68.

¹³⁰ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 16. Yksikään valtio ei ole kokonaan yrittänyt luopua rankaisemisesta, ja rangaistus kuuluu ainakin jossain muodossa jokaiseen moderniin yhteiskuntaan.

¹³¹ Rangaistusteorioista ei ole yksimielisyyttä, vaan teorioita on useita. Teorioista ks. esim. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 31–75.

¹³² Lappi-Seppälä 2000, s. 49.

¹³³ Lappi-Seppälä 1994, s. 56–59.

¹³⁴ Lappi-Seppälä 1994, s. 59–60.

kriminalisointia on arvioitava erikseen kriminalisointiperiaatteiden kautta. Näin arvioidaan sitä, milloin yhteiskunnassa ongelmaksi koettuun käyttäytymiseen voidaan hyväksyttävästi puuttua rikosoikeuden keinoja käyttäen.¹³⁵ Lainsäätäjä uskoo voivansa vaikuttaa yhteiskunnan toimijoiden käyttäytymiseen silloin, kun se säättää jonkin tietyn teon tai laiminlyönnin kriminalisoitavaksi.¹³⁶ Kriminalisoinneista aiheutuvat hyödyt nähdään siis ensi sijassa preventiivisinä, koska niillä pyritään ehkäisemään rikollisuutta.¹³⁷ Mikäli säädetään kriminalisoinnille asetettavien vaatimusten vastaisia eli kriminalisointiperiaatteiden edellytysten vastaisia kriminalisointeja on kyseessä ylikriminalisoiminen ja se taas voi johtaa liiallisiin ja epäoikeudenmukaisiin rangaistuksiin.¹³⁸

Suomessa laajimpana tutkimuksena kriminalisointiperiaatteista voidaan pitää Sakari Melanderin väitöskirjaa vuodelta 2008.¹³⁹ Melander on pitänyt kriminalisointiperiaatteina laillisuusperiaatetta, ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta, oikeushyvien suojelun periaatetta, ultima ratio -periaatetta sekä hyöty-haitta-punninnan periaatetta.¹⁴⁰ Kriminalisointiperiaatteiden sisältö Suomessa on kohtalaisen vakiintunut, mutta kuten jo tutkielman johdannossa on tuotu esille, on eroavaisuuksia muun muassa sen suhteen, että mitkä kaikki periaatteet kuuluvat kriminalisointiperiaatteisiin.¹⁴¹ Seuraavassa pääluvussa arvioin pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta Suomessa juuri näiden edellä mainittujen kriminalisointiperiaatteiden kautta.

Rikoslaki puuttuu siis ihmisten perusoikeuksiin, joten perusoikeuksien rajoitusedellytykset on pakosti huomioitava rikoslakia säädettäessä.¹⁴² Perustuslain (731/1999, PL) 74 §:n mukaan

---

¹³⁵ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 83.

¹³⁶ Melander 2002, s. 947.

¹³⁷ Melander 2002, s. 956.

¹³⁸ Husak 2008, s. 14–15. Ks. myös Lammi 2018, s. 543.

¹³⁹ Melander, Sakari, *Kriminalisointiteoria – Rangaistavaksi säättämisen oikeudelliset rajoitukset*. Suomalainen lakimiesyhdistys 2008.

¹⁴⁰ Melander 2008, s. 176.

¹⁴¹ Esimerkiksi Tapani, Tolvanen ja Hyttinen ovat katsoneet varsinaisiksi kriminalisointiperiaatteiksi vain oikeushyvien suojelun periaatteen, hyöty-haitta-punninnan periaatteen ja ultima ratio -periaatteen. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 83–84.

¹⁴² Melander 2002, s. 938.

eduskunnan perustuslakivaliokunta toteuttaa perustuslainmukaisuuden valvontaa antamalla lausuntoja sen käsiteltäväksi tulevien lakiehdotusten perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Perustuslakivaliokunta on muotoillut käytännössään perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Näitä edellytyksiä ovat täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, lailla säätämisen vaatimus, perusoikeuden ytimen koskemattomuusvaatimus, rajoitusperusteen hyväksyttävyyysvaatimus, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvavaatimus ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisvaatimus.¹⁴³ Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään todennut, että kriminalisoinnin sallittavuutta tulee arvioida samalla tavalla kuin perusoikeuksien rajoituksia yleensäkin.¹⁴⁴

Tutkielmassani lähestytään pakkoavioliiton kriminalisointia enemmän kriminalisointiperiaatteiden kuin pelkästään perusoikeuksien rajoitusedellytysten näkökulmasta. Melander kytkee kriminalisointiperiaatteet kuitenkin perusoikeuksiin sekä erityisesti perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin. Näin Melanderin mukaan kriminalisointiperiaatteet saavat paljon vahvemman oikeudellisen aseman. Kriminalisointiperiaatteet pyrkivät määrittämään rangaistavaksi säätämisen oikeudellisia rajoituksia, ja jotta oikeudellinen sitovuus voidaan varmistaa, edellyttää se, että kriminalisointiperiaatteet on pakostikin sidottava perusoikeusjärjestelmään.¹⁴⁵ Melander on pohtinut näiden kahden tason välistä suhdetta ja sitä kumpi näistä vastaa paremmin rikosoikeuden ja rikoslainsäädännön tarpeisiin.¹⁴⁶ Kriminalisointiperiaatteiden ja perusoikeuksien rajoitusedellytysten suhde voidaan nähdä luonteeltaan toisiaan täydentävänä ja korjaavana vuoropuheluna.¹⁴⁷

Kriminalisointiperiaatteet ovat 2010-luvulla tulleet entistä näkyvimmiiksi myös lainvalmistelutyössä.¹⁴⁸ Esimerkiksi rikoslain 20 luvun 7 b §:ssä olevan törkeän lapsenraiskauksen esitöissä kriminalisoinnin tarpeellisuutta on arvioitu

---

¹⁴³ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

¹⁴⁴ Ks. esim. PeVL 20/2002 vp, s. 6.

¹⁴⁵ Melander 2008, s. 174.

¹⁴⁶ Melander, Sakari, Kriminalisointiperiaatteet ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Lakimies 6/2002, s. 938–961.

¹⁴⁷ Melander 2002, s. 959.

¹⁴⁸ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 84–85.

kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta. Kyseisessä hallituksen esityksessä on tuotu esille myös termi kriminalisointiperiaate.¹⁴⁹ Kriminalisointiperiaatteisiin on viitattu myös valiokuntien asiakirjoissa sekä kansanedustajien rikosoikeudellisissa lakialoitteissa. Kaikki nämä seikat kertovat kriminalisointiperiaatteiden merkityksen kasvusta.¹⁵⁰

Suomessa on noudatettu linjaa, jossa erilliskriminalisointeja pyritään välttämään, jos teon voidaan katsoa tulevan rangaistuksi jo aikaisempien kriminalisointien kautta.¹⁵¹ Näin on Suomessa siis toimittu myös pakkoavioliiton kohdalla. Tämä linja perustuu osaksi siihen, että Suomessa pyritään välttämään käyttäytymisen ohjaamista rikoslailla, jos vähemmän rajoittava keino riittää tähän. Tätä kutsutaan *ultima ratio* -periaatteeksi ja kyseessä on siis kriminalisointiperiaate. Suomessa voimassa olevan oikeuden on usein katsottu kattavan tietty teko tai sitten oletetaan, että kyseistä tekoa ei esiinny Suomessa, joten kriminalisointia ei pidetä tarpeellisenä. Suomen erilliskriminalisoinneista pidättäytyvää linjaa on saanut osakseen myös kritiikkiä. Esimerkiksi Nousiainen ja Pentikäinen ovat esittäneet aika kovaakin kritiikkiä Suomen linjaa kohtaan. He ovat tuoneet esille, että erillisten kriminalisointien välttäminen on lähtökohtaisesti hyvä asia, mutta asiasta tulee ongelmallinen silloin, kun ihmisoikeusloukkauksia lähdetään torjumaan muiden kriminalisointien ”sivutuotteina”.¹⁵² On myös tuotu esille, että laillisuusperiaatteen ja erilliskriminalisointien pidättäytymisen suhdetta tulisi tarkemmin pohtia.¹⁵³ Tutkielmani seuraavassa osassa pyrin analysoimaan pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta juuri lainsäätäjän toimintaa rajoittavien kriminalisointiperiaatteiden kautta.

Melanderin kriminalisointiteoriassa eri kriminalisointiperiaatteiden painoarvoa tai niiden välisiä keskinäisiä suhteita ei ole kunnolla jäsenneilty. Melander on viitannut kriminalisointiteoriassaan hyöty-haitta-punninnan periaatteen viimesijaisuuteen, mutta muita selkeitä jäsennyksiä ei ole tehty. Sonja Lammi on jatkanut Melanderin

---

¹⁴⁹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 84–85. Ks. myös HE 212/2018 vp, s. 26.

¹⁵⁰ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 84–85.

¹⁵¹ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 38. Tätä linjaa on haastettu muun muassa juuri naisiin kohdistuvan väkivallan osalta viime aikoina. Ks. Pirjatanniemi 2011, s. 164.

¹⁵² Nousiainen – Pentikäinen 2017, s. 59–60.

¹⁵³ Laillisuusperiaate edellyttää rikoksiksi määriteltyjen tekojen riittävän täsmällistä määrittelyä. Ks. Törmä – Pentikäinen 2016, s. 38–39.

kriminalisointiperiaatteiden jäsentelyä. Lammi on pitänyt hyöty-haitta-punninnan periaatetta kaikki muut kriminalisointiperiaatteet kattavana kattoperiaatteena, ja se tulee arvioitavaksi vasta kun kaikki muut kriminalisointiperiaatteet on arvioitu. Kriminalisoinnin hyväksyttävyyden arviointi on mielekkäintä Lammin mukaan aloittaa oikeushyvien suojelun periaatteesta, jonka jälkeen arvioitavaksi tulee ultima ratio -periaate. Vasta näiden kriminalisoinnin olemassaolon lähtökohtaista hyväksyttävyyttä koskevien kriminalisointiperiaatteiden jälkeen on mielekästä arvioida ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta. Tämän jälkeen arvioitavaksi tulee laillisuusperiaate ja viimeisenä kriminalisoinnin sallittavuus ratkaistaan hyöty-haitta-punninnan periaatteen avulla.¹⁵⁴ Pitäydyn tutkielmani seuraavassa luvussa tässä Lammin järjestyksessä.

---

¹⁵⁴ Ks. tarkemmin perusteluista kriminalisointiperiaatteiden painoarvoille ja keskinäisille suhteille Lammi 2018, s. 545.

4 Erilliskriminalisoinnin mahdollisuus kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta

4.1 Oikeushyvien suojelun periaate

4.1.1 Periaatteen sisältö

Rikosoikeutta on vakiintuneesti katsottu voitavan käyttää ainoastaan oikeushyvien suojeluun.¹⁵⁵ Oikeushyvillä tarkoitetaan yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjä arvoja.¹⁵⁶ Oikeushyvien suojelun periaatteen asema Suomessa on suhteellisen vahva, mutta eroavaisuuksia on niissä kohteissa, jotka valikoituvat rikosoikeudellisen suojan kohteiksi ja miksi. Oikeushyvien suojelun periaate on rikoslain käytön rajoitusperuste.¹⁵⁷ Ensisijaisesti kyseisen periaatteen on tarkoitus toimia rikoslainsäätäjän toimintavaltaa rajoittavana tekijänä.¹⁵⁸ Ydinsisältönä tässä periaatteessa on se, että rikoslain säännöksiä tulee suojella jotakin intressiä tai oikeushyvää, jotta säännökset olisivat hyväksyttävissä. Hyväksyttävän suojelukohteen lisäksi edellytetään kriminalisoinnin tavoitteen argumentointia rikoslainsäätäjältä. Oikeushyvien suojelun periaate lisäksi mahdollistaa rikoslain säännöksiä käytännöllisen sekä tarkoituksenmukaisen jaottelun eri oikeushyviä taikka eri elämäalueita suojaaviksi rikoksiksi.¹⁵⁹ Melander on muotoillut periaatteen niin, että rikosoikeutta on hyväksyttävää käyttää vain perusoikeuksien taikka perusoikeusjärjestelmän sekä perusoikeusarvojen rajoittamisdoktriinin kannalta tarkasteltujen intressien suojelemiseen. Yksittäisen kriminalisoinnin taustalta tulee pystyä aina osoittamaan suojeltavan intressin lisäksi kriminalisoinnin käytännöllinen painava yhteiskunnallinen tarve.¹⁶⁰

---

¹⁵⁵ Esimerkiksi Lappi-Seppälä 1994, s. 33, Nuotio 1998, s. 151, Melander 2008, s. 331 ja Matikkala 2013, s. 232.

¹⁵⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 87. Näitä arvoja voidaan kutsua myös suojeleobjekteiksi tai suojeleintresseiksi.

¹⁵⁷ Lappi-Seppälä 1994, s. 35.

¹⁵⁸ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 87.

¹⁵⁹ Melander 2008, s. 331–332. Esimerkkeinä jaottelusta voidaan mainita rikokset henkeä ja terveyttä vastaan sekä yksityiselämää ja kunniaa loukkaavat rikokset.

¹⁶⁰ Melander 2008, s. 357.

1990-luvulta alkaen oikeushyvät on kytketty entistä tiiviimmin perus- ja ihmisoikeuksiin.¹⁶¹ Osa tutkijoista on katsonut, että perusoikeudet ovat oikeushyviä ja oikeushyvän käsite palautuu jäännöksettömästi perusoikeuksiin.¹⁶² Melander on kuitenkin tuonut selkeästi esille sen, että useat rikoslaissa suojatut oikeushyvät palautuvat perusoikeuksiin¹⁶³, mutta kaikkia kriminalisointeja ei ole mahdollista ilman ongelmia palauttaa perusoikeuksiin. Perusoikeuksiin palauttamisen kannalta ongelmallisena voidaan nähdä esimerkiksi RL 50 luvun 2 §:n mukainen huumausaineen käyttörikos.¹⁶⁴

Oikeushyvien suojelun periaatteella on perusoikeuksien rajoitusedellytysten hyväksyttävyyysvaatimukseen läheinen yhtymä.¹⁶⁵ Hyväksyttävyyysvaatimuksella tarkoitetaan perusoikeuksien rajoitusedellytysten yhteydessä sitä, että rajoitusperusteen tulee olla hyväksyttävä sekä lisäksi sitä, että rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima.¹⁶⁶ Rikosoikeudellisesti hyväksyttävyyysvaatimus tarkoittaa sitä, että kriminalisoinnille on pystyttävä esittämään painavan yhteiskunnallisen tarpeen lisäksi myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste.¹⁶⁷ Perusoikeuksilla on siis kriminalisointeihin liittyen erityisasema ja oikeushyvänä pidetyn suojan kohteella näyttää olevan sitä suurempi painoarvo mitä vahvempi yhteys oikeushyvällä on perusoikeuksiin.¹⁶⁸

Melander on kuvannut perusoikeuksia eräänlaisiksi ”superoikeushyviksi” oikeushyvien joukossa, sillä niillä on positiivinen ja negatiivinen vaikutus. Tällä tarkoitetaan sitä, että oikeushyvien suojelun periaate asettaa lainsäätäjälle myös aktiivisia toimintavelvoitteita perusoikeuksien suojelemiseksi eli kyseisellä periaatteella ei ole pelkästään rikoslainsäädäntöä

---

¹⁶¹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 90.

¹⁶² Esim. Tolvanen 1999, s. 182.

¹⁶³ Tällaisia oikeushyviä ovat esimerkiksi henki, henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus sekä yhdenvertaisuus. Ks. Melander 2008, s. 347.

¹⁶⁴ Melander 2008, s. 347. Olen Melanderin kanssa samaa mieltä, että kaikkia oikeushyviä ei ole mahdollista palauttaa suoraan perusoikeuksiin, mutta perusoikeuksien merkitys on tärkeä. Esimerkiksi juuri huumausaineen käyttörikoksen kohdalla voi olla ihan perusteltua kysyä, että mitä perusoikeutta kyseinen säännös suojaa.

¹⁶⁵ Melander 2008, s. 344.

¹⁶⁶ PeVM 25/1994 vp, s. 5

¹⁶⁷ PeVL 23/1997 vp, s. 2.

¹⁶⁸ Lammi 2018, s. 546.

rajoittava vaikutus.¹⁶⁹ Oikeushyvien suojelun periaatteen positiivisen vaikutuksen taustalla on perustuslain 22 §. Sen mukaan julkisen vallan on turvatta perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että rikoslainsäätäjällä on velvollisuus ylläpitää ja säätää sellaisia kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuksien turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta.¹⁷⁰ Lisäksi on kuitenkin huomioitava se, että vaikka yksittäisen kriminalisoinnin kohdalla oikeushyvien suojelun periaatteen kannalta todettaisiin, että kyseinen kriminalisointi on sallittu ja jopa sellainen, että lainsäätäjällä on velvollisuus kriminalisoida se, tulee jokaisen kriminalisoinnin hyväksyttävyyttä kuitenkin arvioida kaikkien kriminalisointiperiaatteiden näkökulmista.¹⁷¹ Nähdäkseni siis oikeushyvien suojelun periaatteen mukainen aktiivinen toimintavelvollisuus lainsäätäjälle jonkin käyttäytymismuodon rangaistavaksi säätämiseen ei automaattisesti tarkoita, että kriminalisointi olisi toteutettu hyväksyttävästi, vaan arvioinnissa tulee aina huomioida kaikki kriminalisointiperiaatteet.

4.1.2 Pakkoavioliitto ja oikeushyvien suojelun periaate

Perustuslain 7 §:ssä on säädetty, että jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Esitöiden mukaan säännös on yleissäännös henkilökohtaisen vapauden suojasta. Henkilökohtaista vapautta voidaan pitää yleisperusoikeutena, joka suojaa ihmisten fyysistä vapautta, tahdonvapautta sekä itsemääräämisoikeutta.¹⁷² Perustuslain 10 §:ssä on säädetty yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan turvaamisesta. Perustuslain 10 §:n yksityiselämään sisältyy myös yhteisöllinen elementti, jolla tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on itse oikeus vapaasti valita suhteensa muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yksityiselämän suojan säännös turvaa tällöin osaksi myös henkilön

---

¹⁶⁹ Melander 2008, s. 352, Tolvanen 1999, s. 181, Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 88. Vrt. Nuutila 1996, s. 80. Oikeushyvien suojelun periaate on Nuutilan mukaan negatiivinen sekä kriittinen periaate. Kyseinen periaate menettää Nuutilan mukaan merkityksensä, mikäli sillä aletaan perustella rangaistusuhan käyttämistä toteamalla niin, että kaikkia oikeushyviä on suojeltava rikosoikeuden avulla.

¹⁷⁰ PeVL 23/1997 vp, s. 3.

¹⁷¹ Lammi 2018, 545.

¹⁷² HE 309/1993 vp, s. 46.

itsemääräämisoikeutta. Itsemääräämisoikeuden on siis katsottu kuuluvan osaksi perusoikeusjärjestelmäämme, vaikka sitä ei nimenomaisesti ole perustuslaissa mainittu.¹⁷³

Pakkoavioliittoon liittyvillä rikosoikeudellisilla säännöksillä pyritään nähdäkseni suojaamaan juuri henkilökohtaisen vapauden sekä itsemääräämisoikeuden oikeushyviä.¹⁷⁴ Erityisesti siis henkilökohtainen vapaus on perustuslain nimenomaisesti suojaama perusoikeus – eli Melanderin käyttämän terminologian mukaisesti ”superoikeushyvä”¹⁷⁵. Perusoikeusuudistukseen liittyneessä hallituksen esityksessä itsemääräämisoikeus määriteltiin henkilön vapaudeksi määrätä itsestään ja omista toimistaan. Itsemääräämisoikeus nähtiin kyseisessä esityksessä myös monien muiden oikeuksien perustana.¹⁷⁶ Itsemääräämisoikeus on siis ainakin välillisesti johdettavissa perusoikeuksista. Näin ollen voidaan todeta, että sekä itsemääräämisoikeus että henkilökohtainen vapaus ovat sellaisia intressejä, joiden suojeluun on hyväksyttävää käyttää rikosoikeuden keinoja.

Toinen oikeushyvien suojelun periaatteeseen liittyvä edellytys on siis painava yhteiskunnallinen tarve. Istanbulin sopimuksen johdanto-osassa tuodaan esille se, että tytöt sekä myös naiset usein altistuvat vakavillekin väkivallan muodoille, kuten pakkoavioliitoille. Pakkoavioliittoja on siis pidetty vakavana väkivallan¹⁷⁷ muotona. Vakavan väkivallan ehkäiseminen liittyy rikosoikeuden yleisestävään vaikutukseen ja vakavan väkivallan taustalla

---

¹⁷³ Viljanen 2011, luku 6: Yksityiselämän suoja (PL 10 §), Oikeus yksityiselämään, Itsemääräämisoikeus. Lisäksi myös muiden vapausoikeuksien, kuten uskonnon ja omatunnon vapauden on katsottu turvaavaan itsemääräämisoikeutta.

¹⁷⁴ Toisaalta Haenen on katsonut, että pakkoavioliitto rikkoo ihmisen henkilökohtaista autonomiaa (”personal autonomy”). Ks. Haenen 2015, s. 116. Mutta nähdäkseni Suomen oikeusjärjestyksessä tämä käsite vastaa henkilökohtaisen vapauden ja itsemääräämisoikeuden oikeushyviä. Tulee lisäksi huomata, että pakkoavioliiton aikana avioliiton osapuoleen voi kohdistua toisen osapuolen taholta lisäksi esimerkiksi seksuaali- tai väkivaltarikoksia. Ks. Hong 2020, s. 19. Näihin liittyviä oikeushyviä ei kuitenkaan nähdäkseni nimenomaisesti juuri pakkoavioliiton säännöksellä pyritä suojelemaan, vaan näihin tekoihin on omat säännöksensä. Myös hallituksen esityksessä on tuotu esille, että avioliiton aikana tapahtuneeseen seksuaaliseen toimintaan pakottamiseen, väkivaltaan ja lisäksi muihin rangaistaviin menettelyihin voidaan soveltaa seksuaalirikoksia, pahoinpitelyä sekä mahdollisia muihin tekoihin liittyviä rangaistussäännöksiä. Ks. HE 172/2021 vp, s. 5.

¹⁷⁵ Ks. tutkielmani luku 4.1.1. Avioliittoon pakottaminen nähdään myös vakavana ihmisoikeusloukkauksena. Avioliitto tulisi perustua molempien osapuolien vapaaseen ja täyteen suostumukseen. Ks. esim. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus artikla 16. Myös Melander on pitänyt PL 7.1 §:ssä tarkoitettua oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen sekä koskemattomuuteen arvoltaan tärkeänä oikeushyvinä. Ks. Melander 2008, s. 448.

¹⁷⁶ HE 309/1993 vp, s. 42.

¹⁷⁷ Ilmiön tai tapahtuman nimeäminen väkivallaksi on arvoladattu ilmaus. Väkiältä ei ole itsestään selvä asioiden joukko. Ks. lisää Ronkainen 2017, s. 19–35.

voidaan näin ollen katsoa olevan myös painava yhteiskunnallinen tarve. Erilliskriminalisoinnin voidaan siis katsoa olevan hyväksyttävissä myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen näkökulmasta.

Suojatun oikeushyvän ollessa myös perusoikeus valtiolle saattaa tulla jopa aktiivinen velvollisuus suojata kyseistä perusoikeutta. Myös esitöissä on jo todettu, että henkeen, koskemattomuuteen ja vapauteen kohdistuvia oikeudenloukkauksia pyritään suojaamaan kriminalisoinneilla. Esitöissä on lisäksi katsottu, että säännös suojelee oikeushyviä julkisen vallan toimeenpanemilta oikeudenloukkauksilta, mutta lisäksi sama säännös edellyttää myös sitä, että valtio lainsäädäntötoimilla turvaa näitä oikeushyviä muiden ulkopuolisten loukkauksilta.¹⁷⁸ Oikeuskirjallisuudessa jää kuitenkin hieman epäselväksi, milloin velvollisuus perusoikeuden suojelemiseen kriminalisoinnilla aktualisoituu käytännössä. Pirjatanniemi on katsonut, että tällainen velvollisuus tulee kysymykseen vain perustavanlaatuisiin oikeushyviin voimakkaasti puuttuviin tekoihin.¹⁷⁹ Tolvanen taas on katsonut, että valtion velvollisuus ylläpitää sekä säättää välttämättömiä kriminalisointeja perusoikeuksien turvaamiseksi on perusteltu sellaisissa tilanteissa, joissa elintärkeitä intressejä ei voida muuten turvata.¹⁸⁰

Valtion positiivinen kriminalisointivelvoite voi perustua myös kansainvälisiin sitoumuksiin. Kansainvälisistä sitoumuksista tulevia yksittäisiä kriminalisointivelvoitteita on pidetty välttämättöminä. Yksittäiset kansainväliset kriminalisointivelvoitteet eivät muuta kriminaalipolitiikan yleisiä reunaehtoja, mutta niillä voi kuitenkin olla paljon vaikutusta yksittäisen kriminalisoinnin sisältöön. Tätä kautta ihmisoikeuksilla voi olla jopa yksityiskohtaisia vaikutuksia kriminaalipoliittiselle päätöksentekijälle.¹⁸¹ Tietyn teon valikoituminen valtioiden välisten toimenpiteiden kohteeksi tuo lisäulottuvuuden oikeushyvien suojelun periaatteeseen.¹⁸² Kriminalisointia voidaan siis pitää joissain tapauksissa välttämättömänä, jotta täytetään kansainvälisistä sitoumuksista aiheutuvat velvoitteet.¹⁸³

---

¹⁷⁸ HE 309/1993 vp, s. 46.

¹⁷⁹ Pirjatanniemi 2011, s. 162.

¹⁸⁰ Tolvanen 1999, s.181.

¹⁸¹ Pirjatanniemi 2011, s. 163–165.

¹⁸² Melander 2008, s. 376.

¹⁸³ Melander 2008, s. 373.

Suojelukohteena erityisesti henkilökohtainen vapaus on jäännöksettä palautettavissa perusoikeuksiin, joten valtiolla on nähdäkseni jopa velvollisuus säätää pakkoavioliitto rangaistavaksi edellä esitetyn perusteella. Pakkoavioliiton kriminalisointia voidaan pitää välttämättömänä, mutta Istanbulin sopimus ei siis suoraan velvoita pakkoavioliiton erilliseen kriminalisointiin sopimusvaltioissa. Suomella ei nähdäkseni ole velvollisuutta säätää pakkoavioliiton erillistä kriminalisointia oikeushyvien suojelun periaatteen näkökulmasta vaan riittävää kyseisen periaatteen mukaan on se, että pakkoavioliitto tulee rangaistuksi jonkin säännöksen kautta. Grevio on kuitenkin kehottanut Suomea harkitsemaan erillisen rikosnimikkeen käyttöönottoa¹⁸⁴, sillä Grevio on nähnyt erilliskriminalisoinnin muita lainsäädäntöratkaisuja parempana vaihtoehtona.¹⁸⁵

Vaikka jo todettiin, että oikeushyvien suojelun periaate ei aiheuta estettä erilliskriminalisoinnille, tulee kuitenkin todeta, että kriminalisoinneilta edellytetään tiettyä tehokkuutta. Ongelmaksi pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnissa oikeushyvien suojelun periaatteen näkökulmasta saattaisi tulla se, että erilliskriminalisoinnin tulisi tosiasiallisesti olla tehokas keino ehkäisemään rikollisuutta. Sellainen kriminalisointi ei ole hyväksyttävissä, joka ei tosiasiasa vaikuta yhteiskunnallisten toimijoiden käyttäytymiseen.¹⁸⁶ Pakkoavioliiton erilliskriminalisointia on vastustettu muun muassa sillä, että ilmiöön pystyttäisiin paremmin puuttumaan muiden kuin lainsäädännöllisten keinojen avulla. Tällaisia keinoja voisivat olla eri kulttuuriryhmissä tehtävä tiedon ja näkemysten jakaminen, joiden avulla voitaisiin pyrkiä muuttamaan käsityksiä pakkoavioliitoista.¹⁸⁷ Lisäksi esimerkiksi Ruotsissa, jossa pakkoavioliitto on erikseen kriminalisoitu, syyte nostetaan varsin harvoin pakkoavioliittotapauksissa.¹⁸⁸ Toisaalta tulee kuitenkin todeta, että avioliittoon pakottaminen on tälläkin hetkellä Suomessa rangaistavaa, joten kriminalisoinnin voidaan tälläkin hetkellä katsoa täyttävän tuon tehokkuuden vaatimuksen. Lisäksi Istanbulin sopimus edellyttää, että pakkoavioliittoihin puututaan rikosoikeuden keinoin.

---

¹⁸⁴ Grevio: Baseline Evaluation Report Finland 2019, s. 45.

¹⁸⁵ Ks. Esim. Grevio: Baseline Evaluation Report Denmark 2017, s. 43.

¹⁸⁶ Melander 2002, s. 947.

¹⁸⁷ Forced marriages and honour killings 2008, s. 17–18.

¹⁸⁸ Grevio: Baseline Evaluation Report Sweden 2019, s. 46.

Symboliseen rikosoikeuteen on suhtauduttu oikeuskirjallisuudessa nihkeästi. Sen on katsottu olevan kiellettyä tai ainakin kriminalisointi tulee todella tarkoin perustella, mikäli kriminalisoinnin tarkoitus on yksinomaan välittää tiettyä viestiä ja jo olemassa olevien kriminalisointien voidaan katsoa pääosin kattavan ehdotettavan kriminalisoitavan menettelyn.¹⁸⁹ Perustuslakivaliokunta on katsonut, että rikoslakia ei tule käyttää lähinnä symbolisen merkityksen tekemiseksi.¹⁹⁰

Pakkoavioliiton kumoamiseen liittyvässä hallituksen esityksessä on katsottu, että purkamista koskevan erityissääntelyn merkitys olisi ennen kaikkea symbolinen.¹⁹¹ Lisäksi pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin yhdeksi hyödyksi on katsottu se, että se toisi selkeästi esille sen, että avioliittoon pakottaminen ei ole sallittua.¹⁹² Pakkoavioliiton kriminalisoinnilla näin ollen siis hyvin varmasti tavoiteltaisiin myös symbolista vaikutusta, mutta nykyistä avioliittoon pakottamisen sääntelyä on kritisoitu sen soveltumattomuudesta, ja lisäksi toisen henkilön avioliittoon pakottamisen moitittavuudesta ja paheksuttavuudesta ei lähtökohtaisesti ole epäilyksiä.¹⁹³ Lisäksi pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin tarkoituksena ei varmastikaan olisi yksinomaan tai lähinnä välittää tiettyä viestiä, vaan saada aikaan erillinen rikosnimike, joka kattaisi paremmin avioliittoon pakottamisen tilanteet. Näin ollen näkisin, että symbolinen vaikutus ei ole niin suuri, että se estäisi mahdollisen pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin. Mikäli kuitenkin katsottaisiin niin, että avioliittoon pakottamisen erilliskriminalisoinnin merkitys olisi yksinomaan symbolinen¹⁹⁴, ei tätä siis perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti voitaisi sallia.¹⁹⁵

---

¹⁸⁹ Melander 2008, s. 367.

¹⁹⁰ PeVL 29/2001 vp, s. 4.

¹⁹¹ HE 172/2021 vp, s. 15.

¹⁹² Hong 2020, s. 6.

¹⁹³ Ks myös Pirjatanniemi 2013, s. 40–42. Pirjatanniemi on katsonut, että kidutuksen erilliskriminalisointi ei ole liian symbolinen, koska taustalla vaikuttaa pakottava kansainvälinen oikeus ja kidutuksen paheksuttavuudesta ei ole liioin epäilyksiä.

¹⁹⁴ Ruotsissa esimerkiksi Sayed on katsonut, että rikoslain pakkoavioliittoa käsittelevät muutokset ovat ennen muuta symbolisia. Ks. Sayed 2015, s. 494.

¹⁹⁵ Joidenkin rikosten kohdalla on oikeuskirjallisuudessa kuitenkin jopa katsottu niin, että kriminalisoinnin symbolinen vaikutus lisäisi kriminalisoinnin hyväksyttävyyttä oikeushyvien suojelun periaatteen näkökulmasta. Tällaisia rikoksia voivat olla esimerkiksi terrorismirikokset ja sotarikokset. Ks. Lammi 2015, s. 549 ja Melander 2008, s. 366.

4.2 Ultima ratio -periaate

4.2.1 Periaatteen sisältö

Oikeushyvien suojelun periaatteen vaatimusten täyttäminen ei vielä yksinään riitä. Tällä tarkoitetaan sitä, että vaikka jokin suojeltava intressi läpäisee oikeushyvien suojelun periaatteen velvoitteet, ei se automaattisesti vielä tarkoita sitä, että tämä kyseinen intressi olisi nimenomaan rikosoikeudellisen suojan tarpeessa.¹⁹⁶ Rikosoikeuden viimesijaisuuden periaatetta kutsutaan ultima ratio -periaatteeksi.¹⁹⁷ Rikosoikeutta pidetään viimesijaisena keinona, sillä rikosoikeus on valtion hallussa olevista keinoista suurimmin yksilön oikeuksiin puuttuva keino.¹⁹⁸ Ultima ratio -periaate edellyttää siis sitä, että jonkin käyttäytymisen kriminalisointiin turvaudutaan vasta siinä tapauksessa, että käsillä olevaa ongelmaa ei pystytä ratkaisemaan millään muulla tavoin.¹⁹⁹ Ultima ratio -periaate on tärkeä muun muassa siksi, ettei rikoslainsäädäntö inflatoitu.²⁰⁰ Lappi-Seppälä on määritellyt rikosoikeuden käytön ehtona ultima ratio -periaatteen niin, että rikosoikeutta on hyväksyttävää käyttää vain jos ei ole toista järjestelmää, joka olisi moraalisesti hyväksyttävämpi kuin rikosoikeus ja jonka teho olisi kohtuullisen lähellä rikosoikeuden tehoa ja joka olisi toimeenpantavissa kohtuullisin kustannuksin.²⁰¹

Melander on pyrkinyt kytkemään kriminalisointiperiaatteet perusoikeuksiin ja myöskään ultima ratio -periaate ei ole tästä poikkeus. Ultima ratio -periaate on yhdistetty perusoikeuksien rajoitusedellytysten suhteellisuusvaatimukseen.²⁰² Perustuslakivaliokunta on määritellyt suhteellisuusvaatimuksen, sillä tavoin, että rajoituksen tulisi olla välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Sallittua perusoikeuden rajoittaminen on siis vain, mikäli tavoitteita ei voida saavuttaa vähemmän perusoikeuteen puuttuvien keinoin. Lisäksi perustuslakivaliokunta on todennut, että rajoittamisen ei tule mennä pidemmälle kuin on

---

¹⁹⁶ Melander 2008, s. 389.

¹⁹⁷ Nuutila 1996, s. 88, Melander 2016, s. 26.

¹⁹⁸ Melander 2008, s. 389.

¹⁹⁹ Ks. esm. Nuotio 2010, s. 260 ja Jareborg 2001, s. 46.

²⁰⁰ Matikkala 2013, s. 232.

²⁰¹ Lappi-Seppälä 1994, s. 33.

²⁰² Melander 2008, s. 396.

perusteltua, kun huomioidaan rajoittamisen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painoarvo suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.²⁰³

Ultima ratio -periaatteeseen kuuluu edellytys siitä, että rikosoikeudellista järjestelmää ja vaihtoehtoisia keinoja vertaillaan. Vertailu tulee suorittaa siitä näkökulmasta, millainen teho keinoilla on, kuinka paljon nämä keinot puuttuvat perusoikeuksiin, miten ne suhteutuvat perusoikeusjärjestelmään ja miten keinojen kustannukset eroavat toisistaan.²⁰⁴ Ultima ratio -periaatteella on kaksi tasoa, sisäinen ja ulkoinen taso. Ulkoinen ultima ratio -periaate suhteuttaa rikosoikeudellisen järjestelmän osaksi muuta oikeusjärjestystä ja muita keinoja.²⁰⁵ Tällaisia muita keinoja voivat olla esimerkiksi vahingonkorvaus ja hallinnolliset seuraamusmaksut.²⁰⁶ Sisäisellä ultima ratio -periaatteella tarkoitetaan jo rikosoikeudelliseen järjestelmään kuuluvien seuraamusten arvottamista ja suhteuttamista toisiinsa kriminalisointien tasolla.²⁰⁷ Sisäisellä tasolla viitataan siihen, että miten jo aikaisemmin rikoslakiin sisältyvät säännökset suhteutetaan toisiinsa eli kattavatko rikoslakiin jo sisällytetyt säännökset olennaiselta osin kriminalisoitavaksi suunnitellun käyttäytymisen.²⁰⁸

4.2.2 Pakkoavioliitto ja ultima ratio -periaate

Arvioitaessa onko pakkoavioliiton erilliskriminalisointi ultima ratio -periaatteen näkökulmasta mahdollista ja hyväksyttävää, tulee nähdäkseni erityisesti kiinnittää huomioita sisäiseen ultima ratio -periaatteeseen. Toiseksi tulee arvioida kriminalisoinnille vaihtoehtoisia keinoja eli keskittyä ulkoiseen ultima ratio -periaatteeseen. Rikoslakiahan on hyväksyttävää käyttää vain, jos ei ole saatavissa toista, rikoslakia vähemmän haitallista ja yksilön oikeuksia vähemmän rajoittavaa menetelmää.²⁰⁹ Kuitenkin pakkoavioliiton kohdalla on jo katsottu, että ei ole saatavissa vähemmän haitallista ja vähemmän yksilön oikeuksia rajoittavaa menetelmää, sillä pakkoavioliiton on katsottu olevan rangaistavissa ihmiskauppasääntelyn ja pakottamisen

---

²⁰³ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

²⁰⁴ Melander 2008, s. 409–410.

²⁰⁵ Melander 2008, s. 403, Haenen 2015, s. 106, Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 103.

²⁰⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 103.

²⁰⁷ Melander 2008, s. 407, Haenen 2015, s. 106.

²⁰⁸ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 104.

²⁰⁹ Lappi-Seppälä 1994, s. 35.

kautta.²¹⁰ Näin ollen voidaan katsoa, että ei ole tarpeellista kovin syvällisesti arvioida yleisesti rikosoikeudelle vaihtoehtoisia keinoja pakkoavioliiton kohdalla, joten arviointi pidetään tässä kohtaa lyhyenä.

Sisäisen ultima ratio -periaatteen näkökulmasta Suomessa on oltu juurikin sitä mieltä, että erilliskriminalisoinnille ei pakkoavioliittojen kohdalla ole tarvetta, koska nykyinen rikoslaki kattaa jo tällaiset tilanteet²¹¹. On kuitenkin useasti esitetty, että nykyiset säännökset eivät sovellu kovinkaan hyvin pakkoavioliittotilanteisiin²¹² ja että ihmiskauppasäännös kattaa vain tietyt pakkoavioliiton muodot.²¹³ Tämän lisäksi on jopa esitetty, että valtaosa Suomen pakkoavioliittotapauksista ei täytä ihmiskauppasäännöksen tunnusmerkistöä.²¹⁴ Esimerkkinä huonosta soveltuvuudesta²¹⁵ on usein tuotu esille se, että tahallisuuden tulee ulottua ihmiskauppapyykälän kohdalla kaikkiin osatekijöihin eli tekijän on muun muassa tullut toimia nimenomaisesti niin, että hänen tarkoituksenaan on ollut henkilön saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin.²¹⁶ Monissa pakkoavioliittotapauksissa juuri tämä osatekijä voi jäädä täyttämättä, koska perhe saattaa jopa ajatella toimivansa avioliittoon pakotettavan henkilön edun mukaisesti.²¹⁷

Rikoslain tunnusmerkistöt vaativat teoilta konkreettisuutta ja välittömyyttä. Rikosprosessissa menestyminen on pakkoavioliittotapauksissa tällä hetkellä mahdollista lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa pakottamiseen liittyy fyysistä väkivaltaa.²¹⁸ Yhteisöllisen väkivallan kontekstissa uhkaaminen ja pakottaminen voivat kuitenkin esiintyä hienovaraisemmin ja

---

²¹⁰ Toisaalta on esitetty, että ultima ratio -periaatteen todellista merkitystä kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa on hyvinkin hankala arvioida. Ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 104.

²¹¹ HE 155/2014 vp, s. 51–52, Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus jatkotoimenpiteistä 29.1.2019, s. 3. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää nyt oikeusministeriössä vireillä olevaan selvitykseen pakkoavioliiton rangaistavuutta koskevan sääntelyn täsmentämistarpeista. Ks. Pakkoavioliiton kumoaminen mahdolliseksi 2021.

²¹² Ks. esim. Nousiainen – Pentikäinen 2013, s. 458, Hong 2020, s. 13–14

²¹³ Frände – Wahlberg – Matikkala 2018, s. 477.

²¹⁴ Hong 2019, s. 37.

²¹⁵ Hong 2020, s. 14.

²¹⁶ HE 34/2004 vp, s. 93.

²¹⁷ Toivonen 2017, luku 2.6.

²¹⁸ Hong 2019, s. 97.

huomaamattomammin, mutta näiden sosiaalisten sääntöjen asettama pakko voi tällaisessa yhteisössä elävälle henkilölle tarkoittaa samaa asiaa kuin rikoslaissa määritellyt pakottamisen tilanteet.²¹⁹ Istanbulin sopimuksen selvitysmuistiossa selvennettiin, että pakottamisella pakkoavioliittotapauksissa viitataan fyysiseen tai henkiseen pakottamiseen taikka uhkaamiseen.²²⁰ Pakkoavioliittoihin liittyvä pakko tulisi siis ymmärtää laajemmin kuin mitä rikoslaissa pakottamisella tarkoitetaan.²²¹

Lähtökohtana pakkoavioliittojen erilliskriminalisoinnissa tällä hetkellä on se, että sisäinen ultima ratio -periaate rajoittaa erilliskriminalisointia, sillä Suomessa on katsottu, että uuteen kriminalisointiin ei ole tarvetta, koska pakkoavioliittotapaukset tulevat katetuiksi jo nykyisellä sääntelyllä. Käsitykseni mukaan, jotta sisäinen ultima ratio -periaate rajoittaisi erilliskriminalisointia, tulisi nykyisten rikoslainsäännösten kattaa olennaisilta osin kaikki pakkoavioliittotapaukset. Edellä esitetyn perusteella voidaan sanoa, että varmastikaan kaikkiin pakkoavioliittotapauksiin ei ole mahdollista puuttua nykyisellä lainsäädännöllä, vaan sääntelykokonaisuudessa on aukkoja, joten pakkoavioliitot eivät siis tule olennaisilta osin katetuiksi nykyisellä lainsäädännöllä. Näin ollen sisäinen ultima ratio -periaate ei aiheuta nähdäkseni estettä pakkoavioliittojen erilliskriminalisoinnille Suomessa.

Erilliskriminalisointia pohdittaessa ulkoisesta ultima ratio -periaatteen näkökulmasta, vertaillaan siis sitä, että olisiko rikosoikeuden sijaan valittavissa jokin muu keino. Melander on ulkoisen ultim ration kohdalla esitellyt vaihtoehtoisina menetelminä vahingonkorvauksen, hallinnolliset maksuseuraamukset, viranomaisen velvoittavat toimet, vaihtoehtoisen sääntelyn ja sosiaalipolitiikan keinot.²²² Näistä käsitellään tutkielman kannalta relevantit eli vahingonkorvauksen ja sosiaalipolitiikan keinot seuraavaksi.²²³ Tämän lisäksi käsitellään myös

---

²¹⁹ Hong 2020, s.15.

²²⁰ Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, s. 34.

²²¹ Hong 2020, s. 17.

²²² Melander 2008, s. 412–436.

²²³ Hallinnollisista seuraamusmaksuista esimerkkejä ovat muun muassa pysäköintivirhemaksu ja joukkoliikenteen tarkastusmaksu. Viranomaisen velvoittavilla toimilla viitataan esimerkiksi jonkin toiminnan luvanvaraiseksi säätämiseen. Vaihtoehtoisella sääntelyllä tarkoitetaan itsesääntelyä ja yhteissääntelyä. Itsesääntelystä esimerkkinä voidaan mainita tietyn ammattiryhmän jäsentensä toiminnan sääntely, kuten media-alalla Julkisen sanan neuvosto. Yhteissääntely liittyy lainsäädännön sekä itsesääntelyn yhdistelmään. Ks. Melander 2008, s. 417–434. Katson, että pakkoavioliiton kriminalisointia pohdittaessa ei ole tarpeellista avata

yleisemmin sitä vaihtoehtoa, että pakkoavioliittoon ei puututtaisi rikosoikeuden keinoin vaan riittävää olisi siviilioikeuden keinojen käyttäminen.

Selvänä voidaan pitää sitä, että pakkoavioliiton erillinen kriminalisointi ei yksinään poista ongelmaa.²²⁴ Pakkoavioliittoihin puuttuminen vaatii siis muitakin kuin rikosoikeudellisia keinoja.²²⁵ Kaikissa pakkoavioliittoihin liittyvissä lainsäädäntöaloitteissa olisi myös tärkeä huomioida muun muassa tukipalvelujen saatavuus, oikeudellinen neuvonta ja asianmukainen koulutus ammattilaisille.²²⁶ Sosiaalipolitiikan keinoista on kuitenkin hankala esittää mitään yksityiskohtaista selvitystä, kun kyseessä on lähtökohtaisesti rikosoikeudellinen tutkielma.²²⁷ Suomessa on jonkin verran pyritty tietoisuuden lisäämiseen pakkoavioliitoista. Suomessa on haluttu siis lisätä ihmisten tietoisuutta siitä, että avioliittoon pakottaminen on tälläkin hetkellä rangaistavaa.²²⁸ Iso-Britanniassa yhtenä ongelmana on nähty juuri tiedon puute mahdollisten uhrien ja heitä auttavien tahojen kohdalla. Siellä on pidetty tärkeänä, että mediassa ja koulutuslaitoksissa lisättäisiin tietoa pakkoavioliitoista sekä tehostettaisiin myös ammattilaisten koulutusta aiheeseen liittyen.²²⁹

Suomessa lähtökohta ei ole ollut se, että sosiaalipolitiikan keinoin voitaisiin kokonaan päästä tilanteeseen, jossa avioliittoon pakottaminen ei olisi minään tekona rangaistavaa. Sen sijaan on pyritty siihen, ettei erilliskriminalisoinnille olisi tarvetta. Tämä on nähdäkseni hyvä lähtökohta, sillä sosiaalipolitiikan keinot eivät yksinään vaikuta tarpeeksi tehokkailta keinoilta puuttua näin vakaviin perusoikeusloukkauksiin. Koulutuksen ja tietoisuuden lisäämisen avulla varmasti pystyttäisiin tuomaan selkeämmin esille se, ettei Suomessa tälläkään hetkellä – eli ilman

---

hallinnollisia seuraamusmaksuja, viranomaisia velvoittavia toimia tai itsesääntelyä taikka yhteissääntelyä tämän enempää.

²²⁴ Idriss 2015, s. 702.

²²⁵ Haenen 2015, s. 120.

²²⁶ Simmons – Burn 2013, s. 1005.

²²⁷ Ks. Melander 2008, s. 435. On myös esitetty, että rikosoikeustutkijan työnsarka päättyy tähän ja vastuu vaihtoehtoisten keinojen löytämisestä jää muille tieteille. Ks. Pirjatanniemi 2011, s. 164.

²²⁸ Ks. esim. Oikeusministeriö: pakkoavioliitot ja rikosoikeudelliset seuraamukset 2020, s. 4.

²²⁹ Gaffney-Rhys 2014, s. 282–283.

erilliskriminalisointia – avioliittoon pakottaminen ole hyväksyttävää.²³⁰ Nähdäkseni sosiaalipolitiikan keinoin olisi mahdollista siis lisätä tietoisuutta avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta, mutta koulutus ei kuitenkaan poista sitä, että nykyinen sääntely ei ole täysin riittävää ja se jättää lisäksi aukkoja.²³¹ Näitä aukkoja ei ole mahdollista tietoisuuden lisäämisellä poistaa. Ulkoinen ultima ratio -periaate ei näin nähdäkseni rajoita pakkoavioliiton erilliskriminalisointia, koska iso osa tapauksista jää nykyisen sääntelyn ulottumattomiin.

Mikäli pakkoavioliitoissa luotettaisiin pelkästään siviilioikeuden keinoihin, tarkoittaisi se sitä, että uhrin tulisi itse aina aloittaa siviilioikeudellinen menettely. Tällöin pakkoavioliiton estäminen tai siitä poispääseminen tippuisi pelkästään uhrin harteille. Tämä saattaisi myös mahdollistaa sen, että perheenjäsenet taivuttelisivat uhrin luopumaan siviilioikeudellisesta menettelystä.²³² Lisäksi Istanbulin sopimuksessa on katsottu, että avioliittoon pakottamisen tulisi olla rangaistavaa. Sopimuksen neuvotteluvaiheessa käytiin keskustelua myös siitä, että jätettäisiinkö valtioille mahdollisuus valita siviili- tai rikosoikeudelliset keinot pakkoavioliittoihin puuttumisessa. Tähän valintamahdollisuuteen ei kuitenkaan päädytty²³³, joten pelkät siviilioikeudelliset keinot eivät siis ole riittäviä.

Vahingonkorvauksen osalta on esitetty, että sen käyttäminen rikosoikeuden sijaan voisi sopia sellaisiin tilanteisiin, joissa vahinko olisi rahallisesti mitattavissa²³⁴, mutta vahingonkorvaus ei voi sopia ollenkaan rikosoikeuden vaihtoehdoksi silloin, kun suojataan sellaista oikeushyvää, jota ei ole mahdollista mitata rahassa.²³⁵ Pakkoavioliiton kohdalla suojeltavat oikeushyvät ovat lähtökohtaisesti henkilökohtainen vapaus ja itsemääräämisoikeus. Pakkoavioliitto on lisäksi katsottu Istanbulin sopimuksessa vakavan väkivallan muodoksi. Näiden oikeuksien loukkaamista on hyvin vaikea muuttaa rahaksi. Pakotetulla voi kuitenkin olla oikeus vahingonkorvaukseen vahingonkorvauslain (412/1974) mukaan. Vahingonkorvauslain 5 luvun

---

²³⁰ Vrt. seksuaalipalvelujen oston kriminalisoinnin osalta Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 105. Myös Plan International Suomi on tuonut esille tyttöjen päivän kampanjassaan, että yksi ongelma, joka uhkaa tyttöjä ja altistaa muun muassa lapsiavioliitoille on luotettavan tiedon puute. Ks. Plan tytöt ja tieto 2021.

²³¹ Kuten jo aiemmin todettiin, että vaikka pakkoavioliitto olisi erikseen kriminalisoitu, on sosiaali- ja koulutuspolitiikan keinoille tällä saralla varmasti tarvetta. Vrt. Lammi 2018, s. 552.

²³² Idriss 2015, s. 693–694.

²³³ Grans 2018, s. 149.

²³⁴ Tolvanen 1999, s. 194, Melander 2008, s. 416.

²³⁵ Tolvanen 1999, s. 195.

6 §:n 1 momentissa on säädetty, että oikeus korvaukseen on sillä, jonka vapautta on rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu tai jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan taikka törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu.²³⁶ Suomessa on kuitenkin katsottu, että vahingonkorvauksella ei tule olla rangaistuksellista luonnetta.²³⁷ Henkilökohtaisen vapauden ja itsemääräämisoikeuden rikkominen on sellaista menettelyä, jota ei suoraan voida rahaksi muuttaa, joten vahingonkorvausjärjestelmän käyttäminen rikosoikeusjärjestelmän sijasta toimisi nähdäkseni rangaistusluontoisena. Tämän takia pelkän vahingonkorvausjärjestelmän käyttäminen ei ole perusteltua.

4.3 Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate

4.3.1 Periaatteen sisältö

Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta ei ole yksimielisesti pidetty kriminalisointiperiaatteena.²³⁸ Melander on kuitenkin lukenut kyseisen periaatteen kuuluvaksi kriminalisointiperiaatteisiin ja tutkielmassani pitäydyn Melanderin väitöskirjan kriminalisointiperiaatteissa, joten tästä syystä ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta käsitellään tutkielmassani.

Suomen perustuslain 1 §:n 2 momentissa on säädetty, että valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden. Kriminalisointiperiaatteena ihmisarvon loukkaamattomuus on johdettu tuosta kyseisestä säännöksestä.²³⁹ Ihmisarvon loukkaamattomuus on ehdoton kriminalisointien kielto.²⁴⁰ Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen kuuluvat perusoikeuden ydinalueen

---

²³⁶ Myös pakkoavioliiton kumoamista käsittelevässä hallituksen esityksessä on katsottu, että pakotetulla voisi olla oikeus vahingonkorvaukseen vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n 1 momentin mukaisesti. Ks. HE 172/2021 vp, s. 5–6.

²³⁷ HE 167/2003 vp, s. 59. Ks. Myös Melander 2008, s. 414.

²³⁸ Melander 2008, s. 261–262. Nuutila piti väitöskirjassaan ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta ensimmäisenä varsinaisena kriminalisointiperiaatteena. Ks. Nuutila 1996, s. 76. Toisaalta on katsottu, että ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate ei ole kriminalisointiperiaate, vaan siinä on kyse rikosoikeuden taustalla olevasta ihmiskäsityksestä. Ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 84.

²³⁹ Nuutila 1996, s. 77–79, Lammi 2018, s. 552.

²⁴⁰ Viljanen 1998, s. 288.

koskemattomuusvaatimus, syyllisyysperiaate sekä ihmisarvoa loukkaamattomien seuraamusten vaatimus.²⁴¹

Perusoikeuden ydinalueen koskemattomuusvaatimus kuuluu perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin.²⁴² Koskemattomuusvaatimuksen mukaan tavallisella lailla ei saa säätää perusoikeuden ytimeen asti ulottuvia rajoituksia.²⁴³ Kun kyseinen vaatimus suhteutetaan kriminalisointeihin, merkitsee se perustuslakivaliokunnan mukaan sitä, että jokaisella perusoikeudella on ydinalue, joka turvaa jotakin käyttäytymistä ja tätä käyttäytymistä ei ole mahdollista säätää rangaistavaksi.²⁴⁴ Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan kertonut tarkemmin, mitä perusoikeuden ytimellä tarkoitetaan.²⁴⁵ Ajatuksena ydinalueessa ja sen rajoittamisen kieltämisessä kuitenkin on se, että perusoikeuksiin ei saa puuttua niin laajasti, että puuttumiset tekisivät tyhjäksi perusoikeuden tai perusoikeuksien sisällön.²⁴⁶

Syyllisyysperiaate eli toisintoimimismahdollisuus viittaa siihen, että valtion tulee kunnioittaa yksilön valinnanvapautta sekä vastuuta, jonka takia objektiivinen rangaistusvastuu on kielletty.²⁴⁷ Objektiivisen rangaistusvastuun kieltö liittyy siihen, että rangaistusvastuun syntyminen edellyttää aina vähintään tuottamusta ja tapaturmista ei voida rangaista.²⁴⁸ Kun kriminalisointia laaditaan, tulee siis kiinnittää huomiota syyksilukemisen subjektiivisiin puoliin. Rangaistusvastuu Suomessa edellyttää RL 3:5.1:n mukaan tahallisuutta tai tuottamusta. Rangaistussäännösten subjektiivista syyksiluettavuutta ilmentävä vaatimus tulee siis sitoa tuottamukselliseen taikka tahalliseen käyttäytymiseen.²⁴⁹

---

²⁴¹ Melander 2008, s. 290–332. Melander on nostanut esille myös humanisuusvaatimuksen (s. 286–290), jonka hän katsoo kuuluvan myös ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen. Kyseinen vaatimus on kuitenkin nähty ennemmin yleisenä kriminaalipoliittisena tavoitteenasetteluna, eikä niinkään koske yksittäistä kriminalisointia. Tästä syystä sitä ei käsitellä.

²⁴² Viljanen 2001, s. 229, Melander 2008, s. 302.

²⁴³ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

²⁴⁴ PeVL 23/1997 vp, s. 2.

²⁴⁵ Melander 2008, s. 302.

²⁴⁶ Viljanen 2001, s. 229.

²⁴⁷ Melander 2008, s. 291–292.

²⁴⁸ Nuutila 1997, s. 40.

²⁴⁹ Melander 2008, s. 291.

Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen kuuluva ihmisarvoa loukkaamattomien seuraamusten vaatimus on johdettavissa suoraan perustuslaista ja Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista.²⁵⁰ Konkreettisinä esimerkkeinä perustuslakivaliokunnan käytännöstä voidaan nostaa esille, että kuolemanrangaistuksen tai sellaisen rangaistuksen, jota voidaan pitää kidutuksena tai joka merkitsee ihmisarvoa loukkaavaa kohtelua, säätäminen on kiellettyä.²⁵¹ Rikoslaista johtuvat rangaistukset eivät myöskään saa olla julmia taikka nöyryyttäviä.²⁵² Lisäksi yleisesti on katsottu, että seuraamuksen ankaruuden tulisi vastata tekoa.²⁵³

4.3.2 Pakkoavioliitto ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate

Ensimmäinen ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen kuuluva osatekijä eli perusoikeuksien ydinalueen koskemattomuusvaatimus edellyttää pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin kohdalla arviointia siitä, että rajoittaako erilliskriminalisointi jonkin tai joidenkin perusoikeuksien käyttämistä ja mikäli näin on, ulottuuko rajoitus perusoikeuden ytimeen saakka. Nähdäkseni, lähtökohtaisesti, pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnilla ei rajoitettaisi minkään perusoikeuden käyttämistä, sillä säännöksessä ideana todennäköisesti olisi sen henkilön rikosoikeudelliseen vastuuseen saattaminen, joka on rikkonut toisen henkilön henkilökohtaista vapautta ja itsemääräämisoikeutta. On kuitenkin edelleen olemassa kulttuureja, joissa avioliiton ajatellaan olevan kahden perheen välinen sopimus²⁵⁴ ja näin ollen asian ajatellaan kuuluvan perheelle. Tällöin ehkä voitaisiin ajatella, että pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnilla puututaan perhe-elämän suojaan.²⁵⁵ Toisen henkilön pakottamista avioliittoon ei kuitenkaan millään tavoin voida pitää yksityiselämän suojan ja sen kautta perhe-elämän suojan ydinalueelle kuuluvana. Näin ollen pakkoavioliiton erilliskriminalisointi olisi

---

²⁵⁰ Melander 2008, s. 308.

²⁵¹ PeVL 23/1997 vp, s. 2.

²⁵² Nuotio 2010, s. 260.

²⁵³ Luzon 2017, s. 363.

²⁵⁴ Helin 2013, s. 178.

²⁵⁵ Perhe-elämän suojan on katsottu kuuluvan PL 10 §:n yksityiselämän suojaan, vaikka sitä ei suoraan säännöksessä mainitakaan. Ks. Viljanen 2011, 6. Yksityiselämän suoja (PL 10 §): Yksityiselämän käsite, Perhe-elämän suoja.

sallittu ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen kuuluvan perusoikeuksien ydinalueen koskemattomuusvaatimuksen näkökulmasta.

Syyllisyysperiaatteeseen eli toisintoimimismahdollisuuteen kuuluu siis se, että rikosoikeudellisen syyllisyyden edellytyksenä toimii joko tahallinen tai vähintään tuottamuksellinen suhtautuminen kriminalisoituun tekoon eli tässä tapauksessa avioliittoon pakottamiseen. Lähtökohdaksi erilliskriminalisoinnissa otettaisiin hyvin todennäköisesti tahallisuus, joten objektiivisen rangaistusvastuun kielto ei aiheuta estettä erilliskriminalisoinnille.

Kolmas ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen kuuluva elementti eli ihmisarvoa loukkaamattomien seuraamusten vaatimus ei nähdäkseni myöskään muodosta ongelmaa pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin kohdalla. Mikäli pakkoavioliitto erilliskriminalisoitaisiin Suomessa, olisi todennäköistä, että siitä tuomittava rangaistus noudattaisi pitkälti nykyisen ihmiskaupan tai pakottamisen rangaistusasteikkoa. Todennäköistä vielä olisi, että noudatettaisiin juurikin ennemmin ihmiskaupan rangaistusasteikkoa eli vähintään neljän kuukauden vankeusrangaistusta ja enintään kuuden vuoden vankeusrangaistusta. Pakottamisen rangaistusasteikko lähtee liikkeelle sakosta ja Grevio antoi Albanialle palautetta siitä, että sakko tai enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistus ei ole riittävä.²⁵⁶ Kuitenkaan ihmisarvoa loukkaavaan kohteluun pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin rangaistuksissa ei todennäköisesti lähdetäisi, joten kyseinen osatekijä ei aiheuta estettä pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnille.

Edellä on käsitelty ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta kriminalisointiperiaatteena eli kriminalisointeja rajoittavana periaatteena. Toisaalta tulee huomioida, että ihmisarvolla argumentointia on myös mahdollista käyttää aika monen kriminalisoinnin perustelemiseen.²⁵⁷ Pakkoavioliiton erilliskriminalisointi voisi olla tällainen kriminalisointi, jonka tarvetta olisi mahdollista argumentoida ihmisarvolla. Ihmisarvolla argumentointiin tulee kuitenkin suhtautua pidättyvästi rikosoikeudessa, joten näin ollen ei ole myöskään mahdollista argumentoida erilliskriminalisoinnin puolesta käyttämällä ihmisarvoa argumenttina. On kuitenkin katsottu, että ihmisarvolla voisi olla oikeushyvän asema esimerkiksi vakavien kansainvälisten

---

²⁵⁶ Grevio: Baseline Evaluation Report Albania 2017, s. 48–49.

²⁵⁷ Melander 2008, s. 284.

ihmisoikeusrikosten yhteydessä.²⁵⁸ Tutkielmassa aiemmin on jo päädytty siihen, että pakkoavioliiton kriminalisoinnissa suojeltavat oikeushyvät ovat henkilökohtainen vapaus sekä itsemääräämisoikeus. Käsitykseni mukaan pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin kohdalla ei ole perustetta pitää ihmisarvoa suoraan suojeltavana oikeushyvä, vaan se voitaisiin nähdä ennemmin näitä edellä mainittuja suojeltavia oikeushyviä tulkinnallisesti vahvistavana.²⁵⁹ Tätä puoltaa myös se, että ihmiskaupparikoksen suojeltavana oikeushyvä on pidetty vapauden oikeushyvä, eikä niinkään suoraan ihmisarvoa.²⁶⁰

4.4 Laillisuusperiaate

4.4.1 Periaatteen sisältö

Laillisuusperiaatetta ei aina ole pidetty kriminalisointiperiaatteena, vaan usein sen on ajateltu olevan rikoslainsäädännön oikeusvaltiollisuuden tae.²⁶¹ Melander on kuitenkin sisällyttänyt laillisuusperiaatteen kriminalisointiperiaatteeksi, sillä periaate asettaa lainsäädännölle muodollisia ja sisällöllisiä kriteerejä ja kriminalisointiperiaatteethan nähdään juuri rikoslainsäätäjän työvälineinä.²⁶²

Laillisuusperiaate on ainut kriminalisointiperiaate, joka on nimenomaisesti mainittu lainsäädännössämme.²⁶³ Laillisuusperiaate saa lisäksi tukea kansainvälisistä sitoumuksista. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on sisällytetty Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999) 7 artiklaan sekä kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 8/1976) 15 artiklan 1 kappaleeseen. Perustuslain 8 §:ssä on säädetty laillisuusperiaatteesta. Sen mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota tekohetkellä ei ole laissa säädetty rangaistavaksi, eikä rikoksesta saa myöskään tuomita ankarampaa rangaistusta kuin laissa on tekohetkellä

---

²⁵⁸ Melander 2008, s. 285.

²⁵⁹ Ks. Melander Oikeus 2/2008, s. 191.

²⁶⁰ Melander 2008, s. 324.

²⁶¹ Melander 2008, s. 193. Esimerkiksi Tapani, Tolvanen ja Hyttinen ovat katsoneet, että laillisuusperiaate ei ole varsinainen kriminalisointiperiaate. Sillä on kuitenkin vaikutusta rikoslainsäädännön muotoon ja sisältöön. Ks. lisää Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 83–84.

²⁶² Melander 2008, s. 193.

²⁶³ Melander 2008, s. 193.

säädetty. Laillisuusperiaate on kirjattu myöskin rikoslain 3 luvun 1 §:n 1 momenttiin. Sen mukaan rikokseen syylliseksi voidaan katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka on tekohetkellä nimenomaan laissa säädetty rangaistavaksi.

Kriminalisointiperiaatteena laillisuusperiaatteeseen kuuluu kaksi osatekijää, ja ne ovat lailla säätämisen vaatimus ja epätäsmällisyyskielto.²⁶⁴ Perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin suhteutettuna laillisuusperiaate kriminalisointiperiaatteena saa tukea lailla säätämisen vaatimuksesta sekä tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimuksesta.²⁶⁵ Lailla säätämisen vaatimus tarkoittaa sitä, että perusoikeuden rajoituksen tulisi perustua eduskunnassa säädettyyn lakiin. Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksella tarkoitetaan, että rajoitusten tulee olla tarkkarajaisia ja tarpeeksi täsmällisesti määriteltyjä sekä myös sitä, että rajoitusten olennaisen sisällön on käytävä ilmi laista.²⁶⁶

Epätäsmällisyyskieltoon liittyen perustuslakivaliokunta on käytännössään tuonut esille, että jo pelkän rikoslain säännöksen sanamuodon perusteella tulisi kyetä ennakolta tietämään, onko tietty toiminta taikka laiminlyönti rangaistavaa.²⁶⁷ Perustuslakivaliokunta on muotoilussaan pitänyt kohderyhmän yleisenä eli rikosoikeudellisten säännösten muotoilu tulisi olla sellaista, että kaikki voisivat jo pelkän sanamuodon perusteella pystyä ennakoimaan teon rangaistavuuden. Toisaalta esitöissä katsottiin, että lainsäätäjälle asetettava velvoite ei ole näin tiukka.²⁶⁸ Esitöissä todettiin, että lainsäätäjään kohdistuva täsmällisyysvaatimus tarkoittaa sitä, että rangaistuksella uhattavan toiminnan kuvaus ja teosta tuleva rangaistus tulee olla määritelty sen verran tarkasti, että ainakin oikeustieteellisen koulutuksen omaavat henkilöt, sekä mieluusti myös muut henkilöt, kykenevät jo ennalta tietämään millainen toiminta on rangaistavaa ja kuinka ankarasti siitä rangaistaan.²⁶⁹ Soveltamisalaltaan rikosoikeudelliset säännökset ovat lähtökohtaisesti yleisiä. Näin ollen rikosoikeudellisia säännöksiä säädettäessä lähtökohtana

---

²⁶⁴ Melander 2008, s. 205–255, Lammi 2018, s. 554. Laillisuusperiaatteeseen on vakiintuneesti katsottu kuuluvan kahden osatekijän sijasta neljä. Vain kahdella on kuitenkin merkitystä selkeästi lainsäätäjän kannalta. Nämä neljä osatekijää ovat analogiakielto, kirjoitetun lain vaatimus, taannehtivan rikoslain kielto ja epätäsmällisyyskielto. Ks. Melander 2008, s. 199–200, Melander 2015, s. 644.

²⁶⁵ Melander 2008, s. 204.

²⁶⁶ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

²⁶⁷ Ks. Perustuslakivaliokunnan käytännöstä esim. PeVL 10/2000 vp, s. 2 ja PeVL 41/2001 vp, s. 2.

²⁶⁸ Melander 2008, s. 246–247.

²⁶⁹ HE 44/2002 vp, s. 29.

tulee pitää se, että ne säädetään siten, että kuka tahansa voi ne ymmärtää ja säännös pyritään laatimaan selkokielisesti.²⁷⁰

4.4.2 Pakkoavioliitto ja laillisuusperiaate

Tämän hetkinen pakkoavioliittoon liittyvä rikosoikeudellinen sääntely on nähty ainakin hieman ongelmallisena laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Kritiikkiä on esitetty siltä kantilta, että pakottamisen säännös on liian avoin ja ihmiskauppasäännöksen kohdalla täsmällinen määrittely kansallisessa rikoslaisissa ei välttämättä ole riittävä.²⁷¹ Ongelmaksi on siis nostettu laillisuusperiaatteeseen kuuluva epätäsmällisyyskielto. Lailla säätämisen vaatimus ei tällä hetkellä tuota ongelmaa, sillä sekä ihmiskauppasäännös että pakottamisen säännös löytyvät rikoslaista. Mikäli pakkoavioliitto kriminalisoitiin erikseen Suomessa, säädettäisiin rikoslakiin erillinen pykälä koskien pakkoavioliittoa. Näin ollen laillisuusperiaatteen lailla säätämisen vaatimus ei käsitykseni mukaan erilliskriminalisoinnin kohdalla tuottaisi ongelmaa.

Jotta laillisuusperiaatteen epätäsmällisyyskiellon kannalta voitaisiin arvioida pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin hyväksyttävyyttä, tulisi ainakin hahmotella millainen säännös tästä olisi mahdollista tehdä. Ihmiskauppasäännöksessä on elementtejä, joita voitaisiin hyödyntää myös pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnissa. Tunnuksmerkistössä voitaisiin hyödyntää juurikin henkilön riippuvaisen aseman taikka turvattoman tilan hyväksikäyttämistä sekä myös toisen henkilön painostamista.²⁷² Ihmiskauppasäännöksen esitöissä on todettu, että riippuvainen asema voi saada alkunsa esim. työ-, velka-, vuokra-, perhe- taikka sukulaisuussuhteesta, mutta oleellista tässä on se, että riippuvainen asema johtuu rikoksentehtäjän ja uhrin välisessä suhteessa vallitsevasta epätasapainoisesta valta-asemasta sekä sen väärinkäytämisestä. Turvaton tila viittaa esitöiden mukaan uhriin itseensä. Esitöissä mainitaan esimerkkinä, että muun muassa uhrin nuori ikä taikka pakolaisuuteen liittyvät seikat voivat tehdä uhrin haavoittuvaksi ja alttiiksi ajautua hyväksikäyttötilanteeseen.²⁷³ Hyväksikäytöstä taas on kysymys, mikäli

---

²⁷⁰ Melander 2008, s. 249–250.

²⁷¹ Ks. yleisesti yhteisöllisestä väkivallasta ja pakottamisen säännöksestä Hong 2017 Lakimies 3-4/2017, s. 373. Kritiikkiä on esiintynyt myös ihmiskauppasäännöksen suhteesta pakkoavioliittoon, kun huomioidaan laillisuusperiaate. Ks. Nousiainen – Pentikäinen 2013, s. 458.

²⁷² Hong 2020, s. 17. Myös Grevio löysi ihmiskauppasäännöksen ja pakkoavioliiton väliltä yhteyksiä. Ks. Grevio: Baseline Evaluation Report Finland 2019, s. 45.

²⁷³ HE 103/2014 vp, s. 6–7.

henkilöllä ei oikeasti ole muunlaista todellista ja hyväksyttävää valinnan mahdollisuutta kuin alistua väärinkäytökseen. Painostaminen liittyy sellaiseen tilanteeseen, jossa tekijä on painostettavaa henkilöä vahvemmassa asemassa ja tähän perustuen hän voimakkaasti taivuttaa toista henkilöä.²⁷⁴

Pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnista on tehty myös lakialoite. Aloitteessa pykälä on muotoiltu seuraavasti:

Joka 1) väkivallalla uhkaamalla, 2) toiselta vapauden riistämällä, 3) kohtuuttomalla painostuksella tai 4) muulla lainvastaisella käyttäytymisellä tai tällaisella käyttäytymisellä uhkaamalla pakottaa toisen solmimaan avioliiton, joka on voimassa siinä valtiossa, jonka lain mukaan avioliitto on solmittu, tai valtiossa, jonka kansalainen vähintään yksi puolisoista on tai jossa vähintään yhdellä puolisoista on asuinpaikka, on tuomittava avioliittoon pakottamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi Avioliittoon pakottamisesta tuomitaan myös se, joka on osallistunut tällaiseen tekoon. Yritys on rangaistava.²⁷⁵

Hahmoteltu säännös muistuttaa jonkin verran Norjan rikoslain säännöstä, jossa on katettu väkivallalla uhkaaminen, vapaudenriisto, muut lainvastaiset menettelyt sekä aiheeton painostaminen.²⁷⁶ Mielestäni olisi tärkeää, että riippuvaisuusasema ja turvattoman tilan hyväksikäyttäminen tulisi katettua mahdollisessa uudessa säännöksessä, koska pakottaminen ei pakkoavioliiton kontekstissa aina ole niin voimakasta. Tietenkin tässä on mahdollista se, että esimerkiksi kohtuuton painostus huomioisi uhrin ja tekijän välisen suhteen. Kuitenkin esimerkiksi Ruotsissa uhrin näkökulma ja uhrin erityisen haavoittuvainen asema on huomioitu ihan erikseen rikoslaissa. Tätä on Ruotsissa pidetty välttämättömänä, koska pakkoavioliittotilanteiden luonteen takia pakottaminen ei välttämättä ole yhtä voimakasta kuin muissa pakottamiseen liittyvissä teoissa.²⁷⁷

---

²⁷⁴ Frände – Wahlberg – Matikkala 2018, s. 475–476.

²⁷⁵ LA 39/2019 vp, s. 3.

²⁷⁶ Norjassa on myös lisätty kohta b kyseiseen pykälään, jossa huomioidaan myös avioliiton kaltaiset suhteet. Norjan rikoslaki 253 § (Lov om Straff 253 §): ”Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press tvinger noen a) til å inngå ekteskap b) inn i en ekteskapslignende forbindelse. I vurderingen av om det foreligger en ekteskapslignende forbindelse skal det legges vekt på om forbindelsen er varig, oppleves som bindende og etablerer rettigheter og plikter mellom partene av rettslig, religiøs, sosial eller kulturell karakter.”

²⁷⁷ SOU 2018:69, s. 115–116.

Useaan rikoslain rikostunnusmerkistöön kuuluu tälläkin hetkellä avointa tekotapaa koskeva tunnusmerkistötekijä. Tällaista tapaa käytetään usein sellaisessa tilanteessa, kun rangaistava käyttäytyminen tai menettely on mahdollista toteuttaa monella eri tavalla ja laissa ei voida mainita kaikkia mahdollisia tekotapoja. Tällainen avoin sääntelytekniikka ei kuitenkaan täytä kokonaan laillisuusperiaatteeseen kuuluvaa ennustettavuuden vaatimusta.²⁷⁸ Toisaalta esimerkiksi vainoamisen kohdalla perustuslakivaliokunta piti säännöstä laillisuusperiaatteen kannalta hyväksyttävänä, vaikka siihen sisältyy yhtenä tekotapana avoin tekotapa.²⁷⁹ Perustuslakivaliokunta piti avointa tekotapaa laillisuusperiaatteen kannalta hyväksyttävänä, koska vainoamiseen liittyvät teot voivat olla hyvinkin erilaisia ja tekniikan kehitys mahdollistaa todennäköisesti myös uusia vainoamistapoja tulevaisuudessa. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomioita vielä siihen, että rangaistavuus edellyttää toistuvuutta sekä oikeudettomuutta ja näin ollen kokonaisuutena arvioiden säännös oli hyväksyttävissä.²⁸⁰ Avoimiin tekotapoihin ei siis ole suhtauduttu täysin pidättyvästi, mutta niihin sisältyy kuitenkin lähtökohtaisesti ongelmia laillisuusperiaatteen näkökulmasta.

Pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnista tehdyn lakialoitteen kohdat 1 – 2 ovat epätäsmällisyyskiellon mukaisia, sillä ne on muotoiltu selkeästi ja niistä on jo sanamuodon perusteella mahdollista ennakoida teon rangaistavuus. Lakialoitteen kolmas kohta sisältää kohtuuttoman painostuksen. Kyseessä ei ole avoin tekotapa, joten tältä kannalta kyseinen kohta ei olisi laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallinen. Kohdasta ei kuitenkaan sanamuodon perusteella ole pääteltävissä esimerkiksi sitä, että tuleeko tässä kohdassa huomioiduksi toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttäminen. Tämän hetkisen ihmiskauppasäännöksen 1 kohdassa painostaminen on mainittu erillisenä riippuvaisesta asemasta ja turvattoman tilan hyväksikäyttämisestä. Näin ollen, mikäli riippuvainen asema ja toisen turvattoman tilan hyväksikäyttäminen halutaan huomioida pakkoavioliiton erilliskriminalisointiin liittyvässä säännöksessä myös laillisuusperiaatteen

---

²⁷⁸ Melander 2015, s. 647.

²⁷⁹ RL 25 luvun 7 a §: ”Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai *muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista* siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi”.

²⁸⁰ PeVL 16/2013 vp, s. 4.

epätäsmällisyyskiellon näkökulmasta, pitäisin sitä tärkeänä, että ne lisättäisiin erillisenä kohtana pykälään.

Lakialoitteessa muotoillun säännöksen neljännessä kohdassa on avoimempi kohta, jossa viitataan muuhun lainvastaiseen käyttäytymiseen tai sellaisella uhkaamiseen. Kohta kattaa siis nähdäkseni kaikki rikoslain rikoksiksi säädetty käyttäytymismuodot, jolloin mikä tahansa lainvastainen käyttäytyminen ja sen avulla toisen avioliittoon pakottaminen voi olla rangaistavaa. Avioliittoon pakottamisen tekotapoja on paljon ja kaikkia ei varmasti pystytä ennalta lainsäädännön tasolla määrittelemään, joten tämä puoltaisi avointa tekotapaa, mutta laillisuusperiaatteen kannalta näin avoin säännös ei ole ongelmaton. Avointen tekotapojen käyttäminen luo nimittäin mahdollisuuden rikossäännöksen ennakoimattomalle soveltamiselle.²⁸¹ Edellä vainoamisen kohdalla avoin tekotapa oli hyväksyttävä muun muassa tekniikan kehitykseen vedoten. Avioliittoon pakottamisen kohdalla esimerkiksi juuri tekniikan kehityksellä ei ole niin suurta merkitystä, joten käsitykseni mukaan tässä ei ole perusteita näin avoimelle tekotavalle. Varmasti selvää on, että kaikkia tulevaisuudessakin ilmeneviä tekotapoja ei ole mahdollista luetella säännöksessä nyt, joten epätäsmällisyyskiellon kannalta hyväksyttävämpi ratkaisu olisi se, että näin avointa kohtaa ei pykälään jätettäisi, vaan rikossäännöstä muutettaisiin myöhemmin, jos havaitaan sen alaan kuuluvia uusia tekotapoja.²⁸²

Yrityksen ja osallisuuden osalta epätäsmällisyyskiellon vaatimukset tulevat täytetyiksi, sillä ne on selkeästi ilmaistu lakialoitteessa muotoillussa pykälässä. RL 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yrityksestä on mahdollista rangaista vain, jos yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi. Kyseinen pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin säännös koskee tahallista tekoa ja yritys säädetäisiin siinä erikseen rangaistavaksi, joten se on silloin laillisuusperiaatteen mukainen. Osallisuutta ei nähdäkseni erikseen olisi välttämätöntä mainita säännöksessä, koska rikoslaista löytyy erikseen säännökset rikoskumppanuudesta, välillisestä tekemisestä, yllytyksestä ja avunannosta.²⁸³ Lähtökohtaisesti rikossäännökset myös kirjoitetaan siten, että tekijänä pidetään yhtä henkilöä.²⁸⁴

---

²⁸¹ Melander 2015, s. 648.

²⁸² Ks. Melander 2015, s. 650.

²⁸³ Ks. Rikoslain luku 5.

²⁸⁴ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 507.

Yksi seikka, joka tulee huomioida käsiteltäessä pakkoavioliiton erilliskriminalisointia, on se, että huomioitaisiinko erilliskriminalisoinnissa vain viralliset avioliitot vai tulisiko sen kattaa myös avioliiton kaltaiset suhteet eli niin sanotut epäviralliset avioliitot. Pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin liittäminen avioliittolain mukaiseen malliin on lainsäädännöllisesti ja myöskin kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta helpompi ratkaisu. Se, että erilliskriminalisoinnissa pitäydyttäisiin avioliittolain mukaisessa määritelmässä, eli niin sanotuissa virallisissa avioliitoissa, tarkoittaisi käytännössä kuitenkin sitä, että merkitykselliset avioliiton kaltaiset suhteet eivät kuuluisi tähän määritelmän. Todellisuudessa yhteisöissä solmittavat avioliitot eivät aina täytä avioliittolain mukaisia kriteereitä. Joissakin uskonnollisissa yhteisöissä ei välttämättä pidetä edes kovin merkityksellisenä sitä, että suomalainen viranomaisen vahvistaisi liiton. Kuitenkin tämän kaltaiset epäviralliset avioliitot voivat puolisoiden ja kyseisen yhteisön näkökulmasta olla päteviä ja ne voivat luoda liiton osapuolille kohdistuvia velvollisuuksia ja oikeuksia samoin kuin avioliittolain mukaisesti solmittu avioliitto.²⁸⁵ Näin ajateltuna perustellumpaa voisi olla saattaa lainsäädäntö koskemaan myös epävirallisia avioliittoja. Mikäli Suomessa päädyttäisiin säätämään erillinen rikosnimike pakkoavioliitoille ja se rajattaisiin koskemaan vain virallisia avioliittoja, olisi myös mahdollista, että lainsäädäntöä kierrettäisiin suosimalla epävirallisia avioliittoja, jolloin vältettäisiin rikosoikeudelliset seuraamukset.²⁸⁶ Myös Norjassa laajennettiin pakkoavioliittoihin liittyvää rangaistussäännöstä niin, että se kattaa epäviralliset avioliitot ja tämä pohjautui osaksi siihen, että Norjan tuomioistuimissa oli ollut käsittelyssä tällaisia tapauksia.²⁸⁷ Tämäkin seikka puoltaa sitä, että lainsäädäntöä selkeyttäisi, mikäli myös nämä epäviralliset avioliitot huomioitaisiin.

Ruotsissa on päädytty pakkoavioliittojen erilliskriminalisointiin ja lainsäädännössä on suoraan huomioitu myös epäviralliset avioliitot. Ruotsissakaan ei kuitenkaan ollut helppo saada tehtyä riittävän tarkkaa epäviralliset avioliitot kattavaa määritelmää.²⁸⁸ Grevio antoi raporttinsa Ruotsille vuonna 2019 ja raportissa Ruotsi sai pakkoavioliittojen osalta positiivista palautetta. Grevio katsoi, että Ruotsin rikoslaki täyttää täysin Istanbulin sopimuksen asettamat vaatimukset. Grevio katsoi tärkeäksi myös sen, että molemmat Ruotsin rikoslain

---

²⁸⁵ Hong 2020, s. 12.

²⁸⁶ Ks. Hong 2020, s. 12.

²⁸⁷ Prop. 66 L (2019–2020) 2020, s. 39.

²⁸⁸ Regeringens proposition 2013/14:208, s. 46–48.

pakkoavioliittosäännökset, eli myös ulkomaille houkutteleva pakkoavioliittotarkoituksessa, kattavat epäviralliset avioliitot.²⁸⁹ Epävirallisen avioliiton osalta Ruotsissa edellytetään, että se on solmittu tietyn ryhmän sääntöjen mukaisesti ja kyseisen suhteen takia osapuolia aletaan pitää toistensa puolisoina, joilla on oikeuksia sekä velvollisuuksia toisiaan kohtaan ja näissä säännöissä säännellään sitoumuksen purkamista. Esitöissä on tuotu esille vielä tarkemmin näitä avioliiton kaltaisia suhteita ja mitä niiltä edellytetään. Lähtökohdaksi on otettu, että kun suhteen laatua arvioidaan, tulee suhteelle antaa sellainen merkitys, joka sillä on yhteisön sisällä, ei pakottamista kokeneen osapuolen subjektiivista kokemusta.²⁹⁰ Määritelmästä nähdään hyvin pakkoavioliittoihin liittyvä yhteisöllinen aspekti.²⁹¹

Erilliskriminalisointiin liittyvässä säännöksessä Suomessa järkevää olisi tehdä epävirallisten avioliittojen kohdalla samanlainen ratkaisu kuin Ruotsissa. Suhteelta voitaisiin edellyttää, että se on solmittu tiettyjen sääntöjen mukaisesti ja suhteen osapuolet rinnastetaan aviopuolisiksi ja heille syntyy oikeuksia sekä velvollisuuksia toisiaan kohtaan tämän suhteen vuoksi. Lisäksi voitaisiin edellyttää, että näissä yhteisön säännöissä säännellään myös suhteen purkamisesta. Ongelmalliseksi kohdaksi epätäsmällisyyskiellon kannalta voi kuitenkin nousta esimerkiksi se, että mitä näillä yhteisön säännöillä tarkoitetaan. Tässä kuitenkin ideana olisi se, että niillä tarkoitetaan yhteisössä vakiintuneeksi muodostuneita sääntöjä, jotka ovat kaikkien yhteisön jäsenten tiedossa ja suhteen laatua arvioitaessa suhteelle annettaisiin sellainen merkitys, joka sillä on yhteisön sisällä eli ei pelkkää osapuolen subjektiivista kokemusta.

Ehdotukseni mukaan pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin pykälän voisi muotoilla seuraavasti, jolloin se nähdäkseni täyttäisi laillisuusperiaatteen epätäsmällisyyskiellon vaatimukset:

Joka 1) väkivallalla tai sillä uhkaamalla, 2) toiselta vapauden riistämällä tai tällaisella käytöksellä uhkaamalla, 3) kohtuuttomalla painostuksella taikka 4) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa pakottaa toisen solmimaan avioliiton, joka on voimassa siinä valtiossa, jonka lain mukaan avioliitto on solmittu, tai valtiossa, jonka kansalainen vähintään yksi puolisoista on tai jossa vähintään yhdellä puolisoista on asuinpaikka, on tuomittava avioliittoon

---

²⁸⁹ Grevio: Baseline Evaluation Report Sweden 2019, s. 46.

²⁹⁰ Regeringens proposition 2013/14:208, s. 142.

²⁹¹ Hong 2020, s. 12.

pakottamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Sama koskee henkilöä, joka 1 momentissa määritellyllä tavalla pakottaa toisen henkilön solmimaan avioliiton kaltaisen suhteen, mikäli suhde on solmittu tietyn yhteisön sääntöjen mukaisesti ja tämän johdosta suhteen osapuolet voidaan rinnastaa aviopuolisoiksi ja heillä katsotaan olevan oikeuksia ja velvollisuuksia toisiaan kohtaan ja näissä yhteisön säännöissä säännellään sitoumuksen purkamista.

Yritys on rangaistava.

4.5 Hyöty-haitta-punninnan periaate

4.5.1 Periaatteen sisältö

Kriminalisoinnin hyväksyttävyyttä edellyttää siis, että edellä mainittujen kriminalisointiperiaatteiden asettamat vaatimukset tulevat täytetyiksi ja kriminalisoinnin hyödyt ovat haittoja suuremmat.²⁹² Tästä syystä hyöty-haitta-punninnan periaatteen käsittely toteutetaan viimeisenä. Kriminalisointeihin liittyvien hyötyjen ja haittojen punninnassa on viime kädessä kysymys arvoista, joten on mahdollista, että ihmiset päätyvät tässä erilaisiin lopputulemiin.²⁹³ Hyöty-haitta-punninnan periaate on määritelty siten, että rikosoikeusjärjestelmän käyttämisestä aiheutuvia hyötyjä sekä haittoja verrataan keskenään ja käyttämisestä saavutettavien ja aiheutuvien hyötyjen pitäisi olla suurempia kuin aiheutuvat haitat.²⁹⁴ Kyseinen periaate on kriminalisoimista rajoittava periaate.²⁹⁵ Hyöty-haitta-punninnan periaate edellyttää sitä, että lainsäätäjät luopuu sellaisesta kriminalisoinnista, jossa kriminalisoinnin yhteiskunnallisten vaikutusten arvioidaan olevan enemmän haitallisia kuin hyödyllisiä, vaikka mahdollisen kriminalisoinnin taustalla olisi perusoikeusjärjestelmän kannalta suojeltava oikeushyvä ja vaikka ei olisi saatavilla ultima ratio -periaatteen kannalta muuta keinoa siihen, että hyväksyttävä tavoite saavutettaisiin.²⁹⁶

---

²⁹² Melander 2002, s. 954.

²⁹³ Lappi-Seppälä 1994, s. 39.

²⁹⁴ Melander 2008, s. 475.

²⁹⁵ Nuutila 1996, s. 85–86.

²⁹⁶ Melander 2008, s. 477.

Kriminalisoinnin käytännöllisenä hyötynä on usein tuotu esille yleispreventiivinen vaikutus eli tavoitellaan sitä, että henkilöt eivät käyttäydy sellaisella tavalla, joka on kriminalisoinnissa kielletty. Kriminalisoinnit tulee kohdistaa yhteiskunnallisesti tärkeisiin intresseihin ja niiden pitää lisäksi olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, jotta tarvittavan preventiotehon saavuttaminen on mahdollista. Preventiohyötyyn liittyy myös kommunikatiivinen ulottuvuus eli toisin sanoen kriminalisoinnin tehokkuus edellyttää, että kriminalisoitava käyttäytyminen on yhteiskunnassa moitittavaksi arvioitavaa käyttäytymistä.²⁹⁷

Mahdollisia kriminalisointien hyötyjä on katsottu olevan turvallisuuden tunteen ja hyvinvoinnin lisääntyminen sekä yhteisölliset koheesiovaikutukset ja moraaliset ja kulttuuriset merkitykset sosiaalisten arvostusten tuottajina ja ilmasijoina. Näihin ei kuitenkaan ole suhtauduttu ihan yksiselitteisesti.²⁹⁸ Preventiovaikutuksen avulla vältettyjen oikeudenloukkausten voidaan ajatella lisäävän turvallisuutta ja hyvinvointia. Rikollisuuden pelon arvioiminen kriminalisointivaiheessa on kuitenkin hankalaa, koska periaatteessa tätä rikollisuuttakaan ei ole olemassa.²⁹⁹ Kriminalisointi sosiaalisten arvostusten tuottajana on enemmän palautettavissa yleispreventioon kuin, että sitä arvioitaisiin itsenäisesti.³⁰⁰

Kriminalisoinneista aiheutuvia haittoja ovat toiminnalliset rajoitukset ja kärsimykset, yhteiskunnalliset sivuvaikutukset, kriminalisoinnista syntyvät välittömät kustannukset sekä tasa-arvohaitat.³⁰¹ Jokainen kriminalisointi rajoittaa jotenkin yksilön toimintavapautta. Kriminalisointi kieltää tietyn käyttäytymismuodon, jolloin se ei enää ole sallittua ja siitä voi seurata rikosoikeudellinen rangaistus. Kriminalisointi saattaa aiheuttaa myös yksilölle liiallista kärsimystä esimerkiksi, jos rangaistukset ovat suhteettomia.³⁰²

Tietyn menettelyn kriminalisointi voi aiheuttaa ei-toivottavia yhteiskunnallisia vaikutuksia ja mikäli nämä vaikutukset ovat suuremmat kuin toivottavat vaikutukset, on mahdollista puhua

---

²⁹⁷ Melander 2008, s. 480–482.

²⁹⁸ Lappi-Seppälä 1994, s. 37, Melander 2008, s. 485, 488.

²⁹⁹ Melander 2008, s. 485–486.

³⁰⁰ Melander 2008, s. 488.

³⁰¹ Melander 2008, s. 489–496, Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 100.

³⁰² Melander 2008, s. 489–490. Esimerkkinä suhteettomasta rangaistuksesta Melander mainitsee sen, että törkeän rattijuopumuksen rangaistusmaksimia nostettaisiin kymmeneen vuoteen vankeutta. Yleisesti on katsottu, että seuraamuksen ankaruuden tulisi vastata tekoa. Ks. esim. Luzon 2017, s. 363.

haitallisista sivuvaikutuksista.³⁰³ Usein ajatellaan, että kriminalisointi on edullinen tapa puuttua tiettyyn haitalliseksi koettuun käyttäytymiseen.³⁰⁴ Kriminalisointeihin liittyviä kustannuksia syntyy kuitenkin muun muassa rikollisuuden ehkäisystä, valvomisesta, tutkimisesta ja rangaistusten tuomitsemisesta sekä täytäntöönpanosta. Myös nämä kustannukset tulee huomioida hyöty-haitta-punninnan periaatteessa.³⁰⁵ Kriminalisointeja säädettäessä tulisi myös huomioida vaikutukset eri sukupuolten kannalta. Sukupuolten välistä tasa-arvoa heikentävät kriminalisoinnit eivät nimittäin ole sallittavia.³⁰⁶ Tasa-arvohaittoina tulee sukupuolten lisäksi huomioida myös muut vaikutukset eli tasa-arvohaittana voi esimerkiksi tulla kysymykseen se, että rangaistukset kohdistuvat jo ennestään hankalassa tilanteessa oleviin henkilöihin.³⁰⁷

4.5.2 Pakkoavioliitto ja hyöty-haitta-punninnan periaate

Pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin suurimpana hyötynä voitaisiin nähdä sen preventiivinen teho. Erilliskriminalisointi toisi selkeästi esille sen, että avioliittoon pakottaminen on rikos ja näin ollen tieto väkivaltaan liittyvistä oikeudellisista seuraamuksista toimisi osaltaan tekoja ennaltaehkäisevästi.³⁰⁸ Erilliskriminalisointi suojelisi henkilön henkilökohtaista vapautta sekä itsemääräämisoikeutta, joten erilliskriminalisoinnilla olisi myös hyödyllisiä perusoikeusvaikutuksia.³⁰⁹ Preventiotehon saavuttaminen edellyttää, että kriminalisoinnit kohdistuvat riittävän moitittavana pidettyyn käyttäytymiseen.³¹⁰ Selvää varmasti on, että toisen henkilön avioliittoon pakottaminen on kriminalisoinnin ja sitä kautta preventiotehon kannalta riittävän moitittavaa käyttäytymistä, mutta tällä ei välttämättä vielä voida perustella erilliskriminalisoinnin tarvetta. Pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin hyötyä voidaan perustella siis juurikin selkeydellä. Mikäli naisten itsemääräämisoikeutta suojellaan vain jonkin muun oikeushyvän suojelemiseksi säädetyn tunnusmerkistön kautta, saattaa hämärtyä se, mikä

---

³⁰³ Melander 2008, s. 490.

³⁰⁴ Esimerkiksi Jareborg on todennut, että kriminalisointeja käytetään todellisuudessa usein ensisijaisesti, koska ne ovat yhteiskunnalle halvempi keino kuin muut keinot. Ks. Jareborg 2001, s. 46.

³⁰⁵ Melander 2008, s. 492.

³⁰⁶ Melander 2008, s. 494–495.

³⁰⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 100.

³⁰⁸ Törmä – Pentikäinen 2016, s. 29.

³⁰⁹ Vrt. Lammi 2018, s. 563.

³¹⁰ Melander 2008, s. 481.

tekee teon moitittavaksi ja ihmisille ei näin välttämättä tule oikeaa käsitystä siitä, millaisia tekoja tulee välttää ja miksi näihin moitittaviin tekoihin syylistyminen on väärin.³¹¹ Näin ollen erilliskriminalisointi voisi lisätä sekä rikoslain yleispreventiivistä että kommunikatiivista vaikutusta. Yksi erittäin tärkeä hyöty on myös se, että erillisellä säännöksellä olisi mahdollista kattaa enemmän pakkoavioliiton muotoja kuin nykyisellä ihmiskauppasäännöksellä eli tällä pystyttäisiin reagoimaan ihmiskauppasäännöksen mahdollisiin puutteisiin. Viime kädessä erilliskriminalisoinnin hyötynä voidaan nähdä myös se, että se toteuttaisi paremmin Istanbulin sopimuksen asettamia velvoitteita, sillä Grevio on kehottanut Suomea harkitsemaan erillistä rikosnimikettä.

Kaikki kriminalisoinnit rajoittavat yksilön toimintavapautta³¹² eikä pakkoavioliiton erilliskriminalisointi ole tästä poikkeus. Avioliittoon pakottaminen ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ole tälläkään hetkellä Suomessa sallittua, joten yksilön toimintavapautta ei rajoitettaisi lisää, mikäli pakkoavioliitto erilliskriminalisoitaisiin. Liiallinen kärsimys yksilölle esimerkiksi tuomittavan rangaistuksen muodossa tulee myös huomioida mahdollisena kriminalisoinnin haittana. Mahdollisessa pakkoavioliiton erilliskriminalisointiin liittyvässä säännöksessä rangaistusasteikko noudattaisi todennäköisesti ihmiskauppasäännöksen rangaistusasteikkoa. Tällöin minimi olisi neljän kuukauden vankeusrangaistus ja maksimi kuuden vuoden vankeusrangaistus.³¹³ Vankeusrangaistus tarkoittaa ankaraa puuttumista henkilön perusoikeuksiin³¹⁴ ja tämä tulee huomioida kriminalisoinnin haittana. Mikäli erilliskriminalisoinnissa noudatettaisiin esimerkiksi nykyisen ihmiskauppasäännöksen rangaistusasteikkoa, ei puuttuminen yksilön perusoikeuksiin rangaistuksen kautta olisi yhtään sen ankarampaa kuin se on nykyäänkään.

Erilliskriminalisoinnin haittana on esitetty myös sitä, että erilliskriminalisointi veisi ilmiötä vielä enemmän piiloon.³¹⁵ Ilmiö ei kuitenkaan ole juurikaan esiintynyt poliisin tai tuomioistuimen tilastoissa Suomessa³¹⁶, joten ilmiön enemmän piiloon jääminen voidaan

---

³¹¹ Nousiainen – Pentikäinen 2017, s. 59–60.

³¹² Melander 2008, s. 489.

³¹³ RL 25:3:2.

³¹⁴ PeVL 23/1997 vp, s. 2–3, Lammi 2018, s. 563.

³¹⁵ Toivonen 2017, luku 2.6.

³¹⁶ Toivonen 2017, luku 2.5

kyseenalaistaa. Erilliskriminalisoinnin tavoitteena olisi juuri se, että se selkeyttäisi lainsäädäntöä ja kattaisi useampia pakkoavioliiton muotoja kuin nykyinen sääntely, joten saattaisi olla, että pakkoavioliitot alkaisivat näkyä enemmän poliisin ja tuomioistuimen tilastoissa. Näin kriminalisointiin liittyisi sitten myös kustannusvaikutuksia. Kyseessä ei kuitenkaan Suomessa ole mikään massarikos, joten harvoin sovellettavan erilliskriminalisoinnin kustannukset jäisivät todennäköisesti maltillisiksi.³¹⁷ Erilliskriminalisoinnilla olisi varmasti hyötyä tasa-arvon näkökulmasta, sillä kyseessä on usein naisiin kohdistuva rikos. Toisaalta erilliskriminalisointiin saattaa sisältyä myös tasa-arvohaittoja. Tasa-arvohaitat voivat liittyä esimerkiksi kulttuurisiin seikkoihin³¹⁸ eli siihen, että kriminalisoinnissa ei tarpeeksi pystyittäisi huomioimaan sitä, että pakkoavioliittotapaukset liittyvät usein maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin³¹⁹.

Hyöty-haitta-punninnan periaate kiteytyy siis siihen, että hyötyjä sekä haittoja verrataan keskenään ja saavutettavien hyötyjen tulisi ylittää haitat.³²⁰ Punninnassa on viime kädessä kysymys arvoista, joten ihmiset saattavat päätyä punninnassa erilaisiin tuloksiin.³²¹ Selvää on, että erilliskriminalisointiin liittyy haittoja. Kun huomioidaan edellä esitetyt hyödyt ja haitat, voidaan nähdäkseni esittää, että hyödyt ovat haittoja suuremmat, sillä erilliskriminalisoinnilla suojeltavat oikeushyvät ovat hyvin merkityksellisiä perusoikeuksienkin näkökulmasta ja nykyinen sääntely ei kata kaikkia tilanteita. Erilliskriminalisoinnista aiheutuvat haitat ovat maltillisia ja samankaltaisia, kun niitä verrataan tämän hetkisestä sääntelystä aiheutuviin haittoihin.

---

³¹⁷ Vrt. Lammi 2018, s. 563.

³¹⁸ Kulttuuristen seikkojen huomioon ottaminen lain tasolla ei ole kuitenkaan ongelmatonta ja aiheeseen ei Suomessa lain tasolla ole otettu kantaa. Ks. lisää Ritakari-Rautio, s. 413, 425. Erilliskriminalisoinnin haittana voitaisiin siis nähdä se, että se leimaa tiettyjä yhteisöjä. Toisaalta vakavia väkivallan muotoja ei tulisi sallia missään yhteisöissä eli on tärkeää, että yhteiskunta vastustaa vakavia väkivallan muotoja. Ks. lisää Sayed 2015, s. 495.

³¹⁹ Toivonen 2017, luku 2.3.

³²⁰ Melander 2008, s. 475.

³²¹ Lappi-Seppälä 1994, s. 39.

5 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu pakkoavioliiton tämän hetkistä rikosoikeudellista sääntelyä Suomessa, verrattu nykyistä sääntelyä muihin valtioihin ja Istanbulin sopimuksen asettamiin velvoitteisiin sekä pohdittu pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta, kun huomioidaan kriminalisointiperiaatteet. Lisäksi tutkielmassa on tuotu esille erilliskriminalisoinnin hyötyjä ja haittoja. Pakkoavioliitto käsitteenä on tutkielmassa määritelty liitoksi, jossa vähintään toinen liiton osapuoli ei ole antanut avioliittoon täyttä sekä vapaata suostumustaan.

Tutkielman alkuosassa käsiteltiin nykyistä pakkoavioliiton sääntelyä Suomessa ja verrattiin sitä Istanbulin sopimuksen asettamiin velvoitteisiin. Alkuosassa pyrittiin vastaamaan tutkielman apukysymykseen eli siihen, täyttääkö Suomi nykyisellä lainsäädännöllä Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet koskien pakkoavioliittoa. Istanbulin sopimus velvoittaa tekemän tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, jotta aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon on säädetty rangaistavaksi. Tutkielmassa päädyttiin kuitenkin siihen, että Istanbulin sopimus ei suoranaisesti velvoita pakkoavioliiton kohdalla erilliskriminalisointiin, vaan riittävää on, että kyseisenkaltainen menettely tulee rangaistavaksi jollakin lainsäädäntöteknisellä tavalla. Lisäksi Istanbulin sopimuksessa velvoitetaan varmistumaan siitä, että tiettyjen tekojen, kuten pakkoavioliiton, tutkinta taikka syytteenpano ei ole täysin riippuvainen uhrin tekemästä rikosilmoituksesta tai muusta ilmoituksesta. Suomessa on katsottu, että riittävä sääntelyn taso tulee täytettyä, koska pakkoavioliittoihin voidaan soveltaa ihmiskauppasäännöstä ja säännöstä törkeästä ihmiskaupasta sekä pakottamisen säännöstä. Mitä tulee siihen, että tutkinta tai syytteenpano ei saa olla pelkästään riippuvainen uhrin ilmoituksesta, voidaan todeta, että ihmiskauppasäännös on virallisen syytteen alainen rikos ja pakottamisen säännöksen kautta syyttäjällä on tietyin edellytyksin mahdollisuus nostaa syyte. Näin ollen tutkielmassa esitettyyn apukysymykseen voidaan vastata, että Suomi ainakin periaatteessa täyttää jo nykyisellä lainsäädännöllä Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet pakkoavioliiton kriminalisoinnille.

Suomen tämän hetkinen lainsäädäntö ei kuitenkaan kata kaikkia pakkoavioliiton tilanteita ja on jopa esitetty, että valtaosa pakkoavioliittotapauksista ei täytä ihmiskauppasäännöksen tunnusmerkistöä. Grevio on kehottanut Suomea kriminalisoimaan erillisinä rikosnimikkeinä avioliittoon pakottamisen sekä aikuisen tai lapsen tahallisen houkuttelemisen toisen valtion alueelle pakottaakseen tämä avioliittoon. Grevio on pitänyt erillistä rikosnimikettä muita

lainsäädäntöratkaisuja parempana vaihtoehtona. Lisäksi Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmalla on kehoitettu kaikkia jäsenvaltioita kriminalisoimaan erikseen tahallinen toiminta, joka pakottaa aikuisen tai lapsen solmimaan avioliiton. Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että Suomen tämän hetkinen lainsäädäntö ei ole täysin ongelmaton, kun huomioidaan erilliskriminalisointia suosiva Grevion linja sekä se, että nykyiset pakkoavioliittoon liittyvät säännökset jättävät aukkoja eivätkä sovellu kaikkiin tilanteisiin. Nykyinen sääntely on nähty myös ainakin osin ongelmallisena laillisuusperiaatteen epätäsmällisyyskiellon kannalta.

Pakkoavioliittojen erilliskriminalisointi ei välttämättä ole ainoa oikea ratkaisu kyseiseen ongelmaan, mutta monet muut valtiot ovat tähän lähteneet, ja Suomen tämän hetkinen lainsäädäntö edellyttäisi edellä kerrotusti muutoksia tai ainakin niiden tarkempaa arviointia. Erilliskriminalisoinnin perusteltavuutta ja tarpeellisuutta puoltaa erityisesti se, että nykyiset säännökset eivät sovellu tarpeeksi hyvin ja kattavasti pakkoavioliittotilanteisiin. Toisaalta tämäkään ei tarkoita sitä, etteikö sääntelyn soveltumattomuuteen voitaisi reagoida esimerkiksi täydentämällä nykyistä pakottamisen tai ihmiskaupan säännöstä. Ihmiskauppasäännöksen suurin soveltumattomuusongelma liittyy nähdäkseni siihen, että teon tulisi täyttää säännöksessä esille tuodut tekotapaa, keinoa sekä tarkoitusta koskevat osatekijät. Tahallisuuden tulee lisäksi ulottua jokaiseen näistä osatekijöistä eli rikosentekijän tulee toimia nimenomaan niin, että hänen tarkoituksensa on uhrin saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Pakottamisen säännöksen kohdalla suurimmat ongelmat liittyvät sen asianomistajaluonteeseen sekä siihen, että pakkoavioliittotilanteissa pakottaminen tulisi usein ymmärtää laajemmin kuin se rikoslaisissa on ymmärretty.

Lainsäädännön muutostarpeet ovat tutkielman perusteella siis todettavissa, mutta tämä ei vielä täysin perustele sitä, että erilliskriminalisointi olisi tarpeellinen taikka edes mahdollinen kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta. Erilliskriminalisoinnin tarpeellisuus ja mahdollisuus liittyvät pitkälti siihen, minkälainen pykälästä muodostettaisiin. Tutkielmassa on pohdittu erilliskriminalisoinnin mahdollisuutta, kun huomioidaan Sakari Melanderin väitöskirjassa esittelemät kriminalisointiperiaatteet. Lisäksi tutkielmassa on hahmoteltu myös mahdollista pykälää erilliskriminalisointiin liittyen.

Erilliskriminalisoinnin tarkastelu kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta aloitettiin oikeushyvien suojelun periaatteesta. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että pakkoavioliittoon liittyvillä rikosoikeudellisilla säännöksillä pyritään suojaamaan henkilökohtaisen vapauden

sekä itsemääräämisoikeuden oikeushyviä. Itsemääräämisoikeus ja henkilökohtainen vapaus ovat sellaisia intressejä, joiden suojeluun on hyväksyttävää käyttää rikosoikeuden keinoja, joten suojeltavien oikeushyvien kannalta ei ole estettä pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnille. Oikeushyvien suojelun periaatteen kohdalla huomioitiin myös mahdollisen erilliskriminalisoinnin symboliset vaikutukset. Symbolista vaikutusta ei voi lähteä kieltämään, mutta nykyistä avioliittoon pakottamisen sääntelyä on kritisoitu sen soveltumattomuudesta ja lisäksi toisen henkilön avioliittoon pakottamisen moitittavuudesta ja paheksuttavuudesta ei lähtökohtaisesti ole epäilyksiä. Nähdäkseni pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin tarkoituksena ei olisi yksinomaan välittää tiettyä viestiä, vaan saada aikaan erillinen rikosnimike, joka kattaisi paremmin avioliittoon pakottamisen tilanteet. Näin ollen näkisin, että symbolinen vaikutus ei ole niin suuri, että se estäisi mahdollisen pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin. Tärkeää on siis kuitenkin korostaa, että erilliskriminalisointi ei ole mahdollinen, jos katsottaisiin, että erilliskriminalisoinnin merkitys on yksinomaan symbolinen.

Näennäisesti voidaan ajatella, että sisäinen ultima ratio -periaate estäisi pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin. Käsitykseni mukaan, jotta sisäinen ultima ratio -periaate rajoittaisi erilliskriminalisointia, tulisi nykyisten rikoslainsäädännön kattaa olennaisilta osin kaikki pakkoavioliittotapaukset. Tutkielmani perusteella on kuitenkin todettavissa, että kaikkiin pakkoavioliittotapauksiin ei ole mahdollista puuttua nykyisellä lainsäädännöllä, vaan sääntelykokonaisuudessa on aukkoja, joten pakkoavioliitot eivät tule olennaisilta osin katetuksi nykyisellä lainsäädännöllä. Näin ollen sisäinen ultima ratio -periaate ei aiheuta estettä pakkoavioliittojen erilliskriminalisoinnille Suomessa

Suurin ongelma pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnin mahdollisuudessa kriminalisointiperiaatteiden kannalta liittyy epävirallisten avioliittojen huomioimiseen kyseisessä pykälässä. Tässä ongelma liittyy erityisesti laillisuusperiaatteen epätäsmällisyyskieltoon. Laillisuusperiaatetta käsittelevässä osassa olen antanut myös oman ehdotukseni mahdolliseksi erilliskriminalisointiin liittyväksi pykäläksi. Mikäli avioliiton kaltaisten suhteiden osalta ei onnistuttaisi muotoilemaan pykälää siten, että se on tarpeeksi täsmällinen ja tarkkarajainen, ei niitä voitaisi lainsäädännön tasolla erikseen huomioida. Mikäli avioliiton kaltaisia suhteita ei lainsäädännössä erikseen huomioitaisi, saattaisi se jättää lainsäädäntöön kiertämisen mahdollisuuden eli tilanteesta saattaisi tulla sellainen, että ruvettaisiin entistä enemmän suosimaan epävirallisia avioliittoja.

On tärkeä lisäksi huomata, että ehdottamani erilliskriminalisointiin liittyvä pykälä ei tuollaisenaan huomioi erikseen esimerkiksi lapsiavioliittoja. Lisäksi tutkielman rajallisuuden vuoksi toisen henkilön tahallinen houkutteleva ulkomaille avioliittoon pakottamista varten on jäänyt kriminalisointiperiaatteiden analysoinnin kannalta hyvin pieneksi. Mikäli erilliskriminalisointia taikka nykyisen lainsäädännön täsmentämistä harkittaisiin käytännössä, olisi tärkeää, että tarkemmin otettaisiin kantaa myös tähän Istanbulin sopimuksen 37 artiklan 2 kohtaan.

Tutkielmani perusteella voidaan todeta, että Suomen lainsäädäntö täyttää nykyiselläänkin Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet pakkoavioliiton kriminalisoinnille, mutta todellisuudessa nykyiseen sääntelyyn sisältyy sen verran ongelmia, että lainsäädännön jonkinlaiselle muutokselle olisi tarvetta. Tutkielmani varsinaiseen tutkimuskysymykseen voidaan vastata siten, että pakkoavioliiton erilliskriminalisoinnille ei ole estettä, kunhan huomioidaan kaikkien kriminalisointiperiaatteiden osalta tutkielmassani esittämät havainnot. Eli toisin sanoen erilliskriminalisointi olisi kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta mahdollinen, mutta tässä yhteydessä tulee vielä korostaa, että erilliskriminalisointi ei ole ainut ratkaisu, mikäli lainsäädäntöä halutaan muuttaa.